

TUSİAD 40

Görüş

Ekim 2012 • Sayı: 74 • 10TL KDV DAHİL

AB geleceğini ararken KRİZDEN GÜÇLENEREK ÇIKABİLİR Mİ?

Prof. Dr. Ayhan Kaya
**AB İÇİN
YOL HARİTASI**

Yrd. Doç. Dr. Senem Aydın Düzgüt
**AVRUPA'NIN
DEMOKRASİYLE SINAVI**

Taha Özhan
**TÜRK DIŞ POLİTİKASI
VE İMKANLAR**

Prof. Dr. Gülden Ayman
**TÜRKİYE SURİYE'DE "AKILLI
GÜÇ" GİBİ DAVRANIYOR MU?**

9 771300 167106

TÜSİAD Türkiye'nin önde gelen girişimcilerinin ve yöneticilerinin üye olduğu gönüllü bir iş dünyası temsil kuruluşudur.

TÜSİAD rekabetçi piyasa ekonomisinin, katılımcı demokrasi anlayışının ve sürdürülebilir kalkınmanın benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına katkı sağlar.

TÜSİAD görüşleri, komisyonlar, çalışma grupları, TÜSİAD Genel Sekreterliği ve TÜSİAD üniversite kurumsal işbirliği forumları ile birlikte oluşturulmaktadır.

TÜRK İŞ DÜNYASININ SESİ

Genel Merkezi İstanbul'da olan TÜSİAD'ın, Ankara, Washington ve Brüksel'de temsilcilikleri, Berlin, Paris ve Pekin'de büroları bulunmaktadır.

TÜSİAD, BUSINESSEUROPE ve BIAC üyesidir.

TÜSİAD Komisyonları:

✓ Ekonomik ve Mali İşler	✓ Sektörel Politikalar	✓ Bölgesel Gelişme ve İş Dünyası Kuruluşları ile İlişkiler
✓ Sosyal İşler	✓ Şirket İşleri	✓ Uluslararası Siyaset Platformu
✓ Parlamento İşleri	✓ Teknoloji, İnovasyon ve Bilgi Toplumu	✓ Yurtdışı İletişim

Temel Çalışma Konuları:

EKONOMİ

- ✓ Büyüme
- ✓ Kamu Maliyesinin Sürdürülebilirliği
- ✓ Finansal Piyasa Derinliği
- ✓ Makro Ekonomik Analiz
- ✓ Girişimcilik
- ✓ Bölgesel Kalkınma
- ✓ Kayıtdışı ile Mücadele

SANAYİ

- ✓ Rekabet Gücünün Artırılması
- ✓ Sanayi Stratejisi ve Sektörel Politikalar
- ✓ Fikri ve Sınai Haklar
- ✓ Piyasa Ekonomisi ve Rekabet Hukuku
- ✓ Altyapının İyileştirilmesi
- ✓ Kurumsal Yönetim

TİCARET

- ✓ Stratejik İş Geliştirme
- ✓ ABD, Çin, Afrika ve Bölge Ekonomileri ile İlişkiler
- ✓ Gümrük Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşmaları

SOSYAL KALKINMA VE İSTİHDAM

- ✓ İşgücü Piyasası
- ✓ Sosyal Güvenlik ve Sağlık
- ✓ Eğitim
- ✓ Kadın-Erkek Eşitliği

TEKNOLOJİ ve İNOVASYON

- ✓ Bilgi Toplumu
- ✓ İnovasyon Kapasitesi
- ✓ Teknoloji Politikaları
- ✓ AR-GE Düzenlemeleri

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

- ✓ İklim Değişikliği ile Mücadele
- ✓ Çevre Politikaları
- ✓ Enerji
- ✓ Enerji Arz Güvenliği
- ✓ Enerji Verimliliği

DEMOKRATİK STANDARTLAR

- ✓ Temel Hak ve Özgürlükler
- ✓ Siyasi Reformlar
- ✓ Hukuk Devleti ve Yargı
- ✓ Kamu Yönetimi

AB UYUMU

- ✓ AB Uyum Süreci
- ✓ AB Kurumları ile İlişkiler
- ✓ Siyasi Diyalog

Krizlerden çıkış imkânlarını tartışmak

Türkiye sonbahara bahar ve yazdan kalma sorunlarla giriyor. İçeride yaz aylarında yaşananlar bütün ülkeyi etkiledi. Terör kendi yöntemleriyle gündem oluşturmaya çalışırken şehitler tüm Türkiye'nin yüreğini sızlattı. Öte yandan Türkiye yanı başındaki iki sorunla karşı karşıya. Bu sorunların hem yapısal ve hem de dönemsel boyutları var. Türkiye batı ve güneyindeki farklı krizleri daha yumuşak daha sorunsuz geçirmek için tedbir alırken, kendi dışında gelişen olaylardan minimum şekilde etkilenmeyi hedefliyor. AB'nin yaşadığı ekonomik kriz ile Suriye'de yaşanan insani ve siyasi durumdan söz ediyoruz.

Avrupa yeni bir dönemin eşliğinde. Ekonomik krizin izleri çok taze ve yeni krizleri tetikleme yeteneğine sahip. AB ekonomik krizi en az hasarla atlattık için tedbirler alınırken, krizin siyaseti tetiklediği, yönlendirdiği yeni bir dönemle karşı karşıyayız. Bu dönem AB'nin geleceği açısından belirsizlik taşıyor ama krizden çıkış için geç kalınmış değil. Ancak asıl mesele kriz sonrasında AB'nin siyasetten nereye evirileceği.

Bu sayımızda kriz Avrupa'sının hem kısa hem de uzun vadede siyaseten geleceğini ele aldık. Bu tartışma tabii ki AB'nin geleceği ile de yakından ilgili. Fransa, Yunanistan gibi ülkelerde hükümetler el değiştirirken, iktidar partisi Almanya'da yerel bazda bazı bölgelerde seçimi kaybetti. Yine bazı ülkelerde aşırı sağın yükselişine de tanık olduk. Avrupa 20. Yüzyılın başından bu yana birçok krizle boğuştu ve bu krizleri farklı önlemlerle aşabildi. Peki bu kez de krizi aşabilecek mi? Aşarken AB'nin siyasi yapısı korunabilecek mi?

Bu sorulara ipucu olabilecek yanıtlar Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu'nun yazısında bulmak mümkün. İşin tarihi perspektifi de Prof. Dr. Ayhan Kaya'nın yazısında bize ipuçları veriyor. Yrd. Doç. Senem Aydın Düzgit ise Avrupa'daki son seçimlerin değerlendirmesini yaparken krizin siyasi tercihler üzerindeki etkisini ele alıyor.

Ve tabii ki Suriye. Dosya konumuz olan Suriye Türkiye'yi uzun süre meşgul edecek gibi görünüyor. Arap ayaklanmalarının en kanlı safhasını oluşturan bu ülkede Esad rejimi insanları öldürerek direnmeye devam ediyor. Türkiye'nin bu soruna sırtını dönmesi beklenemezdi. Şimdi tartışma Türkiye'nin Suriye politikasını hangi yöntemlerle yürüteceği. Prof. Dr. Gülden Ayman Türkiye'nin "yumuşak güç"ten "akıllı güce" doğru yol alırken bunun gereklerini yerine getirip getirmediğini sorguluyor. SETA Başkanı Taha Özhan ise Türkiye'nin Suriye konusunda Arap ayaklanmaları ve Suriye'nin Türkiye'nin önüne yeni imkanlar sunarak "doğuya mesafeli yaklaşımın yerini güçlü ilişkilerin aldığını" vurguluyor. Prof. Dr. Beril Dedeoğlu da Suriye konusunda Türkiye'nin bölge güçleri ile mücadele vererek geleceğe yatırım yapma şansı olduğunu vurguluyor. Kitap sayfamızda önemli ve güncel bir isim var. Paul Krugman. Krugman'ın "Bu Bunalım Bitsin artık" adlı kitabını okumakta yarar var. Ve bilim. Dr. Bora Akgün CERN deneyiminden yola çıkarak Higgs Bozonu'nun anlatıyor bize. Bu arada Görüş Dergisi'nde yeni bir yayın kurulu ve yeni grafik tasarımı ile küçük değişiklikler yaptık. Umarız beğenirsiniz.

Zafer Ali Yavan
TÜSİAD Genel Sekreteri

Görüş

Ekim 2012 • Sayı: 74

TÜSİAD 40

TÜSİAD Adına Sahibi:

Nazlı Ümit Boyner

Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür:

Zafer Ali Yavan

Yayın Danışmanı:

Mete Çubukçu

Yazı Kurulu:

Prof. Deniz Ülke Arıboğan, Ercan Kumcu,
Prof. Fuat Keyman, Erdal Güven, Başak
Solmaz, Mete Çubukçu, Zafer Ali Yavan

Görsel Yönetmen:

Pınar Güleçyüz İşçi

İllustrasyonlar:

Gülbüz Doğan Ekşioğlu

Grafik Tasarım, Uygulama ve Baskı:

Bayko Matbaa ve Yayıncılık
Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti
Tel: 0212 567 64 41
www.baykomatbaa.com

Yapım:

Tribeca İletişim Uzmanlık

Reklam:

Başak Solmaz
Tel: 0212 249 19 29

Abone:

Burcu Orhan borhan@tusiad.org

Yönetim Yeri:

TÜSİAD – Meşrutiyet Caddesi 46,
Tepebaşı 34420 İstanbul
Tel: 0212 249 19 29

Görüş'te yayınlanan tüm yazılar, açıkça metinde belirtilmedikçe kuruluşun resmi görüşünü yansıtmaz. İmzalı yazılarda belirtilen görüşler sadece yazarların düşüncelerini ifade eder.

EDİTÖRÜN NOTU

01 Krizlerden çıkış imkânlarını tartışmak

Zafer Ali Yavan

KONJONKTÜR

04 Büyümedeki düşüşün daralmaya dönme riskine dikkat!

Dr. Ümit İzmen

BAŞKAN'IN GÖRÜŞÜ

10 'Mahallenin' Zorlukları

Ümit Boyner

KAPAK

12 Dünyada kriz, Avrupa'da siyaset

Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu

16 AB için krizden çıkışın yol haritası

Prof. Dr. Ayhan Kaya

23 Yunanistan nereye koşuyor?

Erdal Güven

30 *Avrupa'nın demokrasiyle imtihanı* Yard. Doç. Senem Aydın Düzgüt

DOSYA

34 *Türk Dış Politikası ve İmkânlar* Taha ÖZHAN

40 *Akıllı bir güç ne yapar ne yapmaz?* Prof. Dr. S. Güliden Ayman

47 *Türkiye geleceğe yatırım yapıyor* Prof. Dr. Beril Dedeoğlu

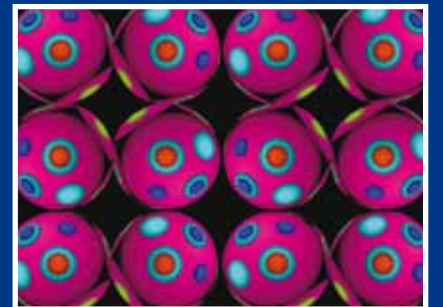
52 *Rusya Suriye'de ne yapmaya çalışıyor?* Hakan Aksay

BİLİM

56 *Higgs Bozonu'nun marifeti* Dr. Bora Akgün

KİTAP

61 *Bunalımı bitirin artık!* Cemal Yardımcı

Büyümedeki düşüşün daralmaya dönme riskine dikkat!

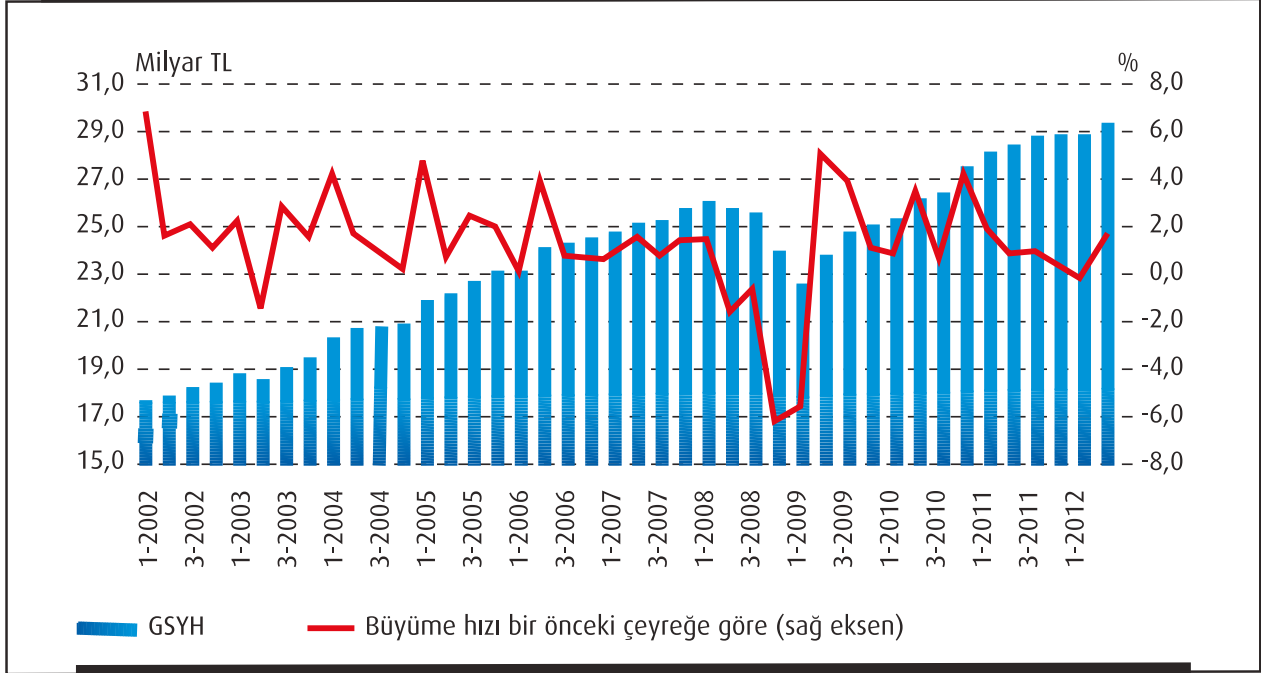
Dr. Ümit İzmen
İstanbul Kültür Üniversitesi

Bir önceki konjonktür değerlendirmesinde 2002-2007 döneminde Türkiye ekonomisinin hızlı büyümesini sağlayan koşulların ortadan kalktığını ve Türkiye'yi uzunca bir süre düşük büyüme hızlarının beklediğini vurgulamıştım. Gerçekten de ekonomik performans düzenli olarak bozuluyor.

2012 yılının ilk yarısında büyüme hızı %3,1 oldu. İlk çeyrekte %3.3 büyüyen ekonomi ikinci

çeyrekte sadece %2.9 büyüdü. Mevsimsellikten ve takvim etkisinden arındırılmış verilere göre GSYH büyüme hızı 2010 sonundan itibaren sürekli olarak azalıyor. 2011'in son çeyreğinde %4.2 olan büyüme hızı 2012'nin ilk çeyreğinde %0.1'lik daralmaya dönüştü. Son çeyrekte büyüme hızı yıllık olarak ölçüldüğünde azalıyor olmasına karşılık mevsim ve takvim etkisinden arındırılınca %1.8 artış gösterdi. Ancak büyüme hızının kendisinin yanı sıra niteliği de önemli.

GSYH, Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış, 1998 Fiyatlarıyla

TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Büyümenin değişen kompozisyonu

Büyüme performansının bileşenlerine bakınca, genel olarak iç talep ağırlıklı büyüyen Türkiye'nin bu sefer dış talep ağırlıklı büyüdüğü dikkati çekiyor. Net ihracatın büyümeye katkısı ilk çeyrekte %4.6 puan ikinci çeyrekte ise %5.7 puan oldu. Kamunun büyümeye katkısı ise küçük de olsa pozitif. Kamu tüketimi ilk çeyrekte %5.5, ikinci çeyrekte ise %4.4. artış gösterdi. İlk çeyrekte %2.1 artmış olan kamu yatırımları ise ikinci çeyrekte %4 azaldı. Bütçe açığında bu sene meydana gelecek bozulma dikkate alındığında, kamu yatırımlarındaki azalmanın zamanında bir önlem olarak görülmesi mümkün.

2012'nin ilk çeyreğinde büyüme açısından esas şaşırtıcı olan özel sektör tüketimindeki ve

yatırımındaki hızlı düşüştü. Azalan özel sektör yatırım ve tüketim harcamaları büyümeyi 2,3 puan aşağı çekti. İlk çeyrekte %1.4 düşmüş olan özel sektör yatırımları ikinci çeyrekte

Türkiye ekonomisi için yatırımlardaki bu azalma ciddi bir endişe kaynağı. Çünkü yatırımların bu kadar daralması genelde krizlerle birlikte görülüyor. İkinci çeyrekteki büyüme, Türkiye'nin başta İran ve Libya olmak üzere Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarına yaptığı ihracattaki artışa dayanıyor. Bunun da ne kadar sürdürülebileceği şüpheli.

%7.9 daraldı. Benzeri biçimde özel tüketim harcamaları ilk dönemde sadece %0.2 arttıktan sonra ikinci dönemde %0.5 daraldı. Bu durum yatırım malı ve tüketim malı ithalatının kısılmasına yol açarak dış ticaret açığında düzelmeye sağladı.

Türkiye’de büyümede yavaşlarken aslında tüm dünyada da büyüme tahminleri sürekli aşağı doğru revize ediliyor. Üstelik büyümedeki yavaşlama, sadece gelişmiş ülkelerle sınırlı değil. Küresel krizden şimdiye kadar daha az etkilenmiş olan gelişmekte olan ülkelerde de büyüme geriliyor. Bu yılın ilk yarısında dünya ekonomisindeki büyüme hızını the Economist dergisi %2.8 olarak hesaplıyor. Bu 2009’dan bu yana görülen en düşük büyüme rakamı.

Amerika’da konut fiyatlarında ve satışlarında kırırdanma başlamış olmasına rağmen, büyüme hızı hala çok zayıf ve ekonominin yeni istihdam yaratma kapasitesi çok sınırlı. Avrupa’da ise düşük büyüme sadece Yunanistan, İtalya, İspanya gibi krizle boğuşan ülkeler sınırlı değil. Almanya gibi sistemin garantörü konumunda olan merkezi ülkelerde bile işler iyiye gitmek yerine kötüye gidiyor. Eurostat verilerine göre Euro bölgesinde yılın ikinci çeyreğinde ekonomi %0.5 daraldı ve daralma yılın üçüncü çeyreğinde de devam ediyor. OECD de 6 Eylül’de açıkladığı raporda büyüme tahminlerini aşağı çekti. OECD G7 ülkelerinin sadece %1.4 büyüyeceğini, Almanya’nın bu sene sonunda resesyona girebileceğini ve İngiltere ekonomisinin de %0.7 daralacağını tahmin ediyor.

Resesyona giren gelişmiş ülkelerin ithalatı azalıyor. Çin gibi ihracat ile büyüyen ülkelerde ve hammadde ihracatçısı ülkelerde büyümeyi aşağı çekiyor. 2002 yılından bu yana sürekli olarak %9’un üzerinde büyüyen Çin’in 2012’de %7.5 olarak öngörülen büyüme hızını bile tutturamayacağı tahmin ediliyor. Çin’in yavaşlaması, diğer ihracatçı Asya ülkelerinden hammadde ihracatçısı Rusya ve Latin Amerika ülkelerine kadar her yerde ihracatı olumsuz

etkiliyor ve büyümeyi en az 1 puan aşağı çekiyor.

Küresel ekonominin yavaşladığı ve dünya ticaretinde artışın durduğu bir ortamda Türkiye’nin dış ticaret performansı dikkat çekiyor. Dünya piyasalarındaki tüm olumsuzluklara rağmen sağlanan başarı, Türkiye’nin dış politikası altında şekillenen ihracatın ve düşen iç talep ve daralan yatırımların bir sonucu. Ocak –Temmuz döneminde ihracat %12.6 artarken düşen büyüme nedeniyle ithalat % 2 azaldı ve dış ticaret açığı daraldı. İhracatın ithalatı karşılama oranı %55’ten %63’e yükseldi.

AB’nin ithalat talebindeki düşüş AB’ye ihracatın azalmasını açıklıyorsa da, Türkiye’nin AB piyasasındaki payındaki düşüşü açıklamaya yetmiyor. Türkiye’nin AB karşısında maliyet avantajını yitirmesinin ve AB üyelik sürecindeki yavaşlamanın da AB’ye ihracatı olumsuz etkilemiş olması muhtemel. Çünkü Türkiye’nin AB ithalatı içindeki payı kriz öncesine oranla gerilerken örneğin Çin’in payı artıyor.

ihracatta AB ülkelere yapılan ihracatın %9 azalırken diğer ülkelere yapılan ihracatın %34 artması dikkati çekti. Ocak-Temmuz döneminde ihracat İran’a 3 kat, Libya’ya ise neredeyse 2 kat artış gösterdi. Genelde Ortadoğu’ya ihracat %56,6, Kuzey Afrika’ya ise %46 arttı.

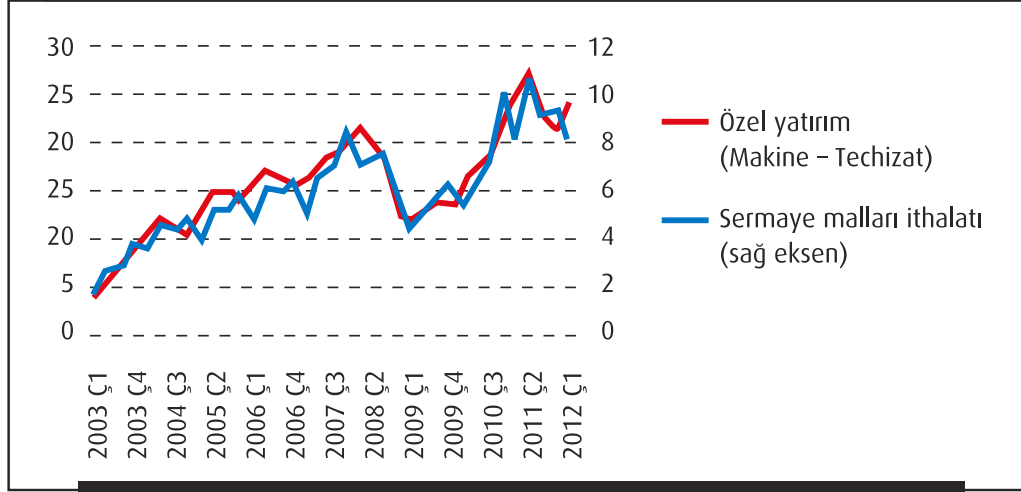
Türkiye’nin İran’a ihracatındaki artışının önemli belirleyicilerinden birisi bu ülkeye yapılan altın ihracatı. Ocak-Temmuz döneminde Türkiye’nin inciler, kıymetli taş ve metal mamulleri, madeni paralar başlığı altında yaptığı ihracat 4.7 kat, ithalat ise 2 kat arttı. Ancak bu hızlı ihracat artışı dış ticaret açığı üzerinde çok etkili olmuyor. 12 aylık kümülatif rakamlar, bu başlık

altında 11.2 milyar dolarlık ihracata karşılık 11.3 milyar dolar ithalat yapılmış olduğunu ortaya koyuyor.

Türkiye'nin dış ticaretindeki düzelmede esas olarak yatırım malı ithalatındaki %10 ve tüketim malı ithalatındaki %15 daralma etkili

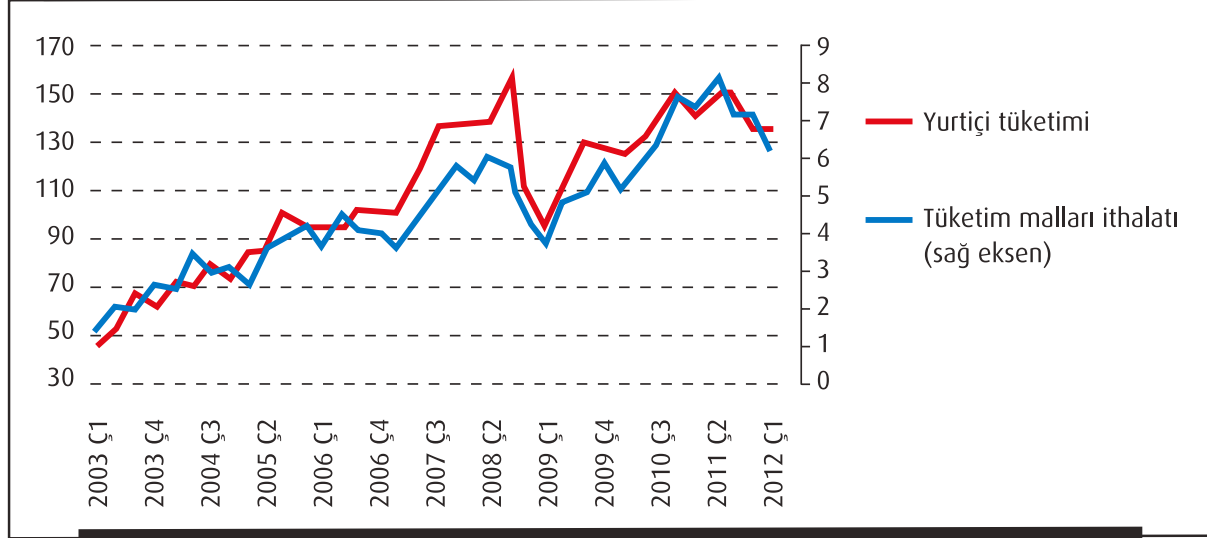
oldu. İthalattaki daralma aynı dönemdeki büyüme rakamlarında gözlemlediğimiz tüketim ve yatırımlardaki sert düşüşle paralel. Aramalı ithalatı ise %2.2 artıyor. Sanayi üretimindeki yavaşlama dikkate alındığında, artan iç ve dış riskler karşısında stokların arttığı düşünülebilir.

Özel Yatırımlar ve Yatırım Malı İthalatı (Milyar Dolar)

TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Özel Sektör Tüketimi ve Tüketim Malı İthalatı (Milyar Dolar)

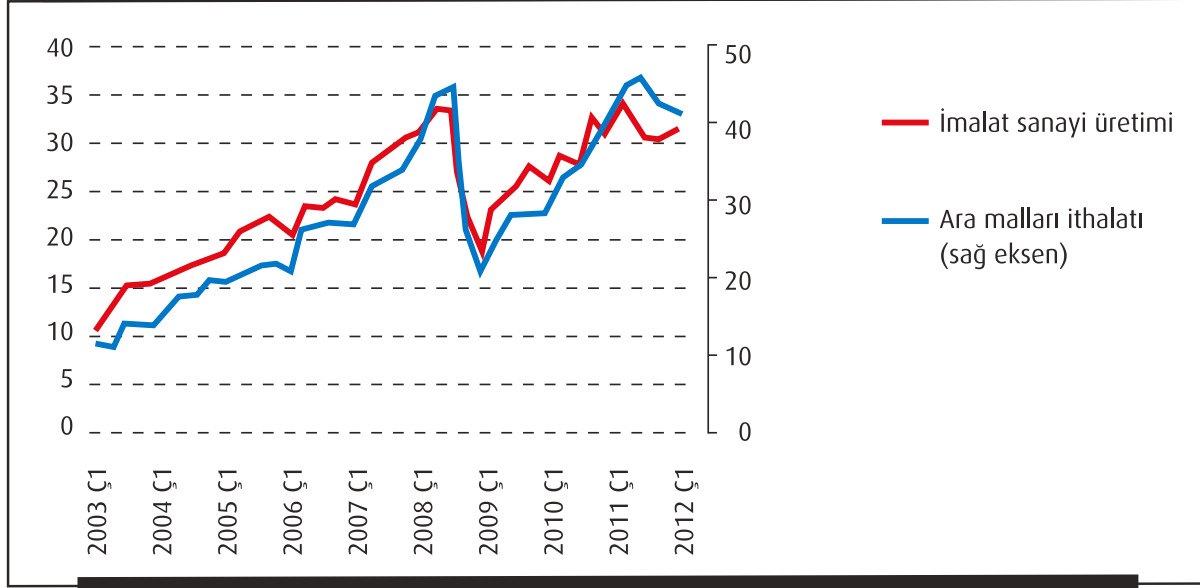

TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Dış ticaret açığındaki düzelme, 2011 içinde 12 aylık kümülatif temelde 80 milyar dolara dayanmış olan cari işlemler açığının 61,4 milyar dolara düşmesine

neden oldu. Böylece 2011 başında %12'ye kadar yükselmiş olan cari açık GSYH oranı 2012'nin ikinci çeyreğinde % 7,4'e kadar geriledi.

İmalat Sanayi Üretimi ve Aramalı İthalatı (Milyar Dolar)

TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Geleceğe dönük riskler ve belirsizlik artıyor

Eylül ayında Avrupa borç krizinin çözümü konusunda atılan adımlar ve FED'in bir parça enflasyon yükselmesini tolere ederek istihdamı destekleme kararı, dışarıdan gelecek şokların boyutunu azaltacak olsa da tüm bu adımlara rağmen, dünya ekonomisinde daha uzun bir süre düşük büyüme hızları görülecek. Bu durum gerek Türkiye'de dış talebe bağlı büyüme sürecinin, gerekse dış ticaret dengesinde ve cari dengede görülen düzelmelerin devam ettirilebilmesi konusunda kuşkularda doğuruyor.

AMB'nin zor durumdaki ülkelerin devlet tahvillerini satın alma kararı ve ardından Almanya Anayasa Mahkemesi'nin Avrupa İstikrar Mekanizması'na yolu açması, Euro'nun dolar karşısında hızla yükselmesine yol açtı. Euro/Dolar paritesinin Euro lehine dönmesi, ithalatını ağırlıklı olarak Dolar cinsinden,

buna karşılık ihracatını Euro cinsinden yapan Türkiye açısından olumlu bir gelişme. Bu gelişmenin Türkiye'nin AB pazarındaki rekabet gücünü olumlu etkilemesini umalım. Çünkü, Türkiye'nin ihracatında son dönemlerde gelişmiş ülke pazarlarının payı azalırken

2012'nin kalanı ve 2013 için riskler ve belirsizlikler çok yoğun. Makroekonomik dengesizliklerin yanı sıra, dışarıda AB borç krizi kaynaklı belirsizlikler hala sürüyor; içeride ise siyasi riskler tırmanıyor.

dalgalanmalara fazlasıyla açık olan Afrika ve Ortadoğu pazarlarının payının artmış olması ihracat artışının devam ettirilmesinin önünde ciddi bir endişe kaynağıydı.

Yılın ilk yarısındaki büyüme kompozisyonu geleceğe ilişkin pek olumlu sinyaller vermiyor. Reel kesim güven endeksi de ekonomideki

yavaşlamanın devam edeceğine işaret ediyor. Yavaşlayan ekonomi beraberinde vergi gelirlerinin de azalması sonucunu doğuruyor. Harcamalar olağan artış eğilimini korurken gelirlerin duraklaması bütçe açığının bozulmasına yol açıyor.

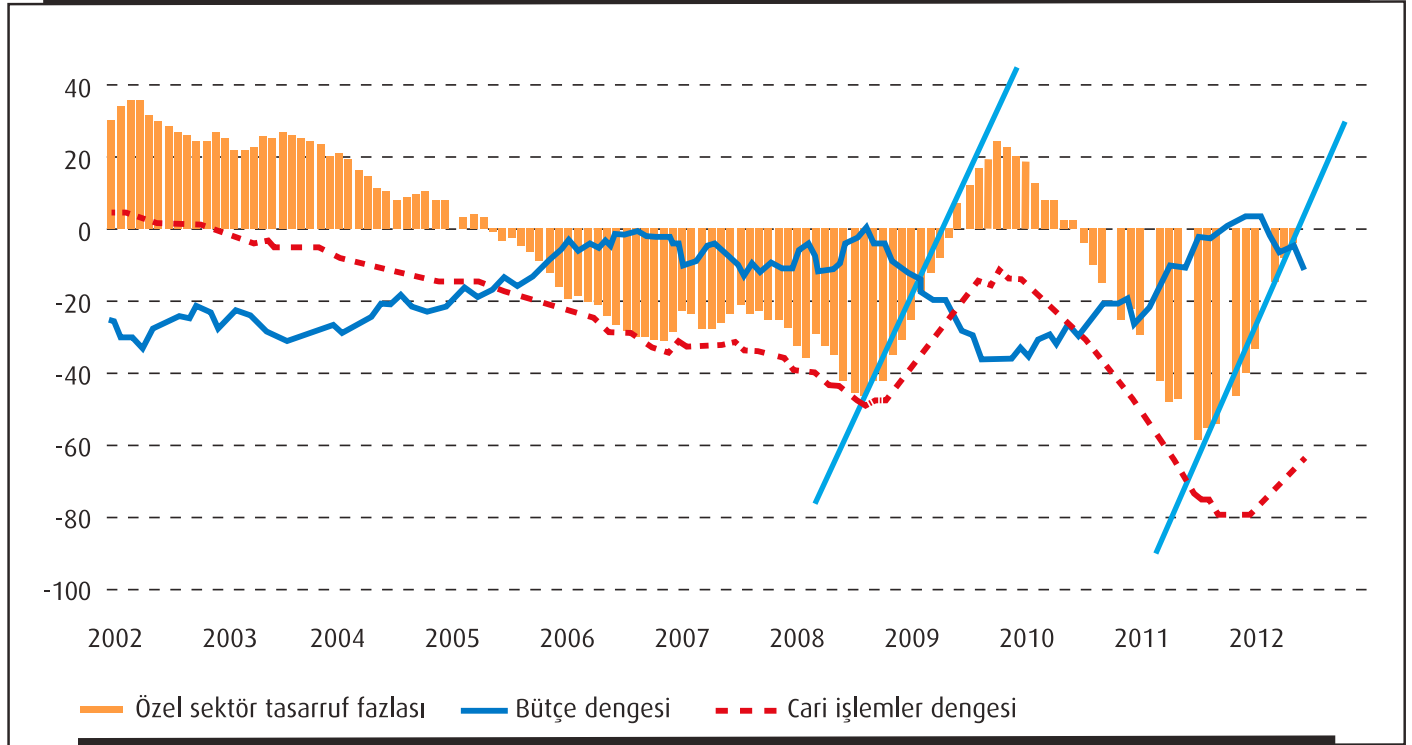
Büyümedeki yavaşlamanın ve düşen yatırımların bir sonucu da istihdam piyasalarında görülecek. İşsizlik oranı düşüyor olmasına karşılık mevsimsel etkilerden arındırılınca %9 seviyesinde sabitlendiği görülüyor. Yılın kalanında işsizlik sorununun yeniden gündeme gelmesi şaşırtıcı olmayacak.

İç talep baskısının ortadan kalkması enflasyonun kontrol altına alınmasını kolaylaştırıyor. Sene sonu için enflasyon beklentileri %6.8'in altına geriledi. Sonuç olarak yılın kalanı tüm makro dengelerin

hızla bozulmasını riskini içeriyor. Düşen ihracat performansı, daha da düşen, hatta negatife dönüşen büyüme, artan işsizlik ve artan bütçe açığı. Dışarıda AB ve ABD resesyondan çıktıkça ve içeride siyasi gerilim azaldıkça bu risk azalacak, aksi halde artacak.

Artan bütçe açığı ve daralan cari açık, özel sektör tasarruf fazlasının hızla artmasına yol açıyor. Bu da dış sektör, kamu sektörü ve özel sektör dengesindeki düzeltmenin fazla sert olmasına neden oluyor. Tarihsel olarak bu tür sert düzeltmeler kriz zamanlarında zorunlu olarak gündeme geliyor. Bu nedenle önümüzdeki dönem ekonomi politikalarının sektörel dengelerdeki bu süreci yumuşatmasını beklemek gerekir. Düşmüş olmasına rağmen cari açığın hala risk yaratacak kadar yüksek olması, düzeltmenin kamu açığının azaltılması ile yapılmasını gerektiriyor. ■

Yatırım – Tasarruf Dengesi * (12 Aylık Kümülatif, Milyar Dolar)

*Özel Sektör Net Tasarruf Göstergesi Konsolide Bütçe Açığı ve Cari İşlemler Dengesi verilerinin toplamı olarak hesaplanmıştır. TCMB ve Maliye Bakanlığı verilerinden alınmıştır.

'Mahallenin' Zorlukları

Ümit Boyner
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı

Zor bir mahallede yaşıyoruz". Türkiye'nin yönetiminden ve güvenliğinden sorumlu olanlar tarih boyunca bu sözü çok sık kullandılar. Genellikle içeride demokratik ve liberal açılımlar konusunda neden acele edilmemesi gerektiğini vatandaşlara hatırlatmak amacıyla kullanıldı bu söz. Yani bir bakıma değişmemenin mazereti olarak öne sürüldü. Değişim isteyenler de bu sözün içerdiği mantığa karşı çıkarak kendi taleplerini dile getirdiler.

Ne var ki Türkiye'nin içindeki demokrasi mücadelesinde her ne amaçla kullanılmış olursa olsun bu sözün önemli ölçüde doğru olduğuna da şüphe yok. Üstelik son zamanlarda mahallenin zorlukları yalnızca doğusundan ve güneyinden de kaynaklanmıyor. Batı'da yani bugüne dek bir istikrar çıpası olarak görülen Avrupa'da da ekonomik ve siyasi kriz dengeleri sarsıyor, yerleşik yapılar bu çok köklü krizin üstesinden gelmede hayli sıkıntı yaşıyor.

1989 yılında Orta ve Doğu Avrupa'daki Leninist rejimlerin çökmesiyle yepyeni bir döneme giren Avrupa birleşmesi projesi tarihinin belki de en derin hatta varoluşsal krizini yaşıyor. Ekonomik krizin güçlükleri AB'nin siyasal krizinin derinliği nedeniyle aşılamıyor. AB içinde bölgesel farklılıklar ve bunların yarattığı hasmane duruşlar, Euro üyesi olan ve olmayanlar arasındaki ayrımlar, ülkelerin içindeki nesiller arası kaynak paylaşımı mücadelesi yaşanan krizle iyice ortaya çıktı. "

AB'nin siyasi krizi, karar alma mekanizmalarının işleyememesi, genelde hep var olan demokratik karar alma eksikliğinin üye ülkelerin kendi demokrasilerinin krize girmesi nedeniyle perçinlenmesi Avrupa'yı dünyanın "hasta gücü" haline getirdi. Krizin ne şekilde aşılabileceği henüz belli değilse de Avrupa'nın dev gücü Almanya'nın tercih ettiği federalist çözüm kadar bu sayımızda Profesör Ersin Kalaycıoğlu'nun gündeme getirdiği ulus-devletlerin öne çıkacağı bir yapılanmanın da gerçekleşmesi mümkün.

AB projesi dünyaya alışlagelmişten farklı bir düzen umudu veriyordu. Bu projenin başarısızlığı yalnızca AB üyelerini değil dünyanın geri kalanını da olumsuz yönde etkileyecektir. Hem projenin toplumsal boyutlarının insanlık açısından önemi

Batı'nda istikrar çıpası olarak görülen Avrupa'da ekonomik ve siyasi kriz dengeleri sarsıyor, yerleşik yapılar bu köklü krizin üstesinden gelme sıkıntısı yaşıyor

hem de dünyada ABD ve Çin'i dengeleyecek bir üçüncü gücün varlığının gerekliliği AB'nin krizi bir an önce aşmasını küresel gelecek açısından da elzem hale getiriyor.

Türkiye'nin doğusunda İran nükleer programı nedeniyle ağır ekonomik yaptırımlara uğruyor. İslam Cumhuriyeti'nin bölgedeki yeni bir savaşın odağına yerleştirilmesi ihtimali de hiç gündemden

düşmüyor. İslami rejimin Körfez ve Ortadoğu bölgelerindeki hegemonya arayışları da nükleer programıyla birlikte diğer bölge ülkelerini tedirgin ediyor. Güneyimizde ise Suriye krizi başlangıçta tahmin edilenden daha uzun ve giderek daha kanlı bir şekilde tüm bölgenin düzenini tehdit eden bir nitelik kazanıyor.

Bölgenin doksan yıl önce şekillendirilmiş Osmanlı sonrası siyasi coğrafyası ve kurulu düzeni ABD'nin Irak'ı işgalinden itibaren büyük bir sarsıntı geçiriyordu. Arap uyanışı ile birlikte bu düzenin ve o düzene ait temel varsayımların gözden geçirildiği bir döneme girdik. Suriye'deki başkaldırı temelde ve haklı olarak ceberut bir rejime yönelik hak arayışı şeklinde başladı. Rejimin kendisine yönelik tehdidi sistemi açarak değil şiddet yoluyla karşılama kararını alması giderek toplumsal dokuyu da harap eden bir şiddet sarmalının başlamasına yol açtı.

Suriye Arap uyanışından etkilenen diğer ülkelerden farklı özellikler taşıyan bir ülkedir. Dinsel, mezhepsel ve etnik çeşitliliği buradaki rejim değişikliğinin uzayan bir iç savaşa dönüşmesi kaygısını da besliyor. Bunun yanı sıra Suriye'nin bölgesel güç dağılımı konusunda da anahtar bir ülke olması buradaki mücadelenin uzamasına, çözümün ise zorlaşmasına katkıda bulunuyor. İran'ın 32 senelik müttefiki Suriye'yi kaybetmek istememesi ve bu nedenle rejime destek vermesi Ortadoğu'daki bölgesel güç mücadelesinin mezhep kutuplaşması üzerinden verilmesine de sebep oldu.

Gene Suriye'nin bölgedeki güç dengelerinde oynadığı rol Rusya ve Çin'in de Batılı güçlere istediklerini yapma imkanı tanımamak için yoğun çaba içine girmelerine yol açtı. Biraz da bu karmaşık ilişkiler ve mücadeleler ağı nedeniyle Suriye'deki rejim beklendiğinden çok daha uzun süre kendisini koruyabildi. Muhaliflere verilen desteğin yetersizliği, muhalefet içindeki aşırı İslamcı grupların Batı ülkelerinde yarattığı tedirginlik nedeniyle uluslararası sistemin Esad rejimine çok yoğun baskı yapmaması kanlı bir denge durumu yarattı.

Türkiye Suriye politikasını bu parametreler içinde uygulamaya çalıştı. Son on yılın dış politika uygulamalarının ülkenin prestijini artırmasından memnun olan, bu politikanın enerjisine ve hedeflerine destek veren kamuoyu Suriye konusunda doğru politikanın izlendiğine henüz ikna olmadı.

Yukarıda değindiğimiz karmaşık ilişkiler ağı içinde bugüne dek mezhepler üstü kalmayı, komşu ülkelerdeki farklı siyasi gruplarla eşit mesafeyi korumayı başarmış olan Türkiye hem

Türkiye bugüne kadar mezhepler üstü kalmayı, komşu ülkelerdeki farklı gruplara eşit mesafede yaklaşmayı başardı. Ancak Suriye'de dünya sistemi ve müttefiklerin isteksizliği Ankara'da sıkıntı yarattı

kutuplaşmanın dışında kalmış hem de bölgedeki istikrar için fonksiyonel olma arayışını sürdürmüştür. Bunun da ötesinde krizin Türkiye'nin tahmin ettiğinden daha uzun sürmesi, insan kaybının artması, dünya sisteminin ve müttefiklerin müdahale konusunda gayet isteksiz olmaları Ankara'da sıkıntı yarattı.

Hem ahlaki hem de reelpolitik nedenlerle bu krizin uzamasından rahatsız olan Türkiye bir de Şam'ın gücünün zayıflamasıyla Suriye'nin kuzeyinde Kürtlerin yoğun yaşadıkları bazı kentlerde PKK'ya yakın siyasi oluşumların yönetime el koymaları olgusuyla karşılaştı. İran ve Irak ile Suriye konusunda farklı kamplarda yer alan, Suriye rejiminin yeniden yapılanması yönünde açık tutum belirleyen Ankara'ya karşı da zamanında PKK'ya destek vermiş komşu ülkelerin yeniden bu mekanizmaları canlandırdığı da artan terör eylemleri nedeniyle kamuoyunun memnuniyetsizliğinin bir boyutunu oluşturdu.

Hem kriz sonrası AB'nin yeniden yapılanma arayışını hem de Suriye merkezli dış politika çerçevesini bu sayıda ana konu ve dosya konusu olarak ele aldık. ■

Dünyada kriz, Avrupa'da siyaset

Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu
Sabancı Üniversitesi

2007 yılı sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayan gayrimenkul piyasasındaki daralma 2008'den itibaren Lehman Brothers'ın iflasıyla birlikte mali çöküşe dönüştü. ABD'yi izlanda, İrlanda ve Birleşik Krallık, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Macaristan ve İtalya izledi. Gayrimenkul piyasasında başlayarak mali piyasaları etkisi altına alan bunalımın yarattığı en önemli toplumsal etkisi, evlerinin değeri bir anda düşenlerin ipotek borçlarını ödemelerinin anlamsız hale gelmesi oldu. Bu durumda

milyonlarca Avrupalı evlerini bankalara terk etmek zorunda kaldı.

Aynı zamanda bankalarla başlayan iflasların ve ekonominin daralmasının yarattığı etki kemer sıkma politikalarıyla birleşince, birdenbire işsiz kalanların sayısında büyük artışlar yaşandı. Örneğin, Ağustos 2012'de İspanya'daki işsizlik oranı yüzde 24,6'ya, Yunanistan'da %24,4'e ulaştı. Evlenmiş, bir işe girmiş ve maaşıyla uzun dönemli borçlanarak ev almış geniş kitlelerin hayatları da, düşleri de aniden mahvoldu. İşsizliğin yanısıra boşanmalar ve

evlilik dışı doğumlar arttı, evlilikler azaldı ve gayrimenkul talebi de düşmeye başladı (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics). Geniş kitleler böylece toplumsal sınıf düşmeye (pauperization) başladı.

Yılgınlık, bezginlik

Tüm önlemlere karşın Güney Avrupa'dan Birleşik Krallık'a kadar yayılan geniş bir coğrafyadaki ekonomiler dört yıldır daralmaya devam ediyor. İşsizlik ve yıkılmış hayatlar süreklilik göstererek kitlesel umutsuzluğa, yılgınlığa ve bezginliğe döndü. İnsanlar ve yurttaşı oldukları ulus-devletler bu durumla ilk kez karşı karşıya kalmıyor. Ancak, bu tür toplumsal çöküş dönemi ruh hallerinin insanlara büyürken öğrendiklerini, inandıklarını ve alıştıklarını sorgulattığını biliyoruz. Üstelik bu sorgulamaların da çeşitli felaketlere yol açabildiğine insanlık defaten tanık oldu.

Toplumsallaşma kırılınca

Hepimiz çocukluktan itibaren belirli bir kültür içinde toplumsal, ekonomik ve siyasal hayata ilişkin yaşam algıları, var oluş stratejileri, davranış alışkanlıkları edinerek kendi benliğimizi geliştiriyoruz. Bu toplumsallaşma (socialization) sürecinin bize öğrettiği her şeyi bir anda anlamsızlaştıran doğal afet, savaş, ekonomik buhran gibi bunalımlarla karşılaştığımızda toplumsallaşmamızda bir kırılma yaşanıyor. Bize öğretilenlerin sahte, yalan veya kandırmaca olduğunu düşünüyor, toplumsal ve siyasal kurumlarımıza güvenimizi yitiriyoruz. Türkiye 1999 depremleri ve onları izleyen 2001 mali krizinden sonra aynen bu duygularla dolu bir süreci yaşadı. Şimdi benzer bir süreç Avrupa'da yaşanıyor.

Bu durumda kalanlar meşum bir gücün bizi mahvettiğini düşünmeye başlıyor. Bu gücün metafizik bir kaynaktan doğduğu da akla gelebiliyor; hayatlarımız yeterince dindar olmadığımız için mahvoldu diye faturayı kendimize de çıkartabiliyoruz. Bu gücün daha dünyevi olduğunu da düşünebiliyoruz.

Yabancıların, göçmen işçilerin ülkemize akını, bir dini cemaatin (1930'ların Avrupa'sında Yahudiler, 2010'ların Avrupa'sında Müslümanlar), bir ırk veya etnik grubun (Fransa'da Araplar, Almanya'da Türkler, Birleşik

Kapitalizmin toptan krize girdiğini gösteren bir kanıt yok ama kitlesel yoksunluk ve engellenme duygusu her tür şiddete ortam hazırlıyor

Krallık'ta Pakistanlılar) bizim yaşantımızı tehdit ettiğini düşünüyoruz. Daha uzak ve daha az görünür bir gücün, örneğin The Wall Street'teki simsarlar, CIA, Yahudi sermayedarlar veya MOSSAD vb. bir gücün ekonomimizi çökerttiğini varsayabiliyoruz. Toplumsal ve hatta siyasal olarak önemli olan bu ruh halinde olan insanların günah keçisi aramaları, bulduklarında da onunla hesaplaşmayı düşünmeleridir.

Breivik vakası

Bu ortam öfkenin şahlandığı, aklın geri planda kaldığı bir içeriktedir. Günümüzdeki küresel iletişim ve teknik olanaklar büyük ruh sarsıntısı yaşayan tekil insanların karışan kafalarından büyük felaketlere yol açacak eylemlerin çıkmasına olanak sağlıyor. Norveç'te 2011 yazında Anders Behring Breivik adlı kişinin 77 kişiyi öldürdüğü eylem bu çağın ürettiği bir bireysel siyasal şiddet (katilma) eylemi. Yanlış yapanlara şahsen fatura kesmek, toplumu ve ülke siyasetini doğru yola döndürmek için yapılan bir eylem söz konusu.

Temsili demokrasiyi hantal, yavaş, dolambaçlı bir yol olarak gören, siyasetçilere, kamu bürokratlarına, işadamlarına, işçi sendikalarına yoz bir zümre olarak bakan ve olayların akışını doğru zaman ve yerde müdahaleyle değiştirebileceğini düşünen bireyler kolaylıkla ortaya çıkabiliyor. Üstelik bu bireyler kendi başına eyleme geçmek istediklerinde internette müthiş bir bilgi birikimine ulaşabiliyor ve silah endüstrisinin ürünlerini de kolaylıkla elde edebiliyor.

Bürokratik koruma

Tabii, bunların hepsi Norveçli Breivik olmayacaktır. Ama bu düşünce örüntüsünü yayan ve savunan çok sayıda yayın, potansiyel lider, baskı grubu ve siyasal parti işsizler ve gençler arasından faşist, ırkçı, yabancı düşmanı, şovenler vb. üretme ve örgütlenme kolaylığı buluyor. Bu hareketler ulusal güvenlik bürokrasisinin kültürüne de ters gelmediğinden onlar tarafından korunabiliyor, hatta destekleniyor. Almanya'daki dönerci katilleri ile Alman güvenlik ajanları arasındaki ilişkiler bizi bu konuda her gün bilgilendiriyor. Bu durumda parkta oturan bir Pakistanlı, Sih, Türk veya Arabı öldürebilecek kadar köktenci ırkçı, yabancı düşmanı parti ve örgüt üyeleri ortaya çıkıp sayıca artıyor.

Doğu'da Bulgaristan'dan, Güney'de Yunanistan'dan, Kuzey'de Rusya ve Ukrayna'dan, Batı'da Hollanda, Belçika, Birleşik Krallık, Finlandiya, İsveç ve Norveç'e kadar uzanan geniş siyasal coğrafyada göçmen ve yabancı düşmanı, ırkçı, islam korkusu (Islamophobia) üzerine kurulu bir siyasal söylemin yaygınlaşmasına ve örgütlenmesine tanık oluyoruz. Bu ortam bir yandan bireysel protesto eylemleri ve şiddet içerirken, diğer yandan seçim kampanyalarında etkinliğini artırarak İsviçre, Hollanda, Avusturya veya

Finlandiya'da birinci olmasa bile ikinci büyük parti haline gelebilen siyasal örgütler üretiyor.

Kriz topyekün değil ama...

Bu ortamda kapitalizmin üretme, biriktirme ve yatırım yaparak ekonomiyi büyütme işlevleri akamete uğruyormuş gibi görünürken, bunların sonucu ve motoru olan tüketimin körüklenmesi sürebiliyor. Zaten birçok ülkenin ekonomisi daralırken Almanya, Çin, Hindistan, Brezilya, Güney Kore, Rusya, Türkiye başta olmak üzere birçok ülke de büyümeye devam etmekte. Dolayısıyla kapitalizmin toptan krize girdiğini

AB gerçek bir mali birlik oluşturmadan sorunlarını çözemeyecek, ancak ulusal egemenlik duygusu bu tür bir mali birliğe engel

gösteren bir kanıt da yok.

O zaman tüketim alışkanlıkları ve onları tatmin edecek mal ve hizmet çeşitliliği sürerken, bazılarının bunlara ulaşamaz olarak yaşaması veya eskiden ulaşabileceğini düşünürken artık ulaşamayacağı umutsuzluğuna kapıldığı bir ortam doğuyor. Bu durum aynı zamanda büyük bir yoksunluk ve onun doğurduğu bir engellenme duygusuna yol açıyor ki bu duygunun derinleşmesi durumunda insanların şiddete yatkın hale geldiğini çeşitli araştırmalar ortaya koymuştur.

Aynı zamanda reklâmlarla süren tüketim özendirilmesi bu yoksunluk ve engellenme ruh halini kolaylıkla tüketim araçlarının yağmasına da yöneltebiliyor. 2011 Ağustos'unda Birleşik Krallık'ta Londra'nın kuzeyindeki Tottenham'da başlayarak ülkeye yayılan dükkân yağmalarının kökeninde hem polisin izlediği ayrımcı kimlik sorma ve üst arama gibi uygulamalara duyulan nefret, hem işsizlik ortamında tüketim mallarına açlığın yarattığı fırsatçılığın (opportunism) bulunduğu görülmüştür (<http://www.guardian>).

[co.uk/uk/2012/ feb/05/tottenham-citizens-inquiry-toxic-relations-police](http://co.uk/uk/2012/feb/05/tottenham-citizens-inquiry-toxic-relations-police)).

Bu ruh halinin temsili demokrasiye etkisi sadece seçmen kitlelerinin ırkçı, şoven, yabancı düşmanı bir ideolojik konuma yönelmeleri değil. İnsanlar pekâlâ geçmişten gelen bildikleri ve anladıkları kurum ve uygulamalara geri dönmeyi arzu edebiliyor. Geçmişin bilinene kurum, yöntem, alışkanlık ve değerlerini canlandırma arayışına muhafazakârlaşma diyoruz. O zaman sadece radikal sağdaki ırkçı, yabancı düşmanı, şoven düşünceler değil, ılımlı sağdaki muhafazakârlık da yeniden hayat buluyor, hatta her iki sağ düşünce beraber gelişiyor. İspanya'da Rajoy veya Birleşik Krallık'ta Cameron'un siyasal kariyerleri biraz da bu tür bir ortamdan besleniyor. Ancak, büyük toplumsal çöküş dönemleri bundan daha fazlasına da yol açıyor.

Ulus devletin geri gelişi

Son Yunanistan seçimlerinde düzenin temsilcisi (establishment) olarak algılanan hangi parti varsa hepsi ciddi oy kaybına uğrarken düzen karşıtı sol ve aşırı sağ partilere seçmenlerin teveccühü arttı. İspanya, İrlanda, Birleşik Krallık ve Fransa gibi ülkelerdeyse iktidardaki partiler, ideolojik renkleri ne olursa olsun seçimi kaybedip yerlerini parlamentodaki muhalefete de bıraktı. Seçmen tamamen aniden radikalleşme eğilimine kapılmayıp işbaşında başarılı olmayan hükümetleri değiştirmekle yetindi.

Hükümetlerin vereceği kararların ekonomileri daralmadan kurtaracağı savı büyük ölçüde kabul görmeye devam ediyor. Bir dönem romantik bir küreselleşme söylemiyle ortaya çıkan ulus-devletlerin yok olmakta olduğu savı da yanlışlanmış görünüyor. Finlandiyalılara veya Almanlara avro bölgesini ayakta tutmak için neden Yunanlılara veya İspanyollara kendilerinden alınan vergilerin harcanması gerektiğini hükümetleri anlatmakta zorlanıyor. Oysa Louisiana bir ekonomik daralmayla

karşılaşıp Amerikan maliyesi onu kurtarmak istediğinde New Yorklulardan böyle bir dirençle karşılaşılıyor.

Kuzeyli Almanlarla güneyli Yunanlıları ayıran ulusal duygular ABD'de olmadığı ölçüde Avrupa Birliği'nde mevcut. Üstelik tüm iktisadi ve toplumsal felaketlere karşın Yunanlılar veya İspanyollar maliyelerinin Alman kamu bürokrasisince idare edilmesi fikrine de

Bir dönem romantik bir küreselleşme söylemiyle ortaya çıkan ulus-devletlerin yok oluş sürecine girdiği savı yanlış çıkmış görünüyor

yanışmıyor.

Öyle görünüyor ki AB gerçek bir mali birlik oluşturmadan kendi sorunlarını kolayca çözemeyecekken, bugünkü ulusal egemenlik duygularıyla da bu tür bir birliği kurması kolay veya mümkün değil.

Bugünkü Avrupa'da her türlü felakette başvurulabilecek son güç olarak görülen merkezi devletler ekonomik krizden bir kez daha güçlenerek çıkarken, normalde piyasaları değerlendiren kredi kurumları bile devlet ve hükümetlerin yeterliliğini esas alarak ekonomilerinin sağlığı hakkında kredi notu verir hale geldi.

Piyasalar sınırlama olmadan küresel olarak çalışsa iyi olacak, ama piyasaların mükemmel mekanizmalar olmadıkları ve zaman zaman çöktüklerine bir kez daha tanıklık ettik. Çöken piyasaların parçalarını toplayacak gücün ulus-devletler olduğunu bir kez daha gözlemledik. Mükemmellikten uzak piyasaların geliştiği nurlu küresel ufuklar hayal ederken, daha uzun müddet insanlığın ürettiği zor sorunları uluslar ve onların devletleriyle çözmeye devam edeceğimizi de gördük. 2007-2008 ekonomik krizinden temel siyasal karar alıcılar olarak ulus-devletler güçlenerek çıkıyormuş gibi görünüyor. ■

AB için krizden çıkışın yol haritası

Prof. Dr. Ayhan Kaya
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Dünya ekonomisi sömürgecilik ve milliyetçilik çağı olarak bilinen 19'uncu yüzyıl boyunca büyümeyi sürdürdü. Bu büyüme yüzyılın özellikle ikinci yarısında ortaya çıkan birtakım dalgalanmalara rağmen durmadı. 1'nci Dünya Savaşı'na kadar uzanan ve sanayileşmenin yoğun olarak yaşandığı dönemde dünya ekonomisi teknolojik ilerlemeye, sürekli ancak dengesiz büyümeye ve giderek artan küreselleşmeye tanık oldu. Teknolojik ilerleme ve ekonomik büyüme işbölümünün dünya çapında yayılıp karmaşık boyutlara ulaşmasına neden olurken, 'Felaketler

Çağı' olarak bilinen 1914 ile 1945 yılları arasındaki ekonomik, sosyal ve siyasal dengeleri de büyük ölçüde sarstı.

Büyük Buhran denen felakete karşın dünya ortalaması dikkate alındığında 1929-1936 yıllarında da ekonomik büyüme durmadı, sadece yavaşladı. Bu dönemde, uluslararası ticaret başta olmak üzere, küreselleşme yönündeki hareketlilikte gözlenen yavaşlama çarpıcıydı. Avrupa'yı da sarsan kriz ve istikrarsızlık önemli toplumsal ve siyasal yansımalara yol açtı. Sözgelimi, 1'inci Dünya Savaşı'na doğru yol alınırken, son 15 yıl içinde

yaklaşık 15 milyon kişi Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmişti. Savaş döneminde bu sayı 5 milyona gerileyecekti.

1929'da patlak veren Büyük Buhran savaşın da etkisiyle güç dengelerini büyük ölçüde değiştirdi. 1'nci Dünya Savaşı bir anda ABD'yi dünyanın en büyük gücü haline getirdi. Gerek bu savaşın sonunda Woodrow Wilson'ın savunduğu 14 ilke gerekse 2'nci Dünya Savaşı sırasında ABD henüz savaşa katılmamışken Franklin D. Roosevelt'in İngiltere ile imzaladığı Atlantik Şartı Protokolü (Ağustos 1941) [1] sömürge ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunurken, kullanılan yeni 'özgürlükçü' söylem ABD'nin küresel hegemonyasını sağlamayı amaçlıyordu. ABD'nin dünya siyasetine yön verecek küresel bir oyuncu haline gelmesi, hiç şüphesiz, 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan siyasal ve ekonomik gelişmelerle birlikte açıklanabilir.

Buhran ve savaşların siyasal etkileri

Büyük Buhran Avrupa'nın toplumsal ve siyasal hayatında önemli dönüşümlere yol açtı. Sözgelimi, İngiltere'deki gibi sol partilere karşın (1931), Almanya'da (1933) ulusalcı, savaş yanlısı ve fiilen saldırgan partiler zafer kazandı.

Popülist ve aşırı sağ eğilimlerin güç kazandığı ülkelerin siyasal kültürleri bu eğilimleri ya iktidara taşıdı ya da iktidara gelmelerini engelledi. Sözgelimi, 1920'lerde Alman Sosyal Demokratlar proleter kökene vurgu yapan, geçimini tarımdan sağlayan kesimleri dışlayan bir siyasal söylem üretmek suretiyle kırsal kökenli yığınları Nasyonal Sosyalistler'in

cenahına itti. Alman Sosyal Demokratlar'la aynı köklere sahip İsveçli Sosyal Demokratlar ise Büyük Buhran'ın yol açtığı yıkımdan kurtulabilmek için geniş bir toplumsal ittifak yapmayı yeğleyerek işçilerle birlikte kırsal kesimleri de ittifaka dâhil etti. Bu iki örnekten görüleceği üzere, Büyük Buhran'ın ardından yapılan siyasal tercihlerden biri tarihin en olumsuz deneyimlerinden Nazizm'i getirirken bir diğeri Sosyal Demokrat anlatının kök saldı

Avrupa'da bugünlerde yüzünü yeniden gösteren aşırı sağ ve ırkçılık, sadece oy peşinde koşan ve günü kurtarmayı kendisine hedef edinen bağınaz neo-liberal iktidarların neden olduğu olumsuz gelişmelerin başında geliyor

İsveç demokrasisini üretmiştir.

Büyük Buhran'ın etkisinin en yoğun biçimde hissedildiği 1931–1933 yıllarında Batı Avrupa'da radikal sağın gücü hızla artarken, sol görülmemiş ölçüde güç kaybetti. Solun zayıflaması, sadece sosyalistleri ve komünistleri etkilemedi, aynı zamanda Adolf Hitler'in zaferiyle birlikte Almanya'da Sosyal Demokratlar'ın ortadan kalkmasına, Avusturya'da da Sosyal Demokrat Parti'nin dağılmasına yol açtı. Aynı şekilde, İngiliz İşçi Partisi 1931'de üyelerinin yarısını kaybederek 1913'e kıyasla çarpıcı biçimde zayıfladı.

Aşırı sağ siyasal oluşumlar bir yandan tarihi düşmanlarına vurgu yaparak, bir yandan da kendi ülkelerinde 'içimizdeki düşman' sendromunu besleyerek kitleleri peşinden sürüklüyordu. Sözgelimi Almanya'da Hitler, halkı hem Fransa, İngiltere ve Sovyetler Birliği'ne, hem de anti-Semitizm ideolojisiyle Yahudilere karşı endokrine ediyordu. Theodor Adorno, Eric Fromm, Herbert Marcuse ve

Theodor Horkheimer gibi isimlerin dahil olduğu Frankfurt Okulu düşünürlerinin altını çizdiği 'kitle toplumu' yoksulluk, yalnızlık, yabancılaşma, dışlanma, güvensizlik ve belirsizliğin hüküm sürdüğü Avrupa siyasal ikliminde böylelikle kök salmış, beraberinde Nazizm, Faşizm ve Frankoizm gibi rejimleri getirmiştir.

Refah devletinin doğuşu

2'nci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımın ardından Avrupa'da kapitalist devletler önemli bir yol ayrımına geldi: Ortaya çıkan toplumsal hareketlere karşı baskıcı bir yöntemle karşı mı konulacak, yoksa bu merkezkaç hareketleri merkezci kılabilirsek demokratik uzlaş

politikaları mı izlenecekti? Bu sorunun yanıtı İngiltere'deki sürece bakarak verilebilir. Sosyal bilimlerde çok önemli bir yeri bulunan Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar[2] makalesinin yazarı sosyolog T.H. Marshall söz konusu süreci ayrıntılı biçimde anlatmıştır.

Marshall'a göre İngiltere, 2'nci Dünya Savaşı'nın açtığı yaraları, tam istihdamı hedef edinen Keynesyen ekonomi politikalarının yanı sıra ücretsiz eğitim ve sağlık hizmeti, işsizlik sigortası, emeklilik ödemesi gibi sosyal hakları devreye sokarak sarma yoluna gitmiş ve başarıya ulaşmıştır.

1950'ler ve 1960'lar Avrupa çapında sosyal hakların yaygınlaştığı ve hükümetlerin halkın rızasını almak için çaba gösterdiği yıllardır. Bu dönemde ekonomik büyüme hız kazanmış, ideolojik bloklar arasındaki farklılıklar da giderek azalmıştır. Daniel Bell, Ralph Dahrendorf, Hannah Arendt gibi sosyal bilimcilerin altını çizdiği 'ideolojilerin sonu' denebilecek yaklaşımın kökeninde Avrupa'da

yaşanan bu iyimserlik hali yatar. Ancak, tam istihdama dayalı bu ekonomi-politik uzun sürmeyecek, 1973 yılında yaşanan Arap-İsrail Savaşı'nın ardından 1974 yılında patlak veren Dünya Petrol Krizi'yle son bulacaktır.

Neo-Liberalizmin yükselişi

Dünya Petrol Krizi işsizlik, enflasyon, büyüme oranında düşüş ve refah devleti harcamalarında azalma gibi sonuçları beraberinde getirdi. Ayrıca devletin giderek küçülmesine, dolayısıyla ekonomi alanından uzaklaşmasına yol açtı. Refah devletinin yaygınlaştırdığı adalet, yeniden bölüşüm ve paylaşım türü söylemlerin yerini ihtiyatçılık (prudentialism), bireysellik ve özelleştirme anlatıları aldı.

Siyasal olarak son 10 yılda daha çok içe kapanık bir çizgiyi benimseyen AB, içinde bulunduğu krizden ancak ve ancak kendini yeniden dış dünyaya açarak, tam istihdamı sağlayarak, genişleyerek ve derinleşerek çıkabilir

SSCB'nin çöküşünün damga vurduğu 1980'li ve 90'lı yıllarda ise milliyetçi, etnik, yerel ve dinsel hareketler küreselleşti. Modern ulus-devlet ve toplum projelerinin tehdit altına girdiği bu dönemde ortaya çıkan merkezkaç kuvvetler ulus-devletlerin meşruiyetinin sorgulanmasına neden oldu. Aslında 1970'li yıllarda başlayan ve Jürgen Habermas'ın meşruiyet krizi olarak tanımladığı ulus-devletlerin bunalım evresi, günümüzde de büyük ölçüde sürüyor. Farklılıklara ve kültürlere vurgu yapan postmodernite, küreselleşme ve tüketim ideolojisi söylemleriyle derinleşen bu evre sınıfsal, ideolojik, ulusal anlatıların da sorgulandığı bir sürece tekabül eder.

Devletin giderek minimalleştiği ve meşruiyet krizi yaşamaya başladığı Avrupa'da, 1970'ler

ve sonrasında gençlik ve kadın hareketleri, etnik, dinsel ve çevresel hareketler gibi birtakım yeni toplumsal akımlar ortaya çıktı. Özellikle 1974 Dünya Petrol Krizi'nden bu yana geçtiğimiz 40 yıla damgasını vuran bu tür kimlik temelli hareketler Avrupa'da demokratik devletlerin karşılaştığı önemli sorunlar arasındaydı. Kentleşme, göç ve uluslaşma süreçleriyle birlikte dünya nüfusunun özellikle kuzey yarımkürede heterojenleşmesi ve bir anlamda küresel ve yerel ölçekte çevrenin merkeze taşınması, 'kültürel, etnik ve dinsel farklılık' olgusunu kamusal alanda daha görünür kıldı.

Krizlerin beslediği Avrupa Birliği

Başlıbaşına bir sosyoekonomik ve siyasal sorun sayılabilecek 2'nci Dünya Savaşı'nın ardından 1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) olarak kurulan, 1957 tarihli Roma Anlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (EEC) dönüşen, 1967 yılında ise ismini Avrupa Topluluğu'na (EC) çeviren örgütlenme, 1991 tarihli Maastricht Anlaşması'yla Avrupa Birliği (EU) adını aldı. Ekonomik nitelikte başlatılan örgütlenme zaman içinde siyasal bir birliğe dönüşmüştü. Maastricht Anlaşması bu açıdan birliğin tarihinde dönüm noktasıdır. Bu anlaşmayla Avrupa Topluluğu ortak siyasal, sosyal,

iktisadi, kültürel ve askeri değerler üzerine inşa edilen bir birliğe dönüştürülüyordu.

Bu sürecin başlangıcını 'Avrupa Halkları' ve 'halklar arasında birlik' söylemini öne çıkaran ve 1974 Dünya Petrol Krizi'nin topluluk üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmayı amaçlayan 1975 tarihli Tindemans Raporu teşkil eder. Bu raporda, Avrupa Topluluğu'nun kendi bayrağına sahip olması ilkesi benimsendi. Böylelikle, dönemin Avrupa Topluluğu, ekonomik krizden kurtulabilmek için ekonomik nitelikli örgütlenmeyi siyasal birliğe dönüştürmek, genişlemek ve Avrupalılık kimliğine vurgu yapmak gibi hedefler belirliyordu kendine. Nitekim topluluk bayrağının 29 Mayıs 1986 yılında ilk defa göndere çekilişine eşlik eden Beethoven'in 9'uncu Senfonisi'nin 4'üncü Bölümü'nden 'Neşeye Övgü' topluluğun marşı olarak kabul edildi. Ardından, ECSC'nin kuruluş günü sayılan, Robert Schumann'ın ünlü konuşmasını yaptığı 9 Mayıs tarihi de Avrupa Topluluğu Günü olarak benimsendi. 1988 yılındaki devlet ve hükümet başkanları zirvesinde okullarda okutulan edebiyat, yurttaşlık, tarih, coğrafya, dil ve müzik eğitimi müfredatına bir Avrupalılık boyutu kazandırılması kararlaştırıldı. Buradaki amaç, ortak değerlerin tarihte aranması değil geleceği kurgulayarak saptanmasına vurgu yapmaktır.

Maastricht Anlaşması'nda açıkça dile getirilen AB yurttaşlığı, ortak dış siyaset, ortak göç politikası, ortak askeri politika ve ortak para kullanımı gibi noktalar dikkate alındığında son 30 yıla aşağıdan yukarıya değil, ancak yukarıdan aşağıya doğru akan bir Avrupalı kimliği oluşturma çabasının damga vurduğu görülür. Bu Avrupalılık tanımı, tekrar altını çizmek gerekirse, geçmişe, tarihsel sembol ve mitlere referanstan çok, geleceğe ve geleceğin halklarına referansla ifade edilir. Böylesine bir kimlik, hiç şüphesiz, yeni Avrupa'nın sınırlarının postnasyonel, seküler ve çoğulcu bir anlayışla belirginleştirilmesi gerektiği tezini öne çıkarır. Yeni Avrupa tanımı öylesine bir 'Avrupalılık' kimliği dayatmaktadır ki bu kimlik 'kültürel çeşitlilik' (cultural diversity) ve 'çeşitlilik içinde birlik' (unity in diversity) söylemleriyle beslenmeyi gerektirir.

İslamofobi'nin yükselişi

Özü itibarıyla ekonomik bir örgütlenme sayılan Avrupa Birliği, 1974 sonrasında bir yandan giderek siyasal bir nitelik kazanırken bir yandan da muhafazakârlık, milliyetçilik, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi birtakım eğilimlerin sarmalına kapıldı. 1970'lerle birlikte özellikle İslamofobi ve göçmen karşıtlığının egemen olduğu bir siyasal iklim geçiliyordu. 1973 yılında yaşanan Arap-İsrail Savaşı'nın ardından OPEC ülkeleri Batı'ya petrol sevkini kısmak suretiyle İsrail'e destek verdiğini düşündükleri Batılı ülkeleri cezalandırmaya girişti. Batılı toplumlar da yaşadıkları petrol krizi ve iktisadi buhrandan Ortadoğulu Müslüman ülkeleri sorumlu tuttu. Dahası bu tutuma paralel olarak geliştirdikleri İslamofobik yaklaşımdan kendi ülkelerindeki Müslüman göçmenler ve çocuklar da payını almaya başladı.

İslamofobi ve zaman zaman radikalleşen birtakım İslami hareketleri anlamak açısından 1970'li yıllar anahtar önemdedir. Sözgelimi, Dünya Petrol Krizi'nin ardından Belçika hükümeti Suudi Arabistan hükümetiyle gizli bir anlaşma yapmış, ucuz petrol karşılığında İslam'ı resmi din olarak tanımış, Suudi hükümetinin Müslümanlığın kurumsallaşması için Belçika'ya para aktarmasına izin vermiştir. Suudi hükümeti, RABITA adlı örgütle Belçika'da ve daha sonra diğer Batı

Avrupa ülkelerinde daha etkin olmanın yollarını ararken, 1980 askeri darbesi sonrasında Kenan Evren cuntasının yurtdışında çalışan Türk imamların maaşlarının yine RABITA tarafından ödenmesine izin verdiği de bilinir. [3] Diğer

bir deyişle, reel siyasetin izinin sürülmesinin bugün yaşananları anlamak açısından önemli olduğunun altını çizmekte fayda var. Bütün bu olumsuzluklar, giderek neo-liberal bir karakter kazanan Batılı ulus-devletlerin sorunlu yaklaşımlarıyla birlikte ele alındığında, sorunların giderek derinleştiği gözlemlenir. Söz konusu yaklaşımlar bir yandan Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortadan kalkınan 'dış düşman' sendromunun yokluğunda kendi iktidarlarını yeniden üretebilmek için göçmenlere yönelik 'içimizdeki düşman' sendromunu üretirken, bir yandan da 2008 yılı itibarıyla yaşanan küresel finansal krizin yoksullaştırdığı ülkelerde Müslümanlar ve göçmenler işsizliğin, şiddetin, gerilimin sorumlusu olarak gösterilmeye başladı. Sözgelimi, Almanya'da 1991 yılındaki birleşmenin yol açtığı birtakım sorunlar karşısında Helmut Kohl hükümeti, Doğu Almanlar arasındaki işsizliğin nedeni olarak 'işlerini ellerinden alan Türkleri hedef gösteriyordu. Ülkede ırkçı, yabancı düşmanı ve

İslamofobik söylemlerin bu tarihten sonra güç kazandığı sır değil.

Sonuç itibarıyla Avrupa'da 'İçimizdeki yabancılar ulusal güvenliğimize, sosyal güvenliğimize, etno-kültürel ve dinsel bütünlüğümüze karşı tehdit oluşturuyor' diye özetlenebilecek bir algı ortaya çıktı. Bu çerçevede kitlelerin muhafazakâr siyasetçiler ve medya tarafından Müslümanlar ve

AB'nin ihtiyaç duyduğu yapısal dönüşüm büyümeyi hedef alan, bir birlik olduğunu hatırlayan, dönüştürücü-demokratikleştirici özelliklerine yeniden işlerlik kazandıran ve Türkiye'yi daha etkin bir ortak, hatta üye olarak gören bir siyasetle mümkün olabilir

göçmenler karşısında mobilize edildikleri görüldü. Ancak 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'te meydana gelen katliam, ırkçı saldırılardaki artış ve daha pek çok olumsuz gelişme Batılı iktidarların ve siyasal çevrelerin ektiği nefret tohumlarının ve korku politikalarının ürünlerini biçmeye başladığına işaret ediyor.

1974'ten bu yana giderek katmerleşen yoksulluk, dışlanmışlık, eşitsizlik ve işsizlik gibi yapısal sorunları çözemeyen Batılı neo-liberal iktidarlar, İslamofobi adeta siyasal bir ideoloji olarak kullanmak suretiyle ne pahasına olursa olsun sadece yurttaşlarının oylarının peşinden koştu. Tabii İslamofobinin olası olumsuz toplumsal ve siyasal sonuçlarını da hiç hesaba katmadılar. İşte, bugünlerde yüzünü yeniden gösteren aşırı sağ ve ırkçılık, sadece oy peşinde koşan ve günü kurtarmayı kendisine hedef edinen bağınaz iktidarların neden olduğu olumsuz gelişmelerin başında geliyor.

Vizyoner liderler lazım

Dünya savaşlarının ve Büyük Buhran'ın küllerinden doğan, önce iktisadi, sonra siyasal ve kültürel bir nitelik kazanan AB genişleyerek, büyüyerek ve Avrupalılık kimliğine vurgu yaparak 1974 Dünya Petrol Krizi'nin üstesinden gelmeyi bildi. Krizden adeta güçlenerek çıktı. İzleyen dönemde üye ulus-devletlerin çıkarları yerine hep topluluğun ortak çıkarlarına vurgu yapıldı. Ancak sonraki yıllarda, sağ siyasal oluşumlar, kullandıkları milliyetçi ve popülist retorikle ulusal çıkarları ön planda tutarak birliğin küresel bir siyasi aktörlüğe soyunmasını

engelledi. Vizyoner yaklaşımlar sergilenemedi. 2008 krizinde de bu tür nedenlerden olsa gerek, AB yeterince hızlı kararlar alamadı. Bu da krizin derinleşmesine neden oldu. AB deneyiminin krizlerin ardından doğup güçlenen bir deneyim olduğunu, 17,5 trilyon dolarlık gayri safi hâsılasıyla NAFTA'dan sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomik birliği sayıldığını[4] göz önüne alırsak birliğin muhtemelen bu krizden de yeni birtakım siyasal ve yapısal dönüşümler geçirmek suretiyle kurtulacağını varsayabiliriz. Öyle görünüyor ki kurtuluş için

hem daha hızlı karar alabilen Parlamento ve Komisyon gibi uluslar üstü mekanizmaları güçlendirmek hem de birliği yeniden bir küresel güç haline getirecek vizyoner liderler bulmak gerekecek. İhtiyaç duyulan dönüşüm ise neo-liberal ekonomi-politiğin yön verdiği popülist ve sığ bir korku politikası güderek 'içerdeki düşman' sendromunu yeniden üretip kültürel-dinsel ayrımlara vurgu yapan bir siyaset yerine, François Hollande'ın Fransa'sında olduğu gibi normalleşen, büyümeyi hedef alan, bir birlik olduğunu hatırlayan, dönüştürücü-demokratikleştirici özelliklerine yeniden işlerlik kazandıran ve Türkiye'yi daha etkin bir ortak, hatta üye olarak gören bir siyasetle mümkün olabilir ancak.

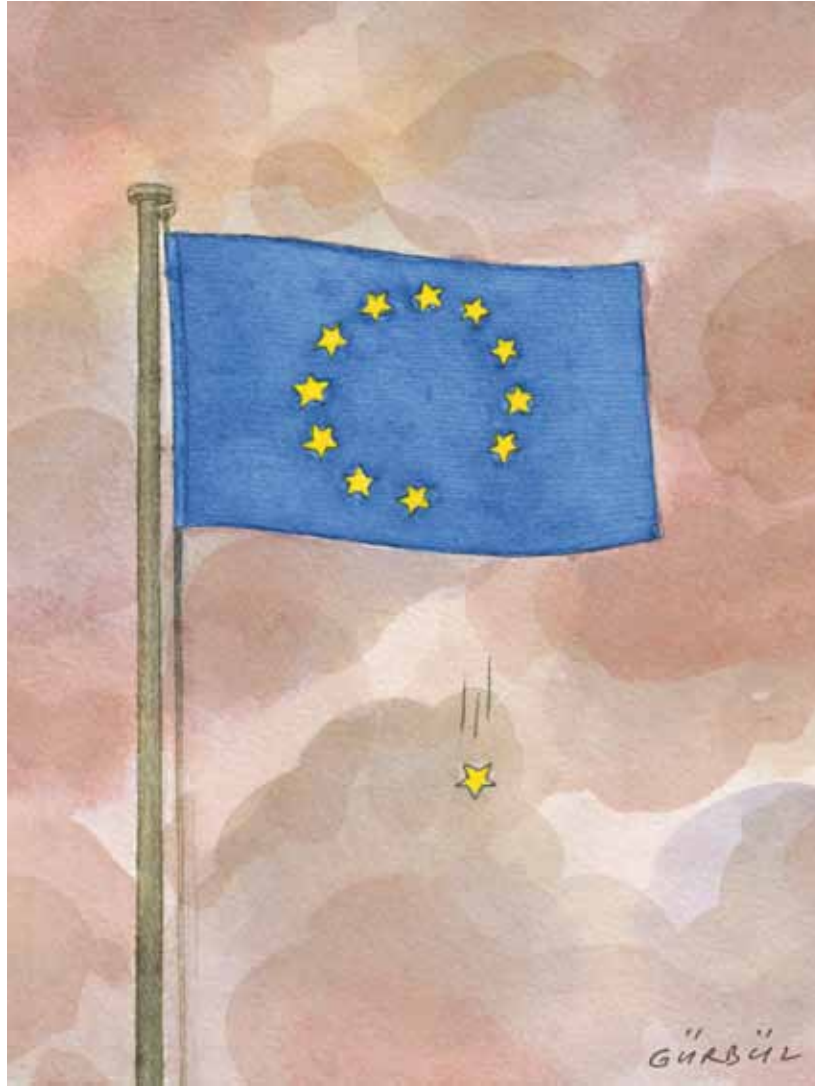
Unutulmamalı ki, Avrupa tarih boyunca Anka kuşu gibi küllerinden doğmasını bilmiş, bütünleşme ve çözülme biçiminde bir diyalektik örgü sergilemiştir. 25 yaş altı gençlerin İtalya'da yüzde 35'i, İspanya ve Yunanistan'da ise yüzde 50'si işsizlik sarmalına girmişken, AB'nin son birkaç yıldır kronikleşen işsizlik ve ekonomik küçülme gibi sorunlara ivedilikle çözüm bulması gerekiyor. Siyasal olarak son 10 yılda daha çok içe kapanık bir çizgiyi benimseyen AB, bu krizden ancak ve ancak kendini yeniden dış dünyaya açarak, tam istihdamı sağlayarak, büyüyerek, genişleyerek ve derinleşerek çıkabilecek gibi görünüyor. ■

[1] ABD Atlantik Şartı Protokolü'ne eklettiği bir maddeyle İngiltere'nin yanında savaşa girmek için savaş bitiminde Britanya'nın sömürgelerine kendi kaderini tayin hakkı tanımaması şart koşturmuştur.

[2] Bkz., T.H.Marshall (1950/2007). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*, Çev. Ayhan Kaya, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

[3] Ayhan Kaya (2009). *İslam, Migration and Integration: The Age of Securitization*. London: Palgrave.

[4] 2011 yıl sonu itibarıyla NAFTA'nın gayri safi hasılası 18 trilyon dolar iken, Rusya, Çin, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'ı içeren Şangay Beşlisi'nin ise 9.3 trilyon dolar olarak saptanmıştır.

İllustrasyon: Gürbüz Doğan Ekşiöğlü

Yunanistan nereye koşuyor?

Erdal Güven
Gazeteci

Ne kadar borcunuz var bugün itibariyle? Bir birey olarak eşe dosta, bankalara, devlete ne kadar borçlusunuz? 10 bin? 50 bin? Daha mı çok? Ne kadar, 500 bin

TL mi mesela? Size avuntu olur mu bilmem ama bugünlerde bir Yunan vatandaşının 'total' borcu yanında sizinkinin esamisi bile okunmayabilir... Şöyle ki: Yunan hükümeti 2011 yılını 355 milyar 617 milyon avro borçla tamamladı. Bir başka deyişle milli gelirin yüzde 165'i...

Bu rakamı bölün 11 milyon 310 binlik nüfusa... İşte sonuç... (*The social situation of Greece under the crisis, Dimitris A. Sotiropoulos, Ağustos 2012, Friedrich Ebert Stiftung*)

Haftalardır, aylardır Yunanistan'ın içine düştüğü durumdan nasıl kurtulacağıyla yatıp kalkıyor dünya. En çok da Avrupa Birliği tabii. Ne de olsa bir zincir en zayıf halkası kadar güçlüdür. Nihai tahlilde Yunanistan bir orta sınıf

ekonomisi olarak kabul ediliyor. Sanayisi son derece sınırlı, tarım ve hizmet sektörüne yoğunlaşmış, AB kaynaklı fonlarla büyümüş, öteden beri devlet odaklı bir istihdam politikasının hüküm sürdüğü ve giderek adı konmamış bir vergi cennetine dönüşmüş bir ekonomi bu.

2011 sonu itibariyle geçerliğini koruyan birkaç veri aktarayım:

- ★ 15-64 yaşlarındaki aktif nüfus, toplam nüfusun yüzde 59,6'sı. Almanya'da bu oran yüzde 71,2. AB ortalaması ise yüzde 64,1 (Bir iki puanla Yunanistan'dan kötülerini de var ki tahmin etmek güç değil: İtalya ve İspanya).
- ★ İşgücünün yüzde 67,9'u tarım sektöründe. Bu, kısmen kırsal hayat tarzına bağlılığın, kısmen de hükümetlerin 30 yıldır AB Ortak Tarım Politikası fonlarını çiftçilere bonkörce aktarımının sonucu. İşgücünün sadece yüzde 19,7'si sanayi sektöründe; enerji ve inşaat dâhil üstelik. Kalan yüzde 12,4'lük kesim de hizmet sektöründe.
- ★ Kamuda çalışanların sayısı Şubat 2012 itibariyle 710 bin 530. Bu sayı 2008'de memur ve devlete ait işletmelerde çalışanlar da hesaba katıldığında 1 milyon 22 bini buluyor.
- ★ Aynı transferler dışında kalan sosyal yardımların piyasa fiyatları üzerinden milli gelire oranına bakıldığında 2011 yılı itibariyle Yunanistan yine Avrupa şampiyonu. Yüzde 21,3 (Almanya'da yüzde 16,6; AB'de yüzde 16,7).
- ★ Maaş düzeyleri eğitim durumu, iş tecrübesi, ailevi durum ve çalışılan resmi kurumun niteliğine göre değişiyor. Aralık 2011 itibariyle gelir vergisi ve sigorta katkısı

düşüldükten sonra yeni işe girmiş bir memur lise mezunuysa 585 avro, üniversite mezunuysa 820 avro net maaş alıyordu. Buna karşılık üniversite mezunu olup 27-29 yıldır hizmette bulunan üst düzey memurların net maaşları 1450 avro ile 2300 avro arasında değişiyordu.

- ★ Devlete ait işletmelerde maaşlar daha yüksek. Bu kurumlarda ortalama maaş tavanı 1900 avro. Ancak Sotiropoulos'a göre bu tavan uygulan(a)mıyor. Ne de olsa memurlara kıyasla devlete ait işletmelerde çalışanların pazarlık gücü çok daha yüksek; örneğin bir grevle yüzde 100'ü devlete ait enerji arz sistemini ya da demiryolları ulaşımını felce uğratma güçleri var! Hiç kuşku yok ki Yunanistan'ı Yunanistan yapan ve kriz öncesi refah düzeyini yakalamasını

Ekonomik kriz giderek içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Siyasi tablo alt üst. Neredeyse yoktan var olan Syriza, 30 yıllık PASOK'u silip süpürdü. Kriz sağ cenahta ise uçuk verdi; faşist Altın Şafak sokaklardan meclise taşı

sağlayan önce Avrupa Birliği'ne, sonra Avrupa Para Birliği'ne girmiş bulunması (2010'da kişi başı milli gelir 27 bin avroydu).

Avro jeopolitiği

Hâlihazırda Yunanistan'ın AB'yle arasındaki bağ Antik Yunan ya da Kopenhag ve Maastricht Kriterleri değil, avro. Bu bağın kopmasını olası ekonomik, siyasi ve stratejik sonuçları nedeniyle ne Yunanistan göze alabiliyor ne de Avrupa Birliği; en azından şu ana kadar alabilmiş değiller. 'Avro jeopolitiği' denen de bu zaten. Kaldı ki Yunanistan'daki kriz, Yunanistan'daki krizden ibaret değil sadece; bir de İtalya'sı, İspanya'sı, Portekiz'i var...

Buna karşılık Yunanistan yarısı öylesine kangrenleşmiş bir halde ki Avrupa Birliği bir yandan pansuman yaparken bir yandan da neşterle oynuyor. Her ne olaksa olsun Yunanistan'a avro bölgesinden yol verilmesi fikri kafalardan silinip atılamıyor bir türlü. O derece ki kavramsallaştırıldı bile bu fikir: 'Greece' (Yunanistan) ve 'exit' (çıkış) sözcüklerinden türetilen 'Grexit' kavramı hayli revaçta bugünlerde. Nedir 'Grexit'i hala tedavülde tutan etkenler peki? Yine veriler üzerinden anlatayım:

- ★ 15 ve üzeri yaş grubunda toplam işsizlik oranı yüzde 17,7. Bu, 2001'e kıyasla yaklaşık yüzde 80'lik bir artışa denk geliyor. Aynı oran Almanya'da yüzde 6,1. AB ortalaması yüzde 9,7 (İspanya'da yüzde 20,9).
- ★ 15-29 yaş grubuna bakıldığında durum daha kötü. Bu grupta işsizlik oranı yüzde 32,9'ye fırlıyor. Beterin beteri var: 18-25 yaş grubunda oran yüzde 51,1 (Sotiropoulos'un raporunda iki nedenle işsizlik oranının tam gerçeği yansıtmayabileceği belirtiliyor: 1) İşsiz görünenlerin bir bölümünün kayıt dışı ekonomide -yeraltında- istihdam edilmesi, 2) İşini bırakan kadınların artık iş aramaktan iş vazgeçmesi).
- ★ Peki ya işsizlik maaşı? Vasıfsız işçi maaşının yüzde 55'i...
- ★ Yeri gelmişken şu 'tembel' yaftası ne kadar doğru Yunanlılar için? Hiç değil. 2010 yılı itibariyle bir Alman yılda 1408 saat çalışırken bir Yunanlı tam 2017 saat mesai yaptı. Yalnız Almanlardan değil tüm AB vatandaşları içinde en uzun süre çalışan Yunanlılar. Ancak iş verimliliğe gelince tablo tersine dönüyor. Bir Yunanlı'nın saat başını verimliliği bir Alman'ın yarısından biraz fazla.

- ★ Büyüme odaklı, rekabetçi, istihdam yaratacak bir ekonomi politikası benimsenmeden bu tablonun değiştirilebilmesi mümkün görünmüyor. Sorun tam da burada işte. Siyasi faturası bir yana böyle bir politikanın uygulamaya konabilmesi için kaynak yok. Ne yapıyor peki Yunanistan? Harcamaları kısip gelirlerini artırmaya çalışıyor. Nasıl mı? Kamuda maaş ve ücretler 2010-2011'de, özel sektörde ise 2012'de tırpanlandı. Şubat 2012'ye kadar işsizlik maaşı azami 561,5 avroydu. Tırpandan sonra rakam 359,6 avroya düştü. Rakam çocuk başına yüzde 10 artırılıyor. Maaşın süresi ise 5 ila 12 ay

Hâlihazırda Yunanistan ile AB arasındaki bağ ne Antik Yunan ne Kopenhag ne de Maastricht Kriterleri; 'avro jeopolitiği.' Yunanistan'da kriz, Yunanistan'daki krizden ibaret değil; İtalya'sı, İspanya'sı, Portekiz'i var

arasında değişiyor. Ayrıca her işini kaybeden işsizlik maaşına hak kazanamıyor. Son 14 ay içinde en az dört ay çalışmak şart. Mevsimlik işlerde ise (turizmde mesela) son 12 ayda 100 gün çalışmak yeterli. 20-29 yaş grubundaysanız ve en az beş aydır işsizseniz ayda 73 avroluk bir ödenek bağlanıyor size. 2008'de bu ödenekten yararlanan genç sayısı yalnızca 1000'di. Uzun süredir işsizlerin durumu da hiç parlak değil. 45-65 yaş grubunda yer almaları ve başka hiçbir dişe dokunur gelirlerinin bulunmaması gerekiyor ki ayda 200 avro alabilsinler. 2008'de bu ödenekten yalnızca 733 kişi yararlanıyordu; uzun süredir işsiz kesimin yüzde 0,5'ine tekabül ediyordu bu sayı.

- ★ 2015 yılına kadar emeklilik yaşı 60'tan 65'e çıkarılacak. Prim ödeme süresi de aşamalı olarak 40 yıla yükseltilecek. Ayrıca emeklilik maaşı bugüne kadar olduğu gibi son maaş ya da son beş yılın maaş ortalaması değil,

tüm çalışma süresindeki gelir esas alınarak belirlenecek.

Yunanistan'da yaklaşık 100 ayrı emeklilik çizelgesi var. Buna göre 2009 yılı itibariyle emekli bir çiftçi 413 avro maaş alırken bir doktor ya da eczacının emekli maaşı 1735 avroyu buluyordu. Ancak şu da var ki emekli maaşlarının yüzde 65'i 750 avronun altında. Bunların da çoğu emekli çiftçi ya da özel sektör personelinden oluşuyor. Çarpıcı bir veri: Doktor ve eczacılardan sonra en yüksek emekli maaşı alanlar devlete ait telefon şirketi OTE'nin personeli (1455 avro).

Vergi yoluyla gelir artırımına gelince... Önce 2010 yılı itibariyle 'beyan edilen' yıllık gelirlere bakalım:

Bordrolular	: 19.829
Emekliler	: 16.546
Avukatlar	: 23.192
Doktorlar	: 45.700
Dişçiler	: 24.896
Elektrikçiler	: 12.708
Tesisatçılar	: 10.474
Berberler	: 5.519
Kulüp-bar sahipleri	: 6.528

Bu tablo ışığında bir de gelir dağılımı ve vergi yüküne bakalım. 2010 yılında Yunanistan'da en zengin yüzde 20'lik kesim, en fakir yüzde 20'lik kesimden 5,6 katı fazla gelir etti (Almanya'da aynı rakam 4,5, AB'de 5'ti). Buna karşılık yine 2010 yılı itibariyle bordrolular ve emekliler vergi yükünün yüzde 55,5'ini üstlenirken, serbest meslek sahipleri yüzde 15,8'ini, işletme sahipleri ise yüzde 28,7'sini karşıladı.

2010'da Yunanistan'da yoksulluk sınırı 7 bin 178 avroydu. Hal böyle olunca bir berberin ya da kulüp-bar sahibinin yoksulluk içinde yaşaması gibi bir durum ortaya çıkıyor ki

sıradan bir Yunanlı'yı acı acı gülümsetecek bir sonuç bu. Hele bir avukat ya da dişçinin bir bordroludan yalnızca birkaç bin avro daha fazla kazanması, olacak şey değil.

Gerçek şu: Yunanistan'da bordrolular ve emekliler dışındaki kesimler on yıllardır kazandıklarının çok altında gelir beyanında bulundu, bir başka deyişle vergi kaçırdı. Şu da bir gerçek ki Yunanistan'da ne bar ve restoranların ya da serbest meslek

Büyüme odaklı, rekabetçi, istihdam yaratacak bir ekonomi politikası benimsenmeden Yunanistan'ın düze çıkması zor. Sorun tam da bu. Siyasi faturası bir yana böyle bir politika uygulayabilmek için kaynak yok

sahiplerinin fiş kesme ne de müşterilerin fiş isteme alışkanlığı söz konusu! Denetim deseniz, hiç olmadı. Bu yüzden olsa gerek, IMF-AB-AMB troykasının da bastırmasıyla krizden sonra Yunan hükümeti apar topar 1000 vergi müfettişi görevlendirdi!

Konsolidasyon ve rekabetçilik

Ayrıntılar bir yana Yunanistan'ın IMF, AB ve Avrupa Merkez Bankası'yla yaptığı anlaşmanın iki ayağı var. Mali konsolidasyon ve rekabetçi ekonomiye geçiş. Borç batağı kamu açığı ve dış ticaret açığındaki kara delikten kaynaklanıyor. 1990'larda milli gelirin yüzde 15'i olarak kaydedilen dış borç 2008 itibariyle yüzde 90'lara fırladı ve nihayet Yunanistan borçlarını döndüremez hale geldi.

Rekabetçi ekonomiye geçiş ise her şeyden önce fonların ithalattan ihracatçı sektörlere transfer edilmesini gerektiriyor. Dile kolay. Sözelimi, birçok kamu şirketinin özelleştirilmesi gündemde ancak kur riskinden ötürü ortada alıcı yok. Ya da işgücü alanında krizin başından bu yana kesintiler ortalama yüzde 30'u ama elde edilen tasarruf

borcun yanında devede kulak sayılmaz. Öte yandan kiriz durumlarında istenmeden de olsa başvurulana devalüasyon seçeneği (zamanında Türkiye'nin, yakınlarda Rusya'nın yaptığı gibi) avro bölgesinde bulunduğu için Yunanistan için söz konusu bile değil. Şu da var ki mali havuzun daralmasına bizzat Yunanlılar da kendi elleriyle katkıda bulunuyor. Krizin başından beri Yunan bankalarındaki hesaplardan çekilip Almanya, İsviçre, Britanya gibi ülkelere aktarılan ya da kasalara ve yastık altına alınan miktar Haziran 2012 itibarıyla 90 milyar avroyu buldu. 60 milyar avro yurt dışına aktarılırken 30 milyar avro yastık altına ya da altın gibi yatırım araçlarına çevrildi. Yani, mali kaynak gereksinimindeki Yunanistan eldeki kaynaklarını da tutamıyor. Mart 2012 itibarıyla Yunan bankalarındaki toplam mevduatın 160 milyar avro civarında seyrettiği göz önüne alınırsa, havuzdan çekilen miktarın büyüklüğü daha iyi anlaşılır.

Sonuç olarak kriz öylesine derin ve çetrefil ki tedbirler bir yere kadar işe yarıyor. Bir nevi kısır döngü içinde Yunan ekonomisi. Yunanistan'da da Avrupa'da da genel kanı, 'işlerin her geçen gün daha da kötüye gittiği' yolunda. Nitekim bu yılın ikinci çeyreği, son

sekiz yılın en kötü dönemi olarak kayda geçti ülkede. Gayrisafi milli hasıla geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6,2 azalarak 43.6 milyar avroya düştü. Daralma oranı ilk çeyrekte de 6,5'ti. Hal böyle olunca 'Grexit' akıllardan çıkmıyor. Her ne kadar hayli zor görünse de Sotiropulos'a göre 'Grexit' sözcüğünün tedavülden kalkması Yunanistan'ın krizden çıkmaya başladığının en önemli göstergesi olacak...

PASOK silindi

Peki tüm bu olup bitenler siyasi tabloyu nasıl etkiliyor? Krizin başından bu yana üç seçim geçirdi Yunanistan. Ekim 2009'da yapılan seçim, siyasi tabloyu değiştirmede. Geleneksel merkez partilerden soldaki PASOK birinci, sağdaki Yeni Demokrasi ikinci geldi. 300 sandalyeli meclise beş parti girerken ilginç sayılabilecek tek sonuç yeni kurulmuş Syriza (Radikal Sol Birlik) adlı oluşumun yüzde 4,6 oy alarak 13 vekil çıkarmayı başarmasıydı.

Ekonomik krizin derinleşmesi, tasarruf tedbirleri nedeniyle halkın öfkesinin sokağa yansması ve nihayet Yunanistan'ın borç batağına saplanıp yönetilemez hale gelmesi

Kasım 2011’de PASOK hükümetine havlu attırdı. Avrupa Merkez Bankası’nın eski başkan yardımcılarında Lukas Papademos başkanlığında oluşturulan geçiş dönemi hükümetinin ardından 6 Mayıs’ta düzenlenen erken genel seçimler ise siyasi tabloyu alt üst etti.

Genel manzara bir parçalanmaydı. Hiçbir partinin oy oranı yüzde 19’u bulmadı. Meclise vekil gönderebilen parti sayısı yediye çıktı. Seçmen hiçbir partiye yeterince güvenmediğini ortaya koydu.

Ekonomik krizin en ağır faturası ise Yunanistan’ın yakın geçmişine damga vurmuş, solun köklü partisi PASOK’a çıktı. Belli ki seçmenlerin ezici çoğunluğu krizin patlak vermesinden de derinleşmesinden de geçen 31 yılın 23’ünde iktidarda bulunan PASOK’u sorumlu tutmuştu. Kemik seçmenin de sırt çevirmesiyle PASOK’un oy oranı üç yıl içinde yüzde 44’ten yüzde 13’e, meclisteki sandalye sayısı da 160’tan 41’e düştü.

Yunan siyasetinin soldan parlayan yeni yıldızı ise Syriza’ydı. Sonuçlar, ekonomik

kriz döneminde handiyse yoktan var olan Syriza’nın ilk siyasi sınavını verdiği 2009 seçimlerinde aldığı yüzde 4,6’lık oyu dörde katladığını gösterdi. Tasarruf tedbirlerine karşı çıkan söylemiyle sivrilen Syriza yüzde 18’lik oy oranı ve mecliste ele geçirdiği 51 sandalyeyle Yunanistan’ın ikinci, Yunan solunun ise birinci partisi konumuna yükseliverdi.

6 Mayıs seçimlerinde seçmenin gazabından Yunan sağının köklü partisi Yeni Demokrasi de nasibini aldı. Partinin oy oranı 14 puan gerileyip yüzde 19’a düştü. Ne var ki birinci parti geldiği için sistem gereği (birinci partiye fazladan 50 sandalye veriliyor) toplamda sandalye sayısını 17 artıran Yeni Demokrasi seçimden hem Yunan sağının hem Yunanistan’ın en güçlü partisi olarak çıkmayı başardı.

Sağdaki sürpriz ise en uçtan geldi. Kriz boyunca özellikle yabancılara karşı ırkçılığa varan söylem ve icraatıyla dikkat çeken Chrysi Avgi (Altın Şafak) adlı parti, yüzde 7 oranında oy almıştı. 2009 seçimlerine göre altı kattan da fazla bir artışı bu. Bu oranla mecliste 21 sandalye elde etti Altın Şafak.

Hal böyleyken seçimden seçim çıktı. Oy dağılımı hükümet kurulmasına elvermedi çünkü. Nitekim altı hafta sonra 17 Haziran'da Yunanlılar yeniden sandık başındaydı.

Yarışın Yeni Demokrasi ile Syriza arasında geçeceği belliydi. Yeni Demokrasi krizden kurtulabilmek için AB, IMF ve Avrupa Merkez Bankası üçlüsüyle imzaladığı anlaşmanın gereğini yapmaktan, her ne pahasına olursa olsun avro bölgesinde kalmaktan başka bir çare bulunmadığını savunuyordu. Buna karşılık Syriza yeni bir anlaşma imzalanmasından, gerekirse avro bölgesinden çıkılmasından yanaydı.

Seçim sonuçları açıklandığında genel manzara bu kez parçalanmadan çok kutuplaşmaydı.

Toplumsal savrulma

Yeni Demokrasi, Yunan sağının toparlayıcı gücü olarak oyunu yüzde 30'a, sandalye sayısını 129'a çıkardı. Birinciliği ele geçiremeye de Syriza oy oranını yaklaşık 10 puan artırıp yüzde 27'ye yükseltti. Bir başka deyişle altı hafta önceki başarısının hiç de tesadüf ya da günü birlik sayılamayacağını bariz biçimde ortaya koydu bu yeni parti. Sandalye sayısı da 71'di artık Syriza'nın. Rüşünü ispat eden bir başka parti de Altın Şafak'tı. Oy dağılımı gereği üç sandalyesini kaybetse de yüzde 7'ye yaklaşan oy oranını korumayı bildi parti. PASOK ve sağlı sollu diğer küçük partiler ise hem oy hem sandalye sayısında kayıplarla karşı karşıyaydı. Seçim sonuçları bir savrulmaya da işaret ediyordu haliyle. Seçmenlerin yalnız üçte biri iki seçimde de aynı partiye oy vermişti. Mevcut durum: PASOK ağır yaralı. Bir partiden çok bir ittifakı andıran, kendi içinde ideolojik bir konsensüs sağlayamamış, doğru

dürüst bir ekonomi programı bulunmayan Syriza Yunanistan'ın ana muhalefet partisi. Ve tabii Altın Şafak'ın siyaset sahnesinde yerini sağlama almasıyla ırkçı bir gerçekle karşı karşıya artık Yunanistan. Partinin yüzde 7'lik oy oranı 440 bin seçmene tekabül

Kriz sürecinde önce parçalanan, sonra kutuplaşan siyaset topluma güven vermekten uzak. Son seçimlerde 'avro jeopolitiği' her şeye rağmen ağır bastı. Ancak bu bıçak sırtı dengenin sürdürülebilirliği kuşkulu

ediyor (2009'daki seçmen sayısı yaklaşık 20 bindi). Şiddeti bırakın savunmayı ya da tehdit unsuru olarak kullanmayı, düpedüz uygulayan, bütün göçmenlerin sınır dışı edilmesini isteyen bir parti bu.

İsyanın gölgesinde

Ancak ülkenin geleceği açısından seçimin en önemli sonucu şu: Çoğunluk AB, IMF ve Avrupa Merkez Bankası'yla varılan anlaşmaya bağlı kalınmasını savunan partilere (Yeni Demokrasi, PASOK ve Demokratik Sol) oy verdi. Bir başka deyişle 'avro jeopolitiği' ağır bastı krize rağmen. Nitekim halen bu üç partiden kurulu bir koalisyon yönetiyor Yunanistan'ı. Ama ekonomik krizin, Syriza'nın ve her an nüksedebilecek toplumsal isyanın gölgesinde.

Bu bıçak sırtı jeopolitik dengenin sürdürülebilirliği kuşkulu. Sağlama alınması her şeyden önce Yunanistan'ın ev ödevine bağlı kalıp zaman içinde rasyonel bir ekonomiye evrilmesine bağlı. Ancak bir kaldıraç da en az o kadar gerekli: AB'nin Yunanistan'ı avro bölgesi içinde tutmak istediğine dair net bir irade ortaya koyması. Taraflardan biri bile sorumluluğunu yerine getirmezse Yunanistan'ın da AB'nin de nerelere savrulacağını kestirmek hiç de kolay değil. ■

Kaynak: Anadolu Ajansı

Avrupa'nın demokrasiyle imtihanı

Yard. Doç. Senem Aydın Düzgit
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Avrupa'da yaşanan krizin ekonomik bir krizden ibaret olmadığı uzunca bir süredir yazılıp çiziliyor. Avro krizinin çözümlenmesi yapıldığında ortaya üç boyutlu bir anatomi çıkıyor.

Bunlardan ilki 2008 yılından bu yana yoğun biçimde tartışılan ekonomik boyut. Parasal birliğin mali birlikle bir arada yer almadığı kurumsal yapıda Alpler'in kuzeyindeki yatırımlar, güneydeki bütçe açıklarını

karşılayamadığı için avronun temelleri sarsılıyor. 1990'ların başında sıkça sözü edilen siyasi birliğe geçmeden parasal birliğe geçmenin getireceği riskler tüm gerçekliğiyle yaşama geçiyor.

Söz konusu ekonomik boyut bizi krizin diğer iki bileşenine, dayanışma ve demokrasi boyutlarına yöneltiyor. Avrupa Birliği (AB) projesinin kuruluş mitlerinin en önemlilerinden 'dayanışma' prensibi hâlihazırda yoğun baskı altında. Zira birlik

içindeki kuzey-güney bölünmesi, ağır stereotiplerin arka fonu oluşturduğu bir ortamda derinleşerek birliğin gelecekteki varlığını sorguluyor.

Ekonomik kriz benzer biçimde gerek AB düzeyindeki gerek ulusal düzeydeki demokrasi krizini de ağırlaştırıyor. AB düzeyinde demokrasi açığı sorunsalı 1990'ların başından itibaren özellikle hükümetler arası anlaşmaları takip eden referandumlar sayesinde gündemde. Avro krizi bir anlamda halkların AB projesine duyduğu güveni daha şiddetli biçimde sarsarak söz konusu demokrasi açığını derinleştiriyor. Aynı kriz Avrupa ulus-devletlerinde temsili demokrasinin mevcut haline ve geleceğine ilişkin yoğun bir tartışma sürecini de beraberinde getiriyor.

Seçim sonuçları

Nitekim Avrupa'da 2010-2012 yıllarında yapılan 27 genel seçimin 16'sı iktidar değişikliğiyle sonuçlandı. Büyük ölçüde ekonomik krizin tetiklediği bu değişikliklerin Avrupa demokrasilerinin geleceği için tümüyle olumsuz bir tabloya işaret ettiğini söyleyemeyiz. Örneğin Fransa'da göçmen karşıtlığında aşırı sağdan geri kalmayan ve krize karşı kemer sıkma politikalarının alternatifini geliştiremeyen Nicolas Sarkozy'nin yerine büyüme sözcüğünü vurgulayarak göçmenlerin iç düşman olarak resmedildiği aşırı sağ retorikten uzak duran François Hollande'ın seçilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan iktidar değişikliklerinin çoğunlukla merkez sol ile merkez sağ arasında gerçekleşmesi ağır ekonomik meydan okumalara rağmen çoğu Avrupa ülkesinde merkezin hala gücünü koruduğunu gösteriyor. Buna karşılık göçmen ve AB

Parasal birliğin mali birlikle bir arada yer almadığı kurumsal yapıda Alpler'in kuzeyindeki yatırımlar, güneydeki bütçe açıklarını karşılayamadığı için avronun temelleri sarsılıyor

karşısı popülist aşırı sağ partilerin artan bir ağırlıkla merkezi tehdit ettiği de görülüyor.

Örneğin Hollanda'da Geert Wilders önderliğindeki aşırı sağcı PVV 2006 ile

2010 yılları arasında oylarını yüzde 6'dan yüzde 16'ya yükselterek parlamentoda üçüncü büyük parti konumuna geldi. Avusturya'da popülist aşırı sağ temsil eden FPÖ 2008'de oyların yüzde 18'ini alarak bir sonraki seçimlerde merkez sağ ve merkez solle eşit şans tanınan bir iktidar

adayı oldu. Fransa’da Ulusal Cephe bu yılki başkanlık seçimlerinde oylarını 2007’ye göre yaklaşık 8 puan artırıp yüzde 18’e çıkartarak üçüncü parti konumuna yükseldi. Seçim sistemi nedeniyle aşırı sağın parlamentoda kendine yer bulamadığı İngiltere’de ırkçılık temelli şiddetin arttığı gözleniyor.

Siyasi güvensizlik

Avrupa’da temsili demokrasinin krizini anlayabilmek için aşırı sağ partilerin seçim başarılarının ötesine bakmak gerekiyor. Örneğin son dönem Eurobarometre verileri Almanya’da halkın yüzde 62’sinin hükümete güvenmediğini gösteriyor. Üstelik bu, AB içindeki en düşük oran; zira İspanya ve İtalya’da yüzde 80’lere kadar çıkıyor. Benzer biçimde Almanların yüzde 78’i ve İngilizlerin yüzde 86’sı siyasi partilere güvenmediğini beyan ediyor.

Almanya’da siyasi elitin akademik intihal vakalarını teşhir eden web sitelerinin hızla türemesine, Korsan Parti’nin yerel seçim başarısına, Berlin ve Frankfurt gibi büyük şehirlerde siyasi elit ve partilere karşı yoğun protesto gösterilerine tanık olunuyor. Öte yandan Avrupa’nın diğer ülkelerinde Arap Baharı’yla aynı dönemde ‘şeffaflık’, ‘gerçek demokrasi’ ve ‘vatandaş katılımı’ çağrılarının yapıldığı gösterilerin düzenlenmesini demokrasi krizinden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün görünmüyor.

Esas nedenler başka

Bu durumun sadece avro krizinden kaynaklandığı iddia edilemez. Avro krizi

bu sürece katkıda bulunuyor olsa da esas nedenlerin Avrupa vatandaşlarının ülkelerindeki mevcut ulusal siyaset yapma biçimlerinden, siyasi elitten ve siyasete katılım kanallarının yetersizliğinden duyduğu rahatsızlıkta aranması gerekiyor. Sorun sadece avro krizinin ekonomik etkilerinden kaynaklanıyor olsaydı diğer AB ülkelerine kıyasla kemer sıkma politikalarından daha az etkilenen ve yavaş da olsa ekonomisi toparlanan (hatta tekrar büyüme oranları yakalayan) Almanya’da vatandaşların siyasi memnuniyetsizliğinden kaynaklanan

Ekonomik kriz Avrupa Birliği’nin ‘dayanışma’ ilkesini zorlu bir sınavdan geçirdiği gibi halkların siyasi partilere güvenini daha da sarsarak demokrasi krizini de derinleştiriyor

gelişmeleri açıklamak mümkün olmazdı. Bu nedenlerin sorgulanması bizi neo-liberal temelli küreselleşmeye ilişkin tartışmalara götürüyor.

Neo-liberal hegemonyanın yerleşmesiyle sosyo-ekonomik ilişkilere dair temel kararların siyasi mecradan çıkmakta olduğunu görüyoruz. ‘Siyasal’ alan geleneksel siyasi partiler tarafından boş bırakıldıkça, sözelimi yargı sisteminin sosyo-ekonomik ilişkileri düzenlemede daha çok rol oynamaya başlıyor. Katılımcı kamusal tartışmaların eksikliği ışığında sosyal adalet sistemlerini kökünden sarsan kemer sıkma politikaları da bu durumu derinleştiriyor.

Birçok AB ülkesinde kamu harcamaları önemli oranlarda kesintiye uğrarken bu kesintilerin gerekliliğine ve gerçekleştiriliş biçimine ilişkin kamusal tartışmalar kısıtlı

kalıyor. Uzmanların ve siyasi elitin işbirliği içinde, vatandaştan bağımsız ve esasen siyasi nitelik taşıyan sosyo-ekonomik politikalara ilişkin kararlar alıp uyguladığı düşüncesi halkların geleneksel siyasi partilere ve sürece dair hayal kırıklığını artırıyor.

Aşırı sağa davetiye

Siyasi alanın daralmasıyla geleneksel partilerin vatandaşlara farklı alternatifler etrafında güçlü aidiyet hisleri sunmakta da başarısız kaldığını görüyoruz. Neo-liberal paradigma çerçevesinde giderek bireysel çıkarlara ve tercihlere indirgenen siyasetin özündeki bizler-onlar ikiliği kolektif kimlik retoriğini dışladıkça bu alan aşırı sağ partilerin istismarına daha açık hale geliyor. Örneğin göç konusu Avrupa'daki aşırı sağ partilerin tümünün en temel söylemini oluşturuyor.

Altı AB ülkesini kapsayan bir araştırma, bu ülkelerdeki aşırı sağ parti seçmenlerinin yaklaşık yüzde 97'sinin ülkelerinde daha fazla göçmen istemediğini gösteriyor. Benzer araştırmalar aynı zamanda söz konusu göçmen karşıtlığının ekonomik değil, ağırlıklı olarak kültürel temelli olduğunu gösteriyor. Göçmen karşıtlığına dayanmayan merkez partilerin göç tartışmalarına ağırlıklı olarak ekonomik açıdan yaklaştığı düşünüldüğünde kültürel alan tamamen aşırı sağ partilere bırakılmış oluyor.

Bu durum merkez partilerin başarısız olduğu diğer alanlarla da katmerleşiyor. Örneğin geleneksel merkez partilerin seçmenlerle kurumsal bağları zayıflarken, aşırı sağ

partilerin seçmenlere birebir ulaşmada daha başarılı olduğunu, bu alanda sosyal medyayı da hayli etkin biçimde kullandığını görüyoruz.

Demokrasi yeniden

Sonuç olarak Avrupa'nın söz konusu demokrasi krizinden çıkışı için avro krizinin sona ermesi yetmeyebilir. Bir analistin deyişiyle Avrupa'da demokrasinin kurtulması için tekrar icat edilmesi gerekebilir.

Hâlihazırdaki tüm örneklerin olumsuz olduğu da iddia edilemeyebilir. Örneğin ekonomik krizi takiben İzlanda'da bankalara geri ödeme politikası referandumda halkın ezici çoğunluğu tarafından reddedildi, kemer sıkma politikaları ertelendi. Dahası yürütmenin bankacılarla bağını güçlendiren, parlamento ve yargı üzerinde etki kurmasına imkân veren kurumsal sistem vatandaşların da katılımıyla yazılan bir anayasa ile kaldırıldı.

Geleneksel merkez partiler hala gücünü korusa da Hollanda, Avusturya ve Fransa gibi ülkelerde göçmen ve AB karşıtı popülist aşırı sağ partiler artan bir ağırlıkla merkezi tehdit ediyor

Ülkelerin koşulları farklı olmakla birlikte vatandaşın özellikle geniş tanımlı siyasi alanda karar alma sürecine katılımını artırmaya yönelik kurumsal yapıların geliştirilmesi, geleneksel merkez partilerin seçmenlerle birebir iletişiminin güçlendirilmesi, göç ve çeşitlilik gibi konuların merkez partileri tarafından çok kültürlülük esasında tartışılması demokrasi krizinin çözülmesinde önemli rol oynayabilir. Aksi takdirde avro kurtulsa dahi, Avrupa demokrasisi kurtulamayabilir. ■

Kaynak: Anadolu Ajansı

Türk Dış Politikası ve İmkânlar

Taha ÖZHAN
SETA Başkanı

Ortadoğu'yu saran ve birbirini izleyen isyan süreci, hem izlediği aktif dış politika nedeniyle hem de kendisine özgü demokrasi tecrübesini yaratabilmiş, dünya ile entegre olurken 'bağımsız kalmayı başarabilmiş' bir örnek olması niteliği ile Türkiye'yi küresel ve bölgesel anlamda ön plana

çıkardı. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun yeni yaşamaya başladığı değişim sancılarının aslında Türkiye'de son on yıldır yoğun bir şekilde yaşanmakta olduğunu söylemek mümkün. Hatta Mısır örneği üzerinden gidilirse, Türkiye'nin siyasal tarihi ile oldukça benzerlikler gösteren Mısır'da yaşanan değişim sonucunda bir Türkiye tartışması çıkmamasının

mümkün olmadığı söylenebilir. Özellikle 2007 sonrası başlayan yapısal değişimler 12 Eylül 2010 anayasa referandumu ile bir milat noktasına ulaşmıştı. Bu tarihten itibaren 'Yeni Türkiye' tartışmalarını sürdüren Türkiye, bir anda kendini 'Yeni Ortadoğu' tartışmalarının da içinde buldu.

Türkiye, Arap isyanları karşısında, zamanlama açısından oldukça başarılı bir şekilde pozisyon almayı başardı. Bu başlı başına, Türkiye'nin resmi ve gayri resmi "güç ve kapasite fonksiyonunun" pozitif bir görünüm elde etmesini sağladı. Nihayetinde, en geniş anlamıyla, güç ve kapasite skalası, iki şekilde tespit edilebilir. Mezkûr ülkenin geçmiş dönemleriyle ve muhtemel rakibi kabul edilen aktörlerin o anki sıcak soruna müdahil olma yeteneğiyle mukayese ederek bir fikir sahibi olabiliriz. Bundan 20 yıl önceki Türkiye ve Arap dünyasını konuşuyor olsaydık karşımıza şöyle bir tablo çıkacaktı: 1930'ların ötesine geçmeyen bol negatif tarihi tespitlerin yapıldığı, cumhuriyetin nasıl önemli bir kırılma olduğu, laik devletin ve Batı bloğunda kalmanın kazanımları, doğu ile asgari düzeye inmiş siyasi, iktisadi ve sosyal ilişkiler düzeyi, radikal İslam tehdidi, Körfez savaşında hızla batılı koalisyonun parçası olan ve hiçbir "Arap sorunuyla" organik ilişkisi bulunmayan bir Türkiye'den bahsediyor olacaktık.

20 yıl sonra ise neredeyse bütün tablo baştan aşağı değişmiş durumda. Bugün yine, Arap dünyasını konuşurken tarih önemli bir araç konumunda. Ama bu sefer, tarih, bir mesafeyi

ispatlamak için değil, kardeşlik ve ortaklığın sağlam kaynaklarına vurgu yapmak, "biz" zamirini anlamlandırmak için kullanılıyor. Cumhuriyet, bir sıfırdan başlama değil, devamlılığın bir durağı olarak ele alınıyor. Irak'ın işgaline ortak olmayan Türkiye, artık "İslami tehdit, laiklik" tartışmalarıyla değil "Türk modeliyle" gündemi işgal ediyor.

Filistin meselesi, mesafe konulan bir "Arap sorunu" olmaktan çoktan çıkıp, Türkiye'nin bütün toplumsal ve siyasi kesimlerini bir

"Arap sorunlarına" mesafeli Türkiye'den, Suriye muhalefetine ev sahipliği yapan bir Türkiye'ye evirildik. 10 yıl gibi kısa bir sürede, 70-80 yılda Batı'da icat edilip Türkiye semalarına salınan "Doğu'ya mesafe" balonu patlamakla kalmadı, yerini doğuyla oldukça güçlü ilişkiler ve kapasite inşasına bıraktı

araya getiren bir iç gündem olarak ele alınır oldu. "Arap sorunlarına" mesafeli Türkiye'den, Suriye muhalefetine ev sahipliği yapan bir Türkiye'ye evirildik. Hâsılı kelimam, on yıl gibi kısa bir sürede, 70-80 yılda batıda icat edilip Türkiye semalarına salınan "doğuya mesafe" balonu patlamakla kalmadı, yerini doğuyla oldukça güçlü ilişkiler ve kapasite inşasına bıraktı.

Bu sürecin Türkiye içerisinde sindirilmesinde kilit bir vazife ifa eden 'komşularla sıfır sorun yaklaşımı' son yıllardaki en önemli dış politika araçlarının başında gelmektedir. Özellikle komşularla sorunlarımızı 'zamana bırakan', 'yüzleşmeyen' ya da 'çözümü başka başkentlerden bekleyen' bir pasif

siyasetten aktif bir dış politikaya geçiş sürecinin yaşanmasında, 'sıfır sorun' kızı elması hem Türk bürokrasisine hem de sivil unsurlara hedef koyma anlamında önemli bir hareket alanı sağladı. Oldukça sorunlu, post-kolonyal unsurlarla dolu; sıcak savaş ve işgalin yaşanmaya devam ettiği bir coğrafya ile Türkiye'nin yeniden muhatap olmasının en başarılı siyasal yazılımını 'sıfır sorun' yaklaşımı sağlamıştır. Mezkur yazılımın hedefini başarılı bir retorik ile ifade şekli olan 'sıfır sorunu' bir matematik fenomeni olduğunu zannedenler de oldu. Elbette coğrafyamızda sorunların cebrini yaptıkların da sıfır bulmaları imkansızdı. Sözün özü Türkiye 'sıfır sorunla' yeniden diplomatik ve siyasi olarak aktif olmanın dilini içerde ve dışarda kurgulamayı başarmıştır.

Bugün bölgemiz açısından oldukça manidar bir yüzyılı hitama erdirmek üzereyiz. Sykes-Picot, 100. yılında, Türkiye açısından ve bölge halkları nezdinde büyük ölçüde başarılı bir tesviyeye tabi tutuldu. Bundan sonraki sürecin tasfiye olması kaçınılmazdır. Arap Baharı boyunca her ülkedeki dinamiklerin sebep olduğu gelişmeler nedeniyle süreçler farklı ilerlediyse de Türkiye belirlediği temel prensipleri ilk andan itibaren korumaya özen gösterdi. Öncelikle Tunus'tan Suriye'ye kadar her ülkede isyanın başından itibaren halkın demokratik reform taleplerini destekledi. Mevcut iktidarlara irtibata geçerek reformların yapılması, değişimin önünün açılması ve silahlı bir çatışmaya varmadan dönüşümün yaşanması yönünde telkinlerde bulundu.

Muhallif gruplarla da bu süreçte görüşmeye devam ederek siyasi çözüm için diplomatik bütün yolları zorladı. Ancak ilerleme kaydedilmediğini gördükten sonra liderlerin gitmesi yönünde açıklamaları ile iradesini ortaya koydu. Askeri müdahalenin ilk ve tek çözüm olarak sunulmasının karşısında durarak, Libya örneğinde olduğu gibi, müdahalenin kaçınılmaz olduğu durumlarda ise sürece müdahale ederek, operasyonun siyasi sınırlarının belirlenmesi yönündeki ısrarı ile halkın kıyımını ve sonrasında doğabilecek bir sömürüyü engelleme yönünde çaba gösterdi. Bütün bu süreç içinde her ülkede halkların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmelerinin

***Irak ve Suriye vekâlet savaşları ve etnik-sekteryen gerilimlerin yoğun yaşandığı örnekler.
Türk dış politikası aynı anda her iki imtihandan geçmek zorundadır***

altını çizen Türkiye, ardı ardına yapılan açıklamalar ile demokratik yeni bir düzen için yola çıkanların yanında olduğunu söyledi ve bu sayede bölge halkları tarafından da coşkuyla karşılanan ülke olarak ayrıcalıklı konumunu korudu.

Dış politikamızın cumhuriyet tarihi boyunca en hareketli ve en görünür dönemine son on yıldır şahitlik ediyoruz. Irak işgaline ortak olmayarak yarım asır sonra ilk derin kırılmasını yaşayan Türk dış politikası, 2010'da Gazze ve İran üzerinden ikinci derin kırılmasını yaşamıştı. Bölgemizde yaşanan isyan dalgası dış politikamızla beraber Batılılaşma projesini de yeni bir dinamikle karşı karşıya bıraktı. Türkiye'nin bölgedeki isyanlara ve sonrasında kurulması muhtemel yeni düzene

katkısı olduğu kadar yaşanan yapısal kırılmalar da Türkiye'nin dönüşümünde etkili olacaklardır. İsyanlar üzerinden bölgenin bütün dinamikleriyle yeniden buluşmak zorunda kalan Türkiye hem kendi yaralarını hem de tarihsel kopuşlarını yeniden tamir etme imkânı ve mecburiyetiyle karşı karşıya kalmış durumdadır. Bölgemiz için demokratikleşmeyi tam anlamıyla destekleyen Türkiye kendi normalleşmesini bir an evvel hitama erdirmek zorunda olduğunu çok daha yoğun hissedecektir.

Türkiye ve Arap İsyanları

İsyan dalgasının başladığı Tunus'tan devam etmekte olan Suriye'ye kadar halklar ve yeni yönetimler belli düzeyde Türkiye'den bahsetmektedir.

Bu noktada Türkiye için 'köprü ülke' tanımları ne kadar anlamsız ise 'model ülke' tanımları da o kadar anlamsız durmaktadır. Çünkü hem 'köprü' olma hem de 'model' olma pasif ve akletmeyen bir aktör tarifi için kullanılabilir.

Köprülük ve modellik sadece siyasi kullanım değerine işaret eder. Köprüler ve modeller inisiyatif alıp tarih yazamazlar. En fazla büyük bir dizaynın aparatı, gerekli bir aracı olabilirler. Batılı Soğuk Savaş perspektifinin kes-yapıştır dünyasından beklenmesi gereken bu tarz okumaların yerli yansımaları da bulunmaktadır. Oysa sahada yaşanan durum oldukça basittir. 'Ekmek, Hürriyet, Haysiyet' sloganlarıyla iktidarları deviren isyan dalgasının bir başarı hikâyesi arayışı bulunmaktadır.

Pasif siyasetten aktif bir dış politikaya geçiş sürecinin yaşanmasında, 'sıfır sorun' kırmızı elması hem Türk bürokrasisine hem de sivil unsurlara hedef koyma anlamında önemli bir hareket alanı sağladı

Bu arayışının başarılı bir örneğini Türkiye'de gördüklerini düşünmektedirler. Tam da bundan dolayı Başbakan Erdoğan'ın tarihi sayılabilecek Mısır, Tunus ve Libya gezisi güçlü bir teveccühle karşılanmıştır. Geldiğimiz nokta itibarıyla, dış

politika yeni bir safhaya ulaşmıştır. Mezkûr safhanın bir kırılma ya da sıçrama noktası olması kuvvetle muhtemeldir. Türkiye son yıllarda “sıfır sorun yaklaşımıyla” halkların gönüllerini kazanırken iktidarları Türkiye ile iyi ilişki kurmaya zorlamıştı. Denklem iktidarlar ayağında sorunlar yaşamaya başladıkça, halklar ayağı Türkiye’ye daha fazla bakar oldular. Bu ise Türk dış politikasının yeni bir imtihanla yüzleşmesine sebep olmaktadır. Yeni dönemde, Türkiye, bölgemizdeki demokratik olmayan yönetimlerle halkların arasındaki sorunlu bölgede politika geliştirmek zorunda kalacaktır. Bu makasın en can yakıcı örneği olan Suriye, Türkiye’nin başat imtihanı olmaya adaydır.

Türkiye konumu değiştirmedeği sürece halkların hem desteğini almaya hem de talepleri karşısında zorlanmaya devam edecektir. Türkiye’nin Batı ile son yıllarda kurduğu ilişki, bölgesinde kendisini konumlandığı nevi şahsına münhasır jeostratejik hat ile müstesna bir

eksen haline gelmiş durumda. Başka bir ifade ile Soğuk Savaş yıllarında ne kadar bir kampın kanat ülkesi ise “yeni güçler dengesinin” olduğu bir zaman diliminde o kadar bir kampın veya eksenin uzağında durmaktadır.

Bu çizginin imkânları ve sorunları dış politikanın yeni imtihanına işaret ediyor. Türk dış politikası aynı anda Irak ve Suriye imtihanından geçmek zorundadır. Her ikisinin de ortak özellikleri var. Her ikisi de vekâlet savaşları ve etnik-sekteryen gerilimlerin yoğun yaşandığı örnekler. Türk dış politikası mezkûr provokatif eğilimlerden uzak duracağının işaretlerini vermektedir. Lakin etnik-sekteryen fay hattının tam da üzerine oturmadan hiç imtina etmeyen bölgesel aktörler yeni dönemde daha da aktif hale gelmiştir. Türkiye, kendisiyle ısrarlı bir şekilde etnik-sekteryen bir dil kullanarak konuşmakta ısrar eden aktörlerle hangi politika araçlarıyla ve nasıl muhatap olacağının cevabını bulmak zorundadır.

Kaynak: Anadolu Ajansı

Bulduğu cevap oranında yeni dönemin başarılı bir aktörü olacaktır.

İsyan ve Düzen Arasında Türkiye

İsyanlar, halk hareketleri ve devrimler bizler için anti-sistemik hareketleri ve ortaya çıkan türbülansı görmemiz için eşsiz fırsatlar sunarlar. Bu türden toplumsal kırılma dönemleri insanoğlunun siyasal ve toplumsal tarihinin şekillenişine şahitlik etmek açısından oldukça zengindir. Akademisyenler, gazeteciler, aktivistler ve siyasiler için aktif veya pasif karar alma süreçlerini de içerisinde barındırırlar. Son bir kaç yıldır bölgemiz büyük bir tarihsel kırılma ve değişim cenderesinden geçmektedir. Karar alıcılar hareketlerin üretecekleri neticeleri; gözlemciler ise yaşananların derinlikli analizini yapmakla meşguller. Her iki gruba dahil olma cesaretini gösteremeyenler ise statükonun farklı formları arasında sıkışıp kalmaktalar. Bölgemizde yaşanan değişim, Türkiye’de her iki gruba giren kesimleri Ortadoğu’ya göre oldukça hazırlıklı bir zaman diliminde yakaladı.

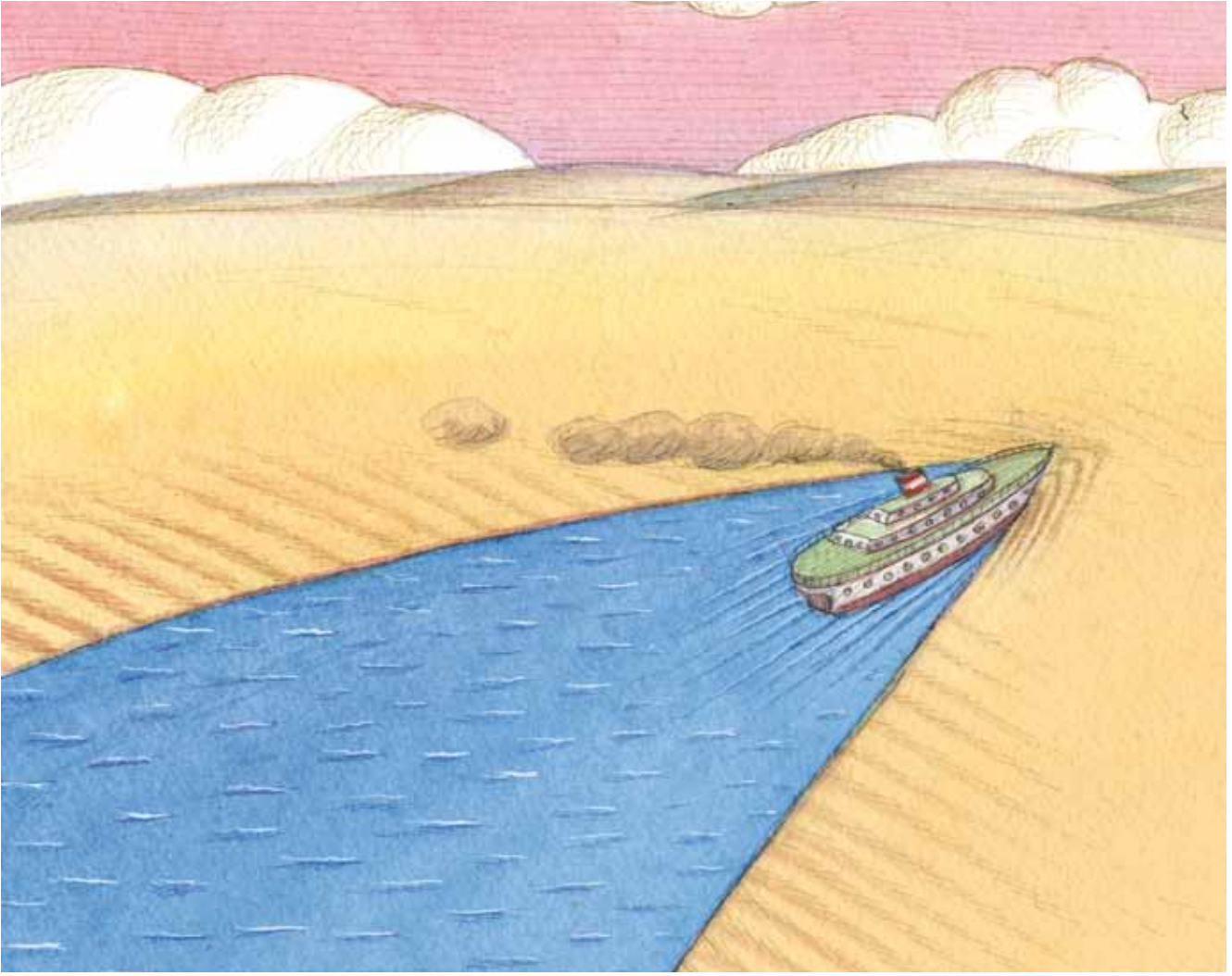
1990’ların kaos, kan, terör, istikrarsızlık, ekonomik krizler, darbe gibi biri birinden felaket başlıkları nerdeyse on yılı aşkın bir şekilde tecrübe eden bir Türkiye toplumu ve elitlerinden bahsediyoruz. 2000’li yıllara ise yanı başındaki komşusunda işgalle merhaba diyen Türkiye siyasal aklı, son beş altı yılda bölgesinde üç savaşa (Lübnan, Gürcistan ve Gazze) ve isyan dalgalarına şahitlik etti. Özellikle isyan dalgasıyla beraber yükselen değişim talebini Türkiye’den daha iyi anlayan başka bir ülke olamazdı. Türkiye kendi

normalleşmesinin ve demokratikleşmesinin sancıları devam etmesine rağmen; Bu kavrayış ile beraber Türkiye bölgesindeki değişime tam anlamıyla destek verdi. Benzer şekilde son 4-5 yıl boyunca Türkiye içerisinde oldukça sert bir şekilde devam eden ve anayasa halkoylamasıyla nihayete eren vesayet-iktidar kavgasının sivil irade lehine sonuçlanması da Türkiye’nin bölgesinde yaşanan değişime bütün kapasite sorunlarına rağmen güçlü bir özgüvenle değişim lehine statüko maliyetine dahil olmasına yardımcı oldu.

Türkiye geline nokta itibariyle bölgesiyle kurduğu ilişki bugünkü iktidardan bağımsız olarak artık bir iç dönüşüm unsuruna da dönüşmüş durumdadır. İniş çıkışların oldukça

Irak’ın işgaline ortak olmayan Türkiye, artık “İslami tehdit, laiklik” tartışmalarıyla değil “Türk modeliyle” gündemi işgal ediyor

tabii olduğu bu süreçte Türkiye dışarda talep ettiklerini içerde hayata geçirmek zorunda; içerde hayata geçirdiklerini de dışarıda politikaya dönüştürmek zorundadır. Bu iki durum arasındaki makas daraldığı dönemlerde Türk dış politikası daha istikrarlı ve sonuç alıcı olacaktır. Makasın aralığı arttığı dönemlerde ise Türkiye kapasite sorunları yaşayacaktır. Uzun bir aradan, asra yakın bir süreden sonra, Türk dış politikası bölgesine pozitif katkı yapacak imkanları yakalamış bulunmaktadır. Genellikle çıkarlarla değerlerin örtüştüğü sahnelerin az yaşandığı dış politika alanı Türkiye’ye büyük bir imkan sağlamaktadır. Türkiye bu imkanı değerlendirmekle geleceğine yatırım yapabilir. ■

Akıllı bir güç ne yapar ne yapmaz?

Prof. Dr. S. Gülden Ayman

Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iddialı bir dış politikayla yola çıktı. Bu dış politikanın en önemli ayağında Ortadoğu'yla ilgili adımlar vardı.

AKP'nin bölge politikasını şekillendiren görüşlerin başında Türkiye'nin yapay sınırların ötesine geçecek, halkları ayıran bariyerleri

ortadan kaldıracak nitelikte kültürel ve ekonomik bir kaynaşma ve entegrasyonun önünü açabileceği yer almaktaydı. Bu yaklaşım Osmanlı İmparatorluğu'na referansta bulunarak bölgedeki farklı din, mezhep ve etnisiteye mensup insanları birarada yaşatabilecek türden bir toleransa duyulan ihtiyacı ön plana çıkarıyordu.

Bugün ise Türkiye'nin Suriye politikası bölme parçalama değil, tam tersine birleştirme kaynaştırma iddialarıyla yola çıkan AKP hükümeti açısından yalnızca ciddi bir çelişkiyi ortaya koymuyor, aynı zamanda AKP hükümetinin de uzun bir dönem dillendirdiği 'demokrasinin dışardan empoze edilemeyeceği' görüşünün kaynağında yer alan, başka ülkelerin içişlerine müdahil olmama yönündeki Türk dış politikası geleneğinde önemli bir kırılmayı da ifade ediyor. AKP'nin Suriye politikası Türk dış politikasında bir kırılma olarak mı kalacak yoksa topyekun bir değişimin mi habercisi? Bu, zaman içinde belli olacak. Özellikle de Türk toplumunun AKP'nin izlemeye başladığı bölge siyasetinin getirebileceği maliyetleri ödemeye ne ölçüde ikna edilebileceğine bağlı olarak...

Ankara-Şam ilişkilerinin gerilmesinin en büyük maliyeti Türkiye'nin hesapsızca bir savaşa itilmesidir ki bu yoldaki karanlık senaryolar bir Türk jetinin Suriye tarafından düşürüldüğünün açıklanmasıyla gümdemimize oturdu. Halen sınırın iki yakasında artan askeri hazırlıklar bir bakıma çatışma olasılığını toptan bertaraf etmenin mümkün olmadığını ortaya koyuyor.

'Osmanlı barışı'nın ihyası derken

AKP'nin Ortadoğu'nun tarihi entegrasyonunu canlandırma fikri Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme beklentisinin zayıfladığı, buna karşılık ekonomik gücünün ivme kazanıp yeni pazarlar aramaya koyulduğu bir ortamda olgunlaştı. Bu fikir Avrupa Birliği örneğinden esinlendiği kadar 'Osmanlı barışı'nı referans gösterenlerin

bölgedeki tarihi birlikteliği canlandırmada Türkiye'nin lider ülke olabileceği inancıyla yoğruldu.

Osmanlı'ya yapılan güçlü referans tarihin hangi dilimi üzerinde yoğunlaştırıldığına, hangi koşulların ön plana çıkarılıp hangilerinin gözardı edildiğine, yani tarihin

Türkiye ABD gibi bir süper güce bile tavsiye edilmeyeni yaptı: Gücünü oturtmaya odaklanmak yerine bir an önce ilan etmeye kalktı

nasıl bir süzgeçten geçirildiğine bakılarak değerlendirilebilecek bir mesele. Ayrıca Osmanlı mirasını 'kimin sahiplenmeye çalıştığı' sorusu bağlamında, yani referansın kaynağı ile referansta bulunanın kimliği arasındaki ilişki açısından da analiz edilmesi gereken bir konu.

Osmanlı'nın yüceltilmesi, bir yönüyle cumhuriyetle birlikte yerleştirilmeye çalışılan laiklik anlayışı çerçevesinde baskılanan İslamcı hareket ve düşüncelerin Kemalizme tepkisi içinde yorumlanabilir. Söz konusu referansı, geçmişte uzun bir süre siyaset alanı dışına itilmeye çalışılan muhafazakar-İslamcı çevrenin üzerinden atamadığı 'mağduriyet psikolojisi'nin getirdiği ezikliğin üstesinden gelinmesinde önemli bir işlev üstlenmiş, özgüven pompalayan bir güç kaynağı olarak okumak da mümkün. Muhalefeti sessizleştirmede önemli bir rol oynayan ve dışa verilmeye çalışılan çoğulcu görüntünün aksine Türk toplumunu tek bir kalıba dökme çabasını destekleyen bu ısrarlı güç söylemi, iç politika ile dış politika arasındaki mesafeyi ortadan kaldırdığı ölçüde Ankara'nın dış politikada ihtiyatlı tutumunun da önünü kesebilecek bir ortam yaratıyor.

Başlangıçta AKP'nin Ortadoğu politikasına yön veren tahayyüller rekabet ve çatışmayı değil, işbirliği ve dayanışmayı doğal ve elde edilmesi mümkün gören bir iyimserliği içinde barındırıyordu. Böyle oluca Türk hükümeti peşpeşe bölge ülkeleriyle ekonomik, ticari ve siyasi ilişkilerini güçlendirecek inisiyatifler alabildi; Ankara'nın bölgede Müslüman ülkelerle işbirliği ve yakınlaşma yolundaki çabaları Arap halklarının sempati ve desteğini de kazandı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Ortadoğu'daki çatışma ve istikrarsızlık kaynaklarını Türkiye'nin yaratmadığını ileri sürmekte haksız değil. Ne var ki AKP'nin Ortadoğu politikasında baştan itibaren birtakım zaaf ve iç çelişkilerin olduğu ve bunların Suriye kriziyle gün yüzüne çıktığı da bir gerçek.

dış politikada 'yumuşak güç unsurları'nı etkin biçimde devreye sokmasıyla daha da arttığı kolaylıkla söylenebilir. Ancak bölgedeki gelişmeleri, devletler arası rekabet ve mücadeleleri dikkate aldığımızda güç değerlendirmelerini bölgesel aktörlerle sınırlı görmek ne oranda mümkün acaba? AKP hükümetinin Suriye krizinde BM'ye yönelik gerçekçi olmayan beklentileri, büyük güçlerin bölge üzerindeki etkilerinin, bu güçlerin bölgesel aktörlerle kurduğu koalisyonların ve nihayet bu koalisyonlar üzerinden yürütülen küresel güç mücadelesinin gözardı edildiğini gösteriyor.

Israrlı güç söylemi muhalefeti sessizleştirmede önemli bir rol oynarken Türk toplumunu tek bir kalıba dökme çabasına da destek oluşturuyor

Gerçeklerden uzak tasavvurlar

Bu zaaf ve iç çelişkileri zaman zaman Davutoğlu'nun da Türk dış politikasının başarılarını anlatmak için kullandığı 'akıllı güç' (smart power) kavramı çerçevesinde analiz etmek mümkün. Akıllı güç denince sadece askeri güç unsurlarına dayanmayan, 'yumuşak güç' (soft power) unsurlarını devreye sokmaktan geri durmayan, askeri güç unsurlarını ölçülü, gereğinde ve yerinde kullanan bir devlet akla geliyor.

Akıllı bir güçte aranan ilk özellik gücünü ve gücünün sınırlarını gerçekçi bir gözle değerlendirmesidir. Güç nihayetinde her bir olayla yeni baştan sorgulanan ve her şeyden önce 'görelî' bir kavram. Ortadoğu'daki devletlerle kıyaslandığında Türkiye'nin önemli bir güç olduğu ve bu gücün etkisinin AKP'nin

Ayrıca gücü işletecek etkin kurumlara ihtiyaç duyulduğu da su götürmez bir gerçek. Uluslararası ilişkiler alanında güce ve her şeyden önce askeri güce önem veren realist yaklaşım ile kurallar ve normlar yaratan örgütlerin önemine işaret eden liberal görüşler arasındaki uçurum çoktan kapandı. Türkiye'nin bölgesel düzenlere yapacağı katkılarla küresel düzenin yeniden inşası arasında yakın bir ilişki kuran ve uluslararası örgütlerin bunun en önemli aracı olduğunu vurgulayan dışişleri bakanımızın bu gerçeğin farkında olmaması mümkün değil.

Türkiye bu anlamda 'Arap Baharı'na hazırlıksız yakalandı. Kullanabileceği güç unsurlarındaki kapasite ve çeşitlilik artışıyla çok önemli bir güç potansiyeline ulaşmış olsa da gerçek anlamda sahip olduğu güç kapasitesini teyit edecek, güç pozisyonunu sağlamlaştıracak,

liderliğini devamlı kılacak türden bölgesel örgütlenmeleri henüz yaratamamış bir ülke olarak... Zira Türkiye'nin bölgesel anlamda kurumsal çabaları İslam Konferansı Örgütü'nde genel sekreterlik ve Arap Birliği'nde gözlemci üyeliğin ötesine geçememişti.

Kırılğan dengeler

ABD'nin uluslararası sistemdeki üstünlüğünü ve başat güç konumunu nasıl koruyabileceğine kafa yoranlar akıllı gücün tasvirini yaparken Bush döneminin askeri üstünlüğe ağırlık veren yaklaşımının aksine, Çin'in güç iddialarından uzak 'barışçıl yükseliş' politikasıyla sağladığı kazanımları ön plana çıkarıyor. Türkiye her ne kadar iknaya dayalı, yumuşak ve barışçıl söylemler yaratmakta başarılı olduysa da ABD gibi bir süper güce bile tavsiye edilmeyeni yaptı: Gücünü oturtmaya, devamını garantileyecek adımları sağlamlaştırmaya odaklanacağına bir an önce ilan etme arzusuna kapıldı. Oysa sıkıştığında başvurabileceği, devreye sokabileceği yegane kurumsal gücü NATO üyeliği, yani Batı'yla kurumsal bağıydı. Batı'nın lideri ABD'nin gerçek anlamda tek stratejik ortağı ise İsrail'di.

AKP iktidarının Türkiye'nin kimliğini, bir diğer deyişle siyasal tarihini ve değerlerini yeniden yorumlama, zafer ve travmalarını yeniden tanımlama süreci uluslararası alanda 'dost' ve 'düşman'ların yeniden kavramsallaştırılmasına varacak çabalarla içiçe yaşandı. Ankara'nın Müslüman Ortadoğulu halklar tarafından desteklenmesinde en önemli rolü İsrail'in Filistin politikalarına karşı duruşu oynadı. Bu süreçte Türkiye ile komşu Müslüman ülkelerin geçmişte olduğu gibi bugün de aynı kaderi ve geleceği paylaştığı vurgusu hep ön

planda tutulurken Batı gereğinde bir müttefik gereğinde ise Türkiye'nin bölge halklarıyla kaynaşmasının önünde bir engel, tarihte ve bugün oynadığı olumsuz rollere üstü kapalı referans verilen bir çıban başıydı.

AKP hükümeti yine de Ortadoğu politikasında Batılı müttefikleri ile 'aynı medeniyetten gelen' ve 'aynı düşmanlara karşı savaştığını' vurguladığı 'Müslüman' dünya arasında hassas bir dengeyi tutturma peşindeydi. İran'ın nükleer programıyla ilgili krizin yönetilememesinin kendi tercihlerini ve manevra alanını daraltacağını görerek tırmanmayı önleyecek diplomatik arayışlarda başı çekti. ABD'ye İsrail'in sunduğundan daha fazlasını sunabileceğini düşünse de Mavi Marmara baskınından ötürü özür dilemesi karşılığında İsrail'le barışmanın yolunu açık tuttu; ekonomik ticari ilişkilerinin zedelenmemesine çabaladı. Müslüman Ortadoğu'yla özenle kurduğu ilişkiler ağına karşın Libya krizinde yalnızlığı tattı. Gerçi Ortadoğu'daki otoriter rejimlerle ilişkilerini yürütmeye çalışan tek ülke Türkiye değildi. Ancak, belirsizliklerin had safhaya ulaştığı bir ortamda Batılı müttefikleri Türkiye'ye her zamankinden çok daha fazla 'rakip' gözüksü ve Ankara bölge ülkelerine yaptığı onca siyasi ve ekonomik yatırımı kaybetme tehlikesini hissetti.

Libya krizinin sarsıcı etkisi

Devletlerin davranışlarını inceleyen akademik çalışmalar özellikle yakın zamanda gerçekleşen bir olaydan çıkarılan derslerin bir sonraki olayda izlenecek tutumu şekillendirmede etkili olduğunu gösteriyor. Libya'da krizin gidişatını değiştirmede ön

alıcı bir rol oynayan Fransa ile ABD'nin ilişkisini izleyen Türkiye Suriye'de de geri kalmaktan ve günün sonunda ülkedeki otoritenin yıkılıp kendi aleyhine işleyebilecek bir iktidarın dış yardımlarla desteklenerek tesis edilebileceğinden korktu.

AKP hükümeti Libya hadisesindeki gibi geri planda kalmamak, deklare ettiği güç ile harekete geçirebildiği güç arasındaki uçurumu bölgeye ve Türk kamuoyuna bir kez daha hissettirmemek için hızlı davranmak yolunu tuttu. Proaktif politika derken ihtiyadı ve hesabı bir tarafa bıraktı. Olumlanan anlamda Batı Türkiye'nin gözünde giderek ABD'yle özdeşleşti. Bölgede Müslüman Kardeşler'in seslerinin yükselmesiyle artan özgüveni Ankara'ya 'ABD'nin kendisine her zamankinden daha fazla ihtiyacı olduğunu' ve pazarlık kabiliyetinin yüksekliği sayesinde bu kez ABD ile birlikte kazanan tarafta olmayı garantileyeceğini, hatta ABD'yi de 'peşinden sürükleyebileceğini' düşündürdü.

Suriye Libya değil

Akıllı bir güç hedef aldığı alanı, mevcut ve gelecekteki koşulları iyi tahlil eden güç olarak tanımlanıyor. Kendi gücünün sınırlarını doğru tahlil edememek yanında Ankara Esad'ın direnme gücünü ve harekete geçireceği imkanları da doğru göremedi. Suriye Libya değildi; muhalifler birleşemiyor, halk desteğini garantileyemiyor, dış müdahaleye imkan verecek şekilde belirli bir bölgenin kontrolünü kalıcı olarak ellerinde tutamıyordu. Rus yapımı silah ve teçhizatla güçlendirilmiş Suriye hava gücü Libya'dakine benzer bir uçuşa güvenli bölge uygulamasının da önünü kesiyordu.

Türkiye'nin aksine sonrasındaki adımların ne olabileceğini dikkatle tahlil eden ABD söz konusu önlemlerin işlememesi halinde bir kara operasyonunun gündeme geleceği ihtimalinden rahatsızlık duydu. AKP iktidarının görmek istemediği, Ortadoğu'nun etnik, mezhepsel ve devletler arası çekişmelerinin küresel güçler arasındaki mücadele dikkate alınmadan değerlendirilemeyeceğiydi. Nitekim BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya ve Çin'in vetoları Suriye'ye uluslararası müdahale olasılığını ortadan kaldırırken Ankara'nın Moskova'yla ilişkilerini gözden geçirmesinin yolunu açtı.

Türkiye'nin beklentilerinin aksine Esad rejimi dayanıklılığını ortaya koyarken AKP hükümeti ABD'yi krizin ön saflarında rol oynamaya ikna edemedi, harekete geçiremedi. Irak Savaşı'nın sonunda istediği türden bir düzeni tesis edemeyen, aksine İran'ın nüfuz alanını genişleten ve buna rağmen Irak'tan çekilmek durumunda kalan ABD Suriye'de de tuzağa düşmemek için dikkatli davranmakta, 'dolaylı destek'ten öteye geçmemekte kararlıydı.

Akıllı bir güçten kendi politikalarını destekleyen, hassasiyetlerini paylaşan ülkeleri iyi seçmesi, gücünü bonkörce harcayacağı yerde ortaklarını devreye sokması, maliyetleri paylaşması beklenir. Ankara'nın Suriye politikası Batılı ülkeler ile Suriyeli muhalifler arasındaki iletişim ve koordinasyonun kendi liderliğinde gerçekleşmesini sağlamak ve Esad zulmünden kaçan,

başlangıçtaki tahmininden çok fazla sayıdaki mülteciye ev sahipliğinden ibaret kalmamış gözüküyor. Birçok kaynak tarafından Ankara'nın Suriye muhalefetine yaptığı ileri sürülen askeri yardımda ön saflardaki koalisyon ortaklarıysa Katar ve Suudi Arabistan olarak karşımıza çıkıyor. Yanıbaşında alevlenen bir yangını bir biçimde söndürmeye çalışan Türkiye'nin, temel motivasyonu İran'ın gücünü dengelemek olan, bugün hala Balkanlar'da

Ankara için en büyük tehlike Irak, Suriye, İran ve Türkiye'deki Kürtlerin siyasi entegrasyonu ile başa çıkmak durumunda kalması

Vahabiliği yaymak için yürüttüğü politikalar yüzünden ciddi tepkiler toplayan ve her şeyden öte demokrasiyle hiçbir ilgisi bulunmayan Suudi Arabistan ve yine otoriter bir rejimle yönetilen, kendisine önemli roller atfetme hırsına kapılmış Seyh Hamid Casim bin Cabir El Tani'nin peşinden sürüklenen Katar ile ne ortaklığı olabilir? Eğer önemli olan rejimler değil de çıkarlar ise o zaman AKP hükümeti herhalde çok geçmeden Suriye'den sonra sıranın kendisine geleceğini hisseden ve bu ülkeyle stratejik ortaklığını korumakta kararlı duran İran ile arasının açılmasına daha az bir değer biçiyor.

Ankara'nın karşı karşıya bulunduğu tehlikenin en büyüğü ise hiç kuşkusuz kendi liderliğinde bir bölgesel ekonomik entegrasyon yaratma vizyonu ile yola çıkan AKP'nin bugün Irak, Suriye, İran ve Türkiye'deki Kürtlerin siyasi entegrasyonu ile başa çıkmak durumunda kalması.

Kaynak: Anadolu Ajansı

Arabuluculuktan taraflığa

Ankara'nın Suriye'de açık bir taraf olarak ortaya çıkması Esad rejiminin yıkılmasından sonra Türkiye'nin başını ağrıtabilecek gibi gözüküyor.

Rejim değişikliği ve iç savaş yaşayan toplumlarda barışın inşası ancak toplumun farklı kesimlerinin siyasal alanda bir şekilde temsil edilmesi ve ortak noktalarda uzlaşma arayışlarının cesaretlendirilmesiyle mümkün.

Eğer Suriye'de rejim değişir ama Suriye bölünmez ve Suriyeliler bir arada yaşamının koşulları üzerinde bir biçimde anlaşır, Türkiye'nin rolü düşünüldüğünde acaba herkesin aklına insani yardımları, Esad zulmünden ve savaştan kaçan Suriyeli mültecilere kucak açması mı gelecek? Esad güçlerine karşı savaşıyoruz derken kontrolden çıkan muhaliflerin ve aralarına karışan El Kaide üyelerinin katlettiği masum insanlar acaba bu günleri nasıl hatırlayacak?

Nihayetinde Türkiye bölünmüş bir Suriye ile karşı karşıya kalırsa o zaman da her bir parçayla ilişkisini nasıl götürecektir? Sadece yakın geleceği bile düşünsek çatışmanın ve şiddetin daha da yoğunlaşarak sürmesi

Türkiye'nin demokrasiyle ilgisi bulunmayan Suudi Arabistan ve otoriter bir rejimle yönetilen Katar gibi ülkelerle ne gibi bir ortaklığı olabilir?

durumunda Türkiye taraf olduğu bu sorunun kendisini bizzat çatışmanın içine çekmesini nasıl engelleyecek?

Akıllı bir gücün dış politikada arkasına güçlü bir kamuoyu desteği almadan hareket etmeyeceği varsayılıyor. Gelinecek noktada Ankara her ne kadar Suriye'deki katliamlara karşı Türk halkının duyarlılığını daha müdahaleci ve risk alan politikalara destek yönünde artırmaya çalışsa da hükümetin güçlü ve kalıcı bir kamuoyu desteğine kavuştuğunu söylemek zor. Kendi tabanı içindeki çatırdamalar da işin cabası. ■

Türkiye geleceğe yatırım yapıyor

Prof. Dr. Beril Dedeoğlu
Galatarasay Üniversitesi

Ortadoğu ile ilgili sabit ve değişmez politikalar üretmek, hiç bir devlet için kolay değildir. Türkiye gibi Ortadoğu'ya yönelik politikalar geliştirmekte geç kalan ülkeler için ise, bu durum daha büyük zorluklar barındırır.

Ahmet Davutoğlu'nun dışişleri bakanı olarak atandığı 2009 yılından itibaren, daha önceki bir kaç yıl içinde tohumları ekilen 'yakın coğrafyaya açılım' politikası, somut

faaliyetlere dönüşmüştü. Açılım çerçevesinde öngörülen politika, tarihsel olarak kültürel, etnik ya da din ve dilsel bağlar olan kesimlerle Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmesi ve bu bağlamda söz konusu toplumların yaşadıkları ülkelerle de kalıcı işbirlikleri kurulmasıydı.

Bu politikanın büyük ölçüde Fransa, Birleşik Krallık ya da Almanya, hatta Rusya ve Çin tarafından hem geçmişte hem bugün

uygulanan bir politika olduğunu hatırlatmak gerekir. Daha önceki dönemlerden farklı olarak da, bu dış politika faaliyetlerini stratejik önceliklere göre değil ekonomik ve kültürel işbirliği zeminlerine dayandırdı. Bu çerçevede, askeri kapasiteyi öne çıkaran siyasetten, toplumsal kapasiteyi öne çıkaran siyasete geçildi, sert güç yerine yumuşak güç olmayı seçen Türkiye bu çerçevede çatışma konuları yerine işbirliği olanaklarını diplomasinin merkezine yerleştirdi.

Söz konusu politikanın Balkanlar ve Ortadoğu'da karşılığı alınmaya başlamıştı; üstelik Türkiye'nin istikrar sağlayıcı bir oyun kurmaya aday olması, söz konusu dönemde ABD'de iktidara gelen demokratlar açısından da şiddetle destekleniyordu. Obama, küresel sistemde Çin ile denetlenebilir rekabet sürdürmeyi, Rusya ile işbirliği yapmayı esas almıştı. Dolayısıyla Rusya-ABD rekabetini tercih eden cumhuriyetçilerden farklı bir siyasetten yanaydı

ve özellikle de Ortadoğu'da bu işbirliğinin açığa çıkmasını tercih ediyordu.

Suriye'ye biçilen rol

Türkiye, Ortadoğu'daki Rusya-ABD işbirliğinin dolaylı olarak yaşama geçmesi açısından kilit önemde bir ülke olarak devreye girmiş ve yumuşak güç bağlamında işbirliği havzaları oluşturma faaliyetlerine hız vermişti. Suriye ile

Türkiye'nin öngördüğü siyaseti sabote edecek süreç başladı. Bu sabotajı Suriye devlet başkanı yaptı. Türkiye'nin Ortadoğu'da durdurulması ya da sınırlandırılması işlevini Esad üstlendi

vizelerin kaldırılması girişimlerinin başlatılması da bu döneme denk gelmişti.

Proje, Türkiye-Suriye arasında oluşturulacak bir serbest ticaret bölgesinin zamanla Lübnan ve Ürdün ile genişletilmesi, bu bölgenin Körfez ülkeleriyle ayrıcalıklı ticaret anlaşmaları yapması ve isterlerse İran ve

hatta Azerbaycan'a kadar uzanabilecek biçimde bölgenin genişletilmesi idi.

Söz konusu projenin hem bölgesel istikrar ve kalkınma açısından hem de Türkiye'nin sürdürülebilir büyümesi bakımından yararlı olacağından kimsenin kuşkusu yoktu; hala yok. Ancak bu girişimlerin önünde bir kaç sorun bulunuyordu. Bunlardan birincisi, serbest ticaret bölgesi mantığı ile Ortadoğu'daki merkezi rejimlerin ekonomi politikaları arasında çelişki olmasından kaynaklanıyordu. Ortadoğu ülkelerindeki ekonomik yapıların 'serbest' olmadığı düşünülüğünde, söz konusu projenin bu ülkelerdeki farklı sınıf, grup ya da kesimler açısından yeni bir rekabet ortamına karşılık geldiği söylenebilir; ki aynen de öyle oldu. İkinci sorun ise, bu girişimlere AB'nin olumsuz yaklaşımıyla ilgiliydi.

AB'deki bazı ülkeler, Sarkozy Fransa'sı başta olmak üzere Türkiye'nin bu projesini AB'yi çevreleme ve onların ekonomik-kültürel ilişki havzasını ikame etme siyaseti olarak değerlendirdiler; karşılığında da Türkiye-AB ilişkilerini sabote etmeye yöneldiler. Türkiye de, söz konusu projeyi AB üyelik sürecine katkı sağlayacak bir nitelik olarak sunamadı; dolayısıyla alternatif girişimler ortaya konuyor gibi bir durum ortaya çıktı.

Bir diğer sorun ise, Rusya kaynaklı olarak ortaya çıktı. Rusya'nın, bu tür işbirliği projelerine hiç bir itirazı olmamasına rağmen giderek projelere yeni enerji hatlarının dahil ediyor olmasından haz etmedi. Ayrıca, İran üzerinden Azerbaycan'a uzanması öngörülen girişimi, ekonomik bölge kurmak olarak değil, kendi etki alanının daralması olarak değerlendirdi.

Bu arada, aynı dönemde, 2009'larda Türkiye ile İsrail'in arasının bozulduğunu da hatırlatmak gerekir. İlişkilerin bozulması, Türkiye'nin Ortadoğu'daki halklarla yakınlaşmasını kolaylaştırıcı bir etki yaratırken İsrail'in giderek bölgede daha fazla yalnızlaşmasına yol açtı. Bu da, sonraki dönemde Türkiye'nin Ortadoğu açılımları açısından görünmez bir engel olarak karşısına çıktı.

Söz konusu sorunlar, Türkiye'nin öngördüğü siyaseti sabote edecek bir sürece dönüştü

Türkiye'nin öncelikleri şunlar: Suriye'ye 'yabancı güçlerin', yani Avrupalı güçlerin, askeri müdahale yapmaması; mutedil kesimlerin yeni iktidarlarda yer bulması ve ülkenin bölünmemesi

ve bu sabotajı Suriye devlet başkanı yaptı; ekonomik-kültürel işbirliği bölgesi oluşturulması projesinden vaz geçti; dolayısıyla Türkiye'nin Ortadoğu'da durdurulması ya da sınırlandırılması işlevini Esad üstlendi. Esad rejiminin projeden ayrılmasıyla, Arap direnişlerinin ortaya çıkması eş zamanlı oldu; dolayısıyla Türkiye haritaya geniş olarak bakmayı sürdürürken Suriye yönetimi kendi içine yoğunlaşmak durumunda kaldı.

Türkiye üç süreci paralel yürütüyor.

Türkiye, kendisine yönelik sınırlama faaliyetlerine direnen bir politika uyguluyor. Bu çerçevedeki öncelikleri ise, Suriye'ye 'yabancı güçlerin', yani Avrupalı güçlerin, askeri müdahale yapmamasına; ikinci olarak, rejimi devirecek kesimler içinde yer alan radikal unsurların değil, mutedil kesimlerin yeni iktidarlarda yer bulmalarına ve ülkenin bölünmemesine çalışmak.

Bununla birlikte, dış politika simetrik olmayan karmaşık ilişkiler ortamında üretilir ve hiç bir ülke süreçleri tek başına belirleyemez. Ortadoğu ülkelerinde rejimleri devirme çabasına giren kesimlerin mezhepsel nitelikleri, İran'ın siyaset alanını daraltan özellikler taşıdığından, Türkiye'nin benimsediği pozisyon İran ile Türkiye'yi karşı karşıya getirmiş durumda.

İran, Suriye, Lübnan ve hatta Yemen ve Bahreyn'de ekti kaybına uğramasının ve nükleer sorunu nedeniyle 'Batı' tarafından izole edilmesinin sorumlusu olarak Türkiye'yi görmemekle birlikte, kendisinden boşalan alana Türkiye'nin yerleşeceğini düşünmekte. Hal böyle olduğunda da Irak'ta Maliki'yi, Suriye'de Esad'ı açıkça destekleyip, arkasında da Rusya'nın durduğunu ima etmeye devam etmekte.

Rusya ile ilişkilerini bozma riskine girmek istemeyen Türkiye ise, bugün tam da Suriye üzerinden yeniden imar olan küresel kampaşmada, kamplardan birinin yanında saf tutmamaya çabılıyor. Bununla birlikte, koşullar giderek Türkiye'yi taraf olmaya zorluyor.

Suriye'deki iktidarın karşısında yer alan devletler, Türkiye kadar açık bir 'muhalif desteği' sergilemediklerinden vitrinin önünde Türkiye kalmış gibi gözüküyor. ABD, seçim arifesinde oy davranışlarını değiştirecek radikal adımlar atmak yerine bölgedeki müttefikleri

üzerinden pozisyonunu koruma derdinde, bu boşluktan yararlanan Rusya da geri adım atmamakta ısrarlı. Rusya, haklı olarak ABD'de cumhuriyetçilerin iktidara gelme ihtimalini hesaplayıp bundan sonraki pazarlıkları kiminle yapacağını görmek istiyor.

100 bine yakın sığınmacıyı topraklarına kabul eden ve yaklaşık 300 milyar dolarlık harcama yapan Türkiye açısından sürecin sürdürülebilir

İran, bir çok nedenden dolayı 'Batı' tarafından izole edilmesinin sorumlusu olarak Türkiye'yi görmese de, kendisinden boşalan alana Türkiye'nin yerleşeceğini düşünmekte

olmadığı ise açık. Bu çerçevede Türkiye'nin bugün itibarıyla üç süreci birlikte yürüttüğü söylenebilir.

Bunlardan biri, Rusya ile ABD'nin sürdürdükleri pazarlıkların kendi üzerinden yapılmasını

sonlandırıp bu süreci BM gibi uluslararası örgütlerin masasına taşımak. Sonuç alınmasa bile, pazarlıkların çok taraflı sürdürülmesi açısından anlamlı bir girişim. Öte yandan uluslararası alanda pazarlıklar sonlanmadığına göre, Türkiye bölgesel girişimlere yeniden geri dönmüş gözüküyor; üstelik yeni ortaklarla. Ortaklarından birisi Barzani. Barzani, olası bölünmeler karşısında bir tür garanti özelliği gösteriyor. Öte yandan Suriye sorunun çözümü çerçevesindeki yeni ortaklarından bir diğeri ise Mısır.

Mısır ve Türkiye, Suriye konusunda İran ve Suudi Arabistan'la birlikte bir girişim başlatabilirse, muhtemelen Esad rejimi için değilse de Suriye'deki Nusayrilerin geleceği açısından daha kabul edilebilir projeler ortaya çıkabilir. İran ve Rusya'nın içinde yer almadığı hiç bir projenin Suriye konusunda kalıcı çözüm üretme imkanı olmadığı biliniyor. Dolayısıyla Türkiye de, bu iki oyuncunun Suriye'nin geleceğinde hala etkin rol oynayacaklarına razı olacak gibi gözüküyor. Direnmesi halinde ise, Türkiye'nin yumuşak karnı olan Kürt sorunun ne boyutlara tırmandırılabilceği ortada.

İyi ve kötü senaryo

Türkiye için en iyi tercih, Esad rejimin çökmesi ve bugüne dek desteklediği kesimlerin iktidara gelmesiyle bölgesel ticaret-kültür bölgesi inşasına devam edilmesi olabilir. Ancak, süreç başka oyuncuların da yeni iktidar içinde yer alacağını gösteriyor; Türkiye yeni iktidar içinde sadece belirli kanatlarla ilişki sürdürmekle sınırlı kalabilir. Bu durumda İran ve Irak yönetimleriyle ilişkileri gevşetmek durumunda kalacaktır; ki komşularla gerginlik ilişkisi sürdürmenin maliyeti yüksek olduğundan tercih dahi edilebilir. Ancak bu durumda bölgede tek başına oyun kurucu olma şansı olamaz, rollerin paylaşılması gerekir.

Türkiye yeni dönemde rolünü kiminle paylaşacağına karar vereceği bir dönemden geçiyor. Ortaklarını bölge içinden seçse bile, esas itibarıyla bu seçim küresel güçler arasından yapılan bir seçim anlamına gelecektir. Bu da gerek İsrail gerekse AB ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi anlamına gelir. ABD'de demokratlar yeniden kazanır ise, tercihler arasındaki keskinlik azalır. Ancak cumhuriyetçilerin başkan adayı kazanırsa, Türkiye'nin doğu sınırında çok sayıda yeni komşu bulma olasılığı artar. Süreçleri tersine çevirme imkanı olmadığına göre, bu tür bir gelişme karşısında Türkiye için en makul tercih, ortaya çıkan her yeni unsurla yeniden olumlu ilişkiler kurmayı denemek olabilir. Tabi bunun yapılabilmesi için de evin içinin düzenlenmesi şartı olduğu hatırlatılmalı.

En kötü senaryo ise, Suriye konusundaki pazarlıkların başarısızlıkla sonuçlanması ve bölgesel savaş ihtimalinin artması olabilir. Türkiye'yi Suriye'ye sokacak epeyce tahrik yapıldığı hatırlanırsa, bunun yeniden denenmeyeceği ileri sürülemez. Suriye'den atılan bir füzenin Türkiye'yi vurması halinde Türkiye NATO tarafından savunulacak; diğer bir ifadeyle NATO müdahalesi söz konusu olabilecek.

Hem İsrail'in güvenliği, hem İran'ın dizginlenmesi hem de Türkiye'nin başkalarıyla değil de Avrupalı müttefikleriyle davranmasını sağlayabilecek bir senaryo olabilir bu. Hükmünü bitirmiş bir rejim yerine, olası iktidara yatırım yapan bir Türkiye söz konusu. Ancak bu yatırımın meyvelerini tek başına toplama imkanına sahip değil. Suriye politikası, bugün ödenen maliyet de hesaplanarak, Türkiye'nin toplam kazançtaki oranını olabildiğince arttırma çabası olarak özetlenebilir. ■

Rusya Suriye’de ne yapmaya çalışıyor?

Hakan Aksay
Gazeteci - Yazar

Rusya’nın Suriye politikası neyi hedefliyor? Kremlin neden aylardır bütün dünyayı karşısına alıyor? Üstelik Moskova’ya, yalnızca Batılı başkentlerden değil, Arap ülkelerinden de ciddi tepkiler geliyor. Öyleyse neden?

Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından, Rusya’da, Batı’nın birçok konuda Gorbaçov’u aldattığı üzerine hararetli tartışmalar yapılmıştı. Aynı şiddette olmasa da benzer eleştiriler Libya’da Kaddafi’nin devrilmesinden sonra da gündeme geldi. O zamanki devlet başkanı Medvedev’in askeri müdahaleye yeşil ışık yakması sonucunda olup bitenlerden Rusya’ya kalan sadece zarar olmuştu: Yapılmış kontratların iptalinden dolayı 4 milyar doları aşkın maddi kayıp ve siyasi-moral anlamda önemli bir darbe...

Medvedev’den sonra tekrar liderlik koltuğuna oturan Putin, Dışişleri Bakanı Lavrov’a ‘bu dönem temel görevinin Suriye olduğunu’ ve ‘son derece kararlı ve cesur davranmasını’ söyledi. Kremlin, Libya örneğinin Suriye’de ve başka ülkelerde tekrarlanmasını istemiyordu. Rusya açısından Suriye, Libya’dan çok daha önemliydi. Her şeyden önce jeopolitik konumu bakımından.

ABD’nin müttefikleriyle birlikte dünyanın her yerinde istediği gibi at koşturmasından, ülkeleri ve bölgeleri kendi keyfine göre biçimlendirmeye çalışmasından rahatsız olduğunu çeşitli biçimlerde ortaya koyan Moskova, kendisine Sovyetler Birliği’nden

kalan son Ortadoğu mirası Suriye'yi kaybetmemek için direniyor.

Üstelik ABD'nin kasım ayındaki başkanlık seçimlerine hazırlandığı, Avrupa'nın da ekonomik-finansal sorunlarıyla boğuştuğu bir ortamda Rusya'nın aktif Suriye politikasının (biz beğensek de beğenmesek de) etkili olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Kremlin'in penceresinden

Kremlin, Batı'nın 'demokratikleştirme' sloganıyla gerçekleştirdiği harekâtlarda, Suriye'nin ardından sıranın 'ABD'nin bölgedeki temel düşmanı' İran'a geleceğini, Ortadoğu'da dengelerin tümüyle değişmesinin ardından da gözlerin Kafkasya ve Orta Asya'daki eski Sovyet ülkelerine, hatta 'uygun bir fırsat yaratıldığında' kendisine çevrileceğini hesaplıyor. Yeterince randıman alınamayan 'renkli devrimler' sonrasında, 'Arap Baharı'ndan 'Slav Baharı'na uzanan nice teori çoktan yazıldı bile.

Bunun yanı sıra Rusya, Suriye'deki askeri deniz üssü Tartus'tan olmak istemiyor. Tartus, Akdeniz'deki tek Rus üssü ve Kremlin, bu üssü kaybederse hem bölgedeki askerî varlığına büyük darbe alacağından, hatta savaş gemilerinin Boğazlar'dan geçmesinin imkânsızlaşabileceğinden korkuyor. Askerî işbirliği, on yıllardır Rusya ile Suriye arasında önemli bir bağ oldu. Hem siyasi, hem de ticari yönüyle. İki ülke arasındaki askerî ticaret hacmi 1,5 milyar dolar civarında. Moskova, yalnızca askeri ve ticari kontratlarını kurtarmaya çalışmıyor. Aynı zamanda Suriye'de yaşayan 30-40 bin Rusya yurttaşının güvenliğini düşünüyor.

Radikal İslam boyutu

Konunun çok önemli bir başka boyutu daha var: Kremlin Fas, Tunus, Libya ve Mısır'da

İslamcılarının, radikal Müslüman çevrelerin güçlenmesi ve iktidara gelmesi sürecinin, zaten görece kısa süre önce zar zor toparlayabildiği Kuzey Kafkasya'yı yeniden karıştırabilecek gelişmelere kapı aralayacağı kuşkusunu duyuyor.

Nüfusunun yüzde 15-20'si Müslüman (çoğunlukla Sünni) olan Rusya, Ortadoğu'da 'Sünni egemenlik' kurulmasından çekiniyor. Bu yüzden Suriye'de farklı din ve mezheplerin, değişik etnik grupların koalisyonunun hâkim olmasını savunuyor. Dahası Rus dışışleri, zaman zaman Esad sonrası Suriye'de aralarında El Kaide'nin de bulunduğu radikal İslamcı ve Batı karşıtı güçlerin iktidara geleceğini ve/veya cirit atacağını vurgulayarak Batı'yı uyarmaya çalışıyor.

Kuşkusuz, bunda Moskova'nın geçmişteki acı Çeçen savaşı deneyiminin, bölgeye gönderilen Vahabi savaşçılar ve finans yardımının da

Moskova, 'büyük devlet' duygusuyla kendisine Sovyetler Birliği'nden kalan son Ortadoğu mirası Suriye'yi kaybetmemek için Batı'ya karşı direniyor

önemli etkisi var. Rusya yönetimi, özellikle Suudi Arabistan ve Katar'ın yayılmacı amaçlarından rahatsız.

Buna elbette Kremlin'in Türkiye'nin bölgedeki politikasından memnun olmadığını da ekleyebiliriz. Ancak Moskova, her şeye karşın Ankara ile daha kolay ortak dil bulabileceği kanısında. Bunda herhalde iki ülke yönetimi arasında kurulan yapıcı diyalog ortamının ve ekonomik-ticari ilişkilerle, enerji alanındaki güçlü işbirliğinin önemli payı var.

Esad olmazsa olmaz mı?

Hem Türkiye'de hem de Batı'da siyasi yorumcuların önemli bir kısmı Rusya'nın Esad'ı sonuna kadar destekleyeceği kanısında. Onlara göre, Kremlin'in bütün stratejisi Esad üzerine bina edilmiş durumda.

Bu görüşte olanların ancak Rusya'yı tanımadığını ve bazı manşetlik açıklamalara takılıp 'kısa haber' ve 'satır araları'nı okuma konusunda fazla özenli olmadığını söyleyebiliriz.

Onca istihbaratı, analiz kapasitesi ve siyasal-diplomatik tecrübesi bulunan Moskova dünya genelindeki, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki süreçleri, bir buçuk yılı aşkındır ülkesine hâkim olamayan bir liderin adım adım köşeye sıkışmasını görememe ve bu duruma hazırlık yapmama gibi devasa bir hata yapar mı hiç?

Esad'ın 'gidici' olduğunu elbette Rusya da görüyor. Dahası

Sovyet sonrası dönemde şu veya bu şekilde ilişkileri düzeltmeye çalıştığı, gelirlerinin yarısından fazlasını temin ettiği enerji ihracatında en önemli piyasası Batı ile eninde sonunda uzlaşmak zorunda olduğunun da farkında.

Ayrıca aylardır izlediği politikalarla, reform sözü verip uygulamamasıyla, şiddet eksenli tutumuyla sadece kendini değil, aynı zamanda Moskova'yı da zor duruma düşüren Şam yönetiminden iyice yorulmuş ve bıkmış görünüyor Rusya. 21 Ağustos'ta Moskova'yı ziyaret eden ve Rusya'ya yakınlığıyla bilinen Suriye Başbakan Yardımcısı Kadri Cemil'in, "Şam'ın, devlet başkanının ayrılması da dâhil her konuda görüşmeye açık olduğunu" söylemesi, herhalde bu yorgunluk ve bıkkınlığın sonucu olarak yaptırılan bir açıklamaydı.

Uzun süredir Suriyeli muhaliflerle ilişki kurma çabalarını sürdüren Kremlin, er veya geç bir seçim ortamının doğacağını bildiğinden Şam'da kurulacak olası bir koalisyon hükümeti için kendi çıkarlarını savunacak formüller arayışında. Tam da bu yüzden son aylarda sık sık Batı ile uzlaşarak Suriye'de seçim sürecinin ve istikrarın güvence altına alınması için işbirliğine hazır olduğunu ilan ediyor.

Rusya'nın Hama katliamını ve iktidarın (da) katıldığı şiddet olaylarını kınayan bildirilerini,

Şam'a silah satışını durdurmasını, kendi yurttaşlarını Suriye'ye gitmemeleri konusunda uymasını, Aeroflot Hava Yolları'nın Suriye uçuşlarını durdurmasını, Moskova'da resmî ağızlardan seyrek de olsa 'meselenin Esad'ın kalıp kalmaması meselesi olmadığını' dile getirildiğini de gözden kaçırmamak gerek. Bütün bunları dikkate almazsanız, sadece Rusya'nın Çin'le birlikte Birleşmiş Milletler'de

Arap Baharı'nın Slav 'Baharı'na dönüşmesi, hatta Kafkasya ve Orta Asya'ya uzanması, Ortadoğu'da 'Sünni eksen' oluşması Rusya'nın diğer kaygıları

Şam yönetimine siper olan tutumuna takılıp kalırsanız, Putin'in Batı'nın Suriye politikasını kınayan açıklamalarına odaklanırsanız, Rus askeri gemilerinin bölgedeki varlığını Kremlin'in savaşa hazırlanmasına yorarsanız, Lavrov'un Esad'ı destekleyen, onun değişmesinin gündemde olmadığını savunan sert açıklamalarını 'İşte, her şey ortada' diye değerlendirmekte acele ederseniz Rusya'nın çizgisini anlamınıza imkân yoktur.

Lavrov'un bazı açıklamaları gerçekten sert. Ancak Rusya'nın dış politika reflekslerini artık iyi biliyoruz (ya da bilmemiz gerek). Batı'nın uzlaşmaya yanaşmadığı, dahası bütün dünyayı tek başına şekillendireceği hissiyle davrandığı, Moskova'ya tepeden baktığı, hatta kıskırttığı durumlarda (örneğin, ABD Dışişleri Bakanı Clinton'un "Rusya'nın cezalandırılması gerekir" demesi) Lavrov'dan gelen açıklamalar da sert oluyor.

Çünkü Rusya, 'büyük devlet' duygusuyla ve yurttaşlarına devletin dirildiği, artık dünyada her konuda söz sahibi olduğu hissini aşlamaya çalışarak yaşıyor (Bu arada Rusya'da Kremlin'in Suriye politikasının bazı marjinal muhalif gruplar dışında neredeyse tüm siyasal ve toplumsal çevrelerce desteklendiğini ekleyelim).

Öte yandan Moskova yönetimi, 11 Eylül sonrasında işbirliği kararı almalarına karşın Bush yönetiminin kendisini aldatmaya

çalıştığını düşünüyor. Orta Asya'da verdiği tavizlere karşın ABD'den karşılık gelmediği fikrinde. Hatta tersine, füze kalkını konusunda ve eski Sovyet ülkelerinde Batı'nın kendisine karşı gizli ve açık yöntemlerle düşmanlık güttüğü kanısında. Üsluptaki sertliği, bu açıdan Amerikan yönetimine yönelik bir mesaj. Ama içerik olarak uzlaşmayı reddetmiyor, tersine istiyor. Bugün Rus milliyetçilerinin tüm tepkilerine karşın Rusya'nın Ulyanov kentinde NATO'ya (Afganistan'a yönelik) ulaşım ikmal birimi açma kararı da Kremlin'in uzlaşmaya açık olduğunu gösteriyor.

Batı'da yankı yaratan "Demir Yumruk: Putin ve Rusya mücadelesi" kitabının yazarı Roxburgh şöyle diyor: "Putin'in dış politikası her zaman dış etkilere verilen tepkilerle şekillendi. Olumlu jestlere iyi niyetli adımlarla, baskılara ise sert cevaplarla, hatta tehditlerle karşılık verdi."

Moskova-Ankara hattı

7 Mayıs'ta resmen göreve başlayan Putin üçüncü başkanlık döneminin ilk günü içinde 11 kararname yayımladı. Bunlardan biri, 'Rusya Federasyonu'nun dış politika çizgisinin hayata geçirilmesi yolunda önlemler' başlığını taşıyordu.

Başkanlık süresi dörtten altı yıla çıkan Putin'in bu dönemde somut başarılar hedeflediği dış politika alanı, bir yanıyla Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerini, diğer yanıyla – onların yanı sıra – bir dizi komşu ülkeyi ilgilendiren 'Avrasya Birliği.' Kremlin kulislerinden sızan fısıltılara bakılırsa, yakın gelecekte hem siyasi ve askerî, hem de ticari-ekonomik adımlarla Balkanlar'a, Türkiye'ye, İran'a, Hindistan'a, Çin'e ve daha pek çok Avrasya ülkesine yönelik işbirliği girişimlerinin hızlandırılması planlanıyor.

Bir Rus gazetesi, 'Avrasya entegrasyonunun giderek genişleyeceği' öngörüsünde bulunarak birkaç olası yeni müttefik ülkenin adını sıralıyordu: Sırbistan, Ukrayna, Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan...

Eski lider Yeltsin'den sonra Putin'le birlikte Türk-Rus ilişkilerinin hızla geliştiğini hatırlayalım. Özellikle de Rusya'nın dış politikasını en çok etkileyen faktörlerden enerji ihracatına bağlı olarak. Suriye krizinde, farklı uçlarda yer alan Ankara ile Moskova'nın her şeye karşın birbirine karşı özenli davranmaya çalışması dikkat çekiyor.

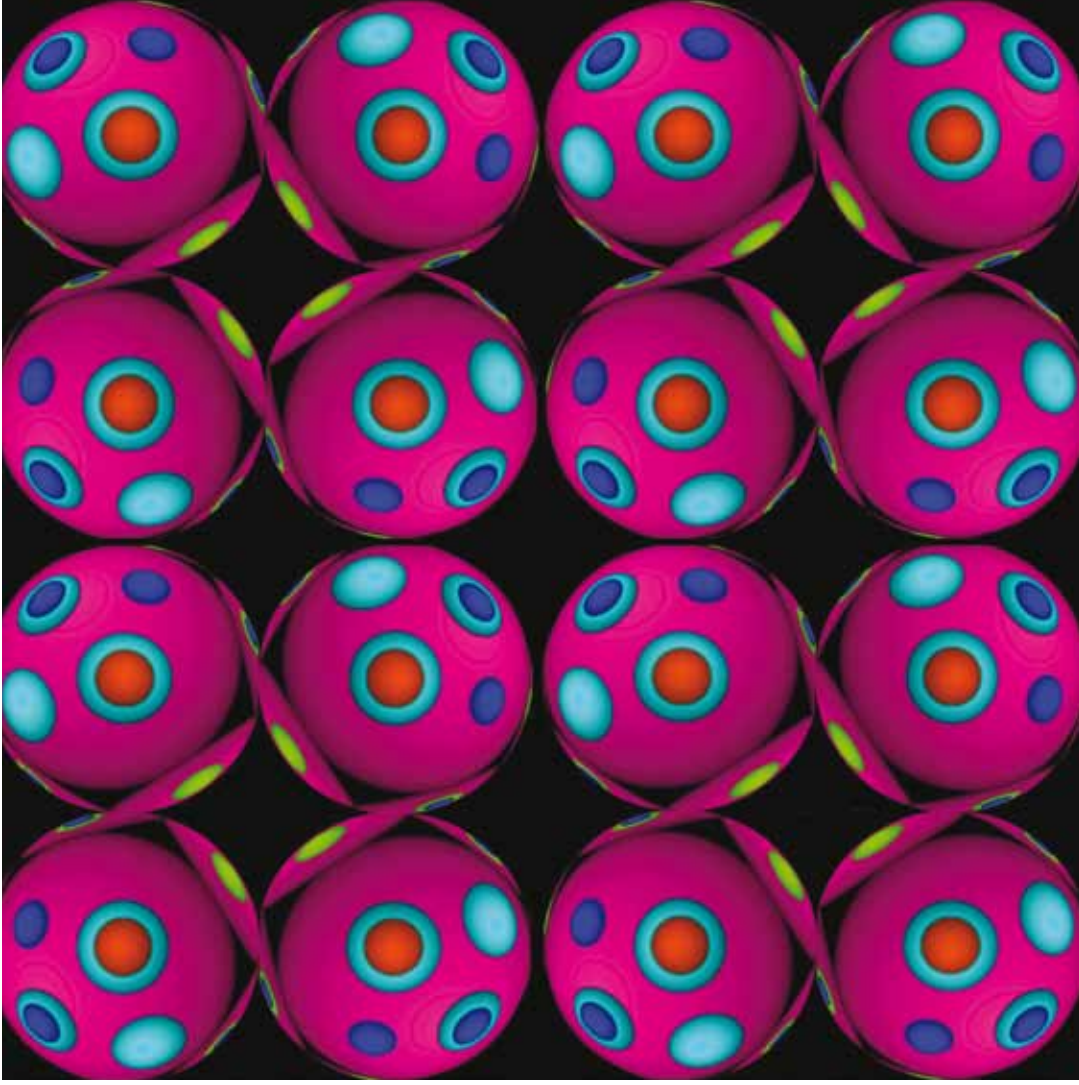
Türkiye'de başta enerji olmak üzere 'Rusya'ya bağımlılık' teması eleştirilerde sıkça dile getirilir. Ama bence bu madalyonun tersini de görmeliyiz: Moskova'nın da en çok göz önünde bulundurduğu meselelerden biri, Ankara ile sıkı bağları. Kolay değil; 30 milyar doları aşkın ikili ticari hacminin yanı sıra Türkiye'ye 7-8 milyar dolarlık yatırım söz konusu; üstüne sadece Denizbank'ı alırken 3,5 milyar dolar daha

Aslında Esad'ın 'gidici' olduğunu elbette Rusya da görüyor. Dahası ilişkileri düzeltmeye çalıştığı Batı ile eninde sonunda uzlaşmak zorunda olduğunun da farkında

kondu. Ayrıca 20 milyar dolarlık nükleer santral anlaşması var. Nihayet son dönemde zaman zaman sıkıntıların yaşandığı gaz piyasasında Rusya'nın en büyük müşterilerinden biri Ankara ve yeni enerji inisiyatiflerinin önemli bölümü Türkiye'den veya bölgesinden geçiyor. Yani? Yalnızca Türkiye Rusya'ya bağımlı değil, Rusya da Türkiye'ye bağımlı.

Bu yüzden iki devletin liderleri de birbiriyle sık sık görüşüyor ve her zaman özenli bir dil kullanmaya gayret ediyor.

Keşke bir iki yıl geriye gitmek mümkün olabilseydi de Türkiye o dönemler Suriye ile kurduğu olumlu ilişkilerin de sayesinde bölgedeki gelişmeleri barışçı yöntemlerle etkileyebilecek, Şam yönetimine baskı yapabilecek, bu konuda Moskova ve diğer başkentlerle arabuluculuk misyonunu üstlenebilecek bir devlet konumunda kalabilseydi. ■

Higgs Bozonu'nun marifeti

Dr. Bora Akgün
CERN - CMS Rice University

Tarih boyunca maddenin yapıtaşlarını ve bunların birbirleri ile nasıl etkileştiklerini merak edip sorguladık. Bundan iki bin beş yüz yıl önce bu merakımızı felsefe ile gidermeye çalışırken, Rönesans ile aydınlanma döneminde simyanın kimyaya dönmesi ile elementleri keşfettik. Hemen hemen aynı dönemde, kütle çekimi, elektrik, manyetizma ve ışık gibi etkileşimlerin ilk teorileri ortaya çıkmaya başladı.

Bu uzun yolculuğun bizi şu an için getirdiği nokta ise tüm maddenin çok az sayıda temel tanecikten meydana geldiği ve bu taneciklerin bir arada durmalarını açıklayan ve birbirleriyle etkileşimlerini ifade eden sadece dört temel kuvvet olduğudur. İçinde yaşadığımız Evren'i bu dört temel kuvvetle açıklayabiliriz: Kütle çekimi, elektromanyetizma, zayıf kuvvet (yıldızlarda meydana gelen nükleer etkileşimleri düzenler)

ve güçlü kuvvet (atom çekirdeğini de meydana getiren kuarklar arasındaki etkileşimi sağlar).

Önemli keşif

Geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren fizikçiler bu kuvvetleri tek ve kapsayıcı bir teori içinde birleştirmeye çalıştılar. Yaklaşık 50 yıl önce ise önemli bir gelişme sağlandı, fizikçiler zayıf kuvvet ile elektromanyetizma arasında çok yakın bir ilişki olduğunun farkına vardılar. Bu iki kuvvet aralarında bir simetri ile aynı teorinin içinde açıklanabiliyordu, ve bu birleşme elektrik, manyetizma, ışık ve bazı radyoaktivite çeşitlerini tek bir kuvvetin farklı yansımaları olarak ortaya koyuyordu. Bu kuvvete elektrozayıf kuvvet diyoruz.

Elektrozayıf kuvvet teorisi kuantum renk dinamiği (güçlü kuvveti tanımlar) ile bir araya konularak parçacık fiziğinin Standart Model'i oluşturuldu. Standart Model, bugüne kadar yapılan deneylerle ve gözlemlerle defalarca test edilmiş, temel parçacıkları ve bu parçacıkların kütle çekimi dışındaki tüm etkileşimlerini başarıyla açıklayan bir teoridir. Ancak yaşadığımız Evren'i daha önce hiçbir teorinin açıklayamadığı kadar iyi açıklayan bu teori henüz tamamlanmış değil. Standart Model'in cevap veremediği bazı önemli sorular var: 'Neden temel parçacıkların kütlesi var?' ve 'Temel parçacıkların arasındaki kütle hiyerarşisinin sebebi nedir?' bu sorulardan bazıları. Eğer kütle olmasaydı Evren çok farklı bir yer olurdu. Örneğin, eğer elektronun kütlesi olmasaydı atomlar meydana gelemezdi, bildiğimiz anlamıyla madde ve dolayısıyla yaşam oluşamazdı.

Peter Higgs'in de aralarında bulunduğu altı teorik fizikçi 1960'larda bu sorulara cevap verecek bir mekanizma önerdiler. Bu mekanizma o güne kadar gözlenmemiş bir parçacığın varlığını

öngörüyordu, bugün o parçacığa Higgs bozonu diyoruz.

Kütle meselesi

Mevcut anlayışımıza göre Büyük Patlama'dan hemen sonra bütün parçacıklar kütesizdi. Evren genişlerken "Higgs alanı" dediğimiz bir alan oluştu ve bütün Evren'e yayıldı (bugüne kıyasla Evren'in çok daha küçük olduğunu unutmamak lazım). Bütün temel parçacıklar bu alanla etkileşimleri sonucu kütle kazandılar. Parçacıkların "Higgs alanı" ile etkileşim yoğunlukları kütlelerini belirledi, alanla çok etkileşen parçacıklar az etkileşen parçacıklara göre daha kütleli oldular. Bu

Peter Higgs'in de aralarında bulunduğu altı teorik fizikçi 1960'larda bu sorulara cevap verecek bir mekanizma önerdiler. Bu mekanizma o güne kadar gözlenmemiş bir parçacığın varlığını öngörüyordu, bugün o parçacığa Higgs bozonu diyoruz.

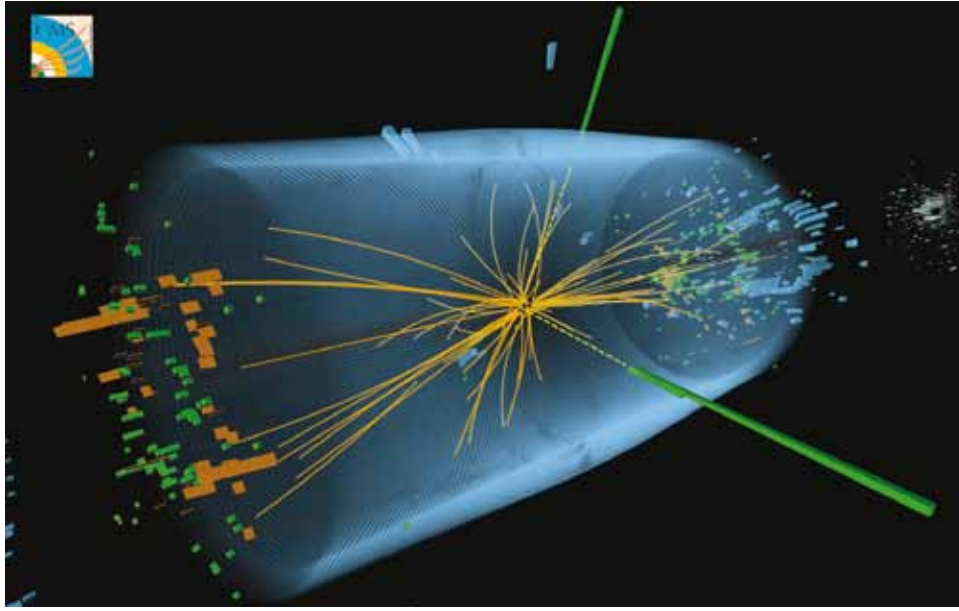
etkileşim Higgs bozonu adını verdiğimiz bir parçacıkla gerçekleşti. Nasıl ki foton (yani ışık) elektromanyetik alan ile elektrik yükü taşıyan parçacıkların arasındaki etkileşimin taşıyıcısı ise Higgs bozonu da Higgs alanı ile temel parçacıklar arasındaki etkileşimin taşıyıcısıdır. Bir anlamda postacıdır.

"Higgs alanı"nın varlığı alan ile alanın etkilediği parçacıklar arasındaki etkileşimi sağlayan taşıyıcı parçacığın gözlenmesi ile kanıtlanabilir. Çok yakın bir zamana kadar Higgs bozonunun gözlenmesi mümkün olamamıştı ancak 2008 yılında çalışmaya başlayan bir parçacık hızlandırıcısı bu durumu değiştirdi.

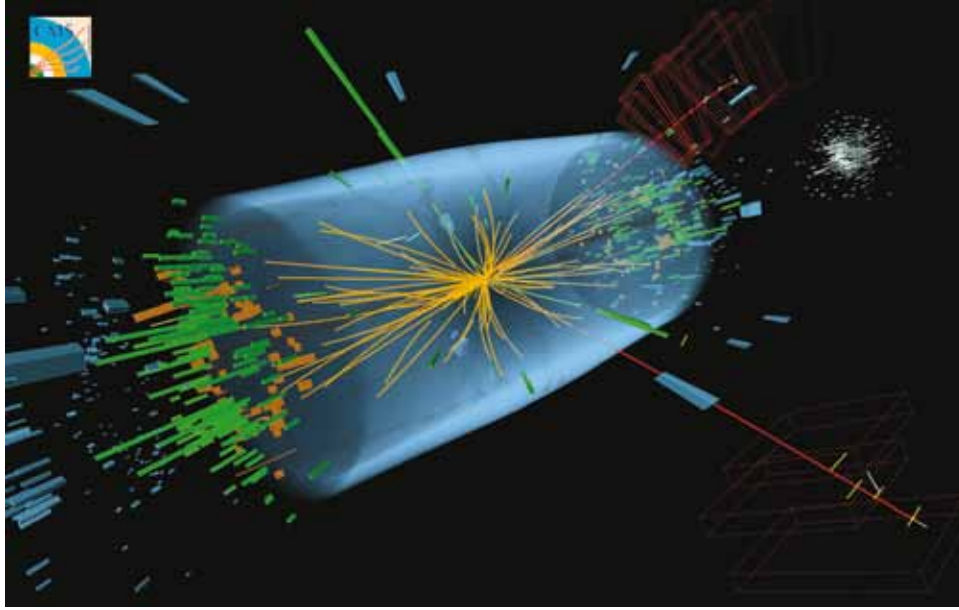
En güçlü hızlandırıcı

Parçacık hızlandırıcıları elektrik ve manyetik alanlar yardımıyla yüklü parçacıkların ışık

Şekil 1

Şekil 2

hızına yakın hızlara ulaşmasını sağlarlar. Günümüzün en güçlü parçacık hızlandırıcısı olan Büyük Hadron Çarpıştırıcısı (BHÇ) veya İngilizce adıyla Large Hadron Collider (LHC) İsviçre-Fransa sınırında İsviçre'nin Cenevre şehrinin yakınlarında bulunmaktadır. Avrupa Nükleer Araştırma Organizasyonu (CERN) bünyesinde bulunan BHÇ'nin çevresi 26,7 km dir. Bir dairesel hızlandırıcı olan BHÇ trilyonlarca proton içeren bir proton hüzmesini saat yönünde, diğer bir proton hüzmesini saat yönünün tersi yönde protonların hızı ışık hızının %99,999991'i olana kadar hızlandırır.

Hızlandırma işlemi tamamlandıktan sonra iki hüzme birbirine doğru odaklanır ve çarpıştırılır. Çarpışma sonrasında normal şartlarda bugünkü Evren'de gözlememizin mümkün olmadığı Büyük Patlama'dan hemen sonraki döneme ait parçacıklar ortaya çıkar. Çarpışma sonrası ortaya çıkan parçacıkları gözle görmek mümkün olmadığından çarpışma sonrasını inceleyebilmek için dedektörler kullanılır. Bu anlamda her çarpışma sonrası durumu Evren'in ilk zamanlarını anlamamıza yarayacak bir fotoğrafa benzetebiliriz. Bazı istisnai fizik araştırmaları dışında (LHCb dedektörü)

çarpışmalar dedektörlerin merkezinde meydana gelir. LHC dedektörleri (ATLAS, CMS, ALICE, LHCb) çarpışmadan sonra ortaya çıkan parçacıkların özelliklerini (hız, enerji, elektrik yükü vs..) dijital sinyaller olarak kayıt edebilecek devasa makinelerdir. Örneğin, ATLAS dedektörünün uzunluğu 45 m ve yüksekliği 26 m dir. BHC çarpışmaları saniyede milyonlarca kez tekrarlanır. Çarpışmalardan sonra ortaya çıkan parçacıkların özelliklerini içeren veriler kaydedilir ve bu veriler fizikçiler tarafından dünya'daki yüzden fazla üniversite ve araştırma laboratuvarının bilgisayar merkezlerini birleştiren bir ağ (GRID) yardımıyla incelenir. Bu incelemelerin sonucunda Higgs bozonu gibi daha önce gözlenmemiş parçacıklar gözlenebilir.

Sistematik arama

Higgs bozonu Standart Model tarafından öngörülmüş ancak varlığı deneysel olarak kanıtlanmamış tek temel parçacıktı. Deneysel olarak gözlenmesini zorlaştıran sebeplerden biri de teorinin Higgs'in kütlesiyle ilgili güçlü bir öngörüsü olmamasıydı. Bu yüzden Higgs'i gözleyebilmek için geniş bir kütle aralığında sistematik bir arama yapmak gerekti. ATLAS ve CMS dedektörleri tarafından 2011 yılında elde edilen verilerin tamamını inceleyerek yapılan çalışmalar Higgs bozonunun 110-122.5 GeV ve 127-600 GeV aralıklarında bulunmasını %95 güven aralığı ile dışlamaktaydı. 2011 verilerine 2012 yılının Haziran ayına kadar elde edilen veriler eklenince yaklaşık 125 GeV kütleinde (protonun kütlesi yaklaşık 1 GeV dir), beklenen fon olaylarının beş standart sapma (5 sigma) kadar üzerinde olay fazlalığı gözlemlendi. Beklenen fon olaylarının gözlenen bu veya daha büyük bir fazlalığı tesadüfen oluşturma olasılığı yaklaşık üç milyonda birdir. Bu fazlalık,

kütlesi 125 GeV civarında olan, daha önce gözlenmemiş bir parçacığın üretilmesi olarak yorumlandı. Daha önce gözlenmemiş bu parçacık çok kısa ömürlü olduğu için üretildikten çok kısa bir süre (saniyenin trilyonda birinden daha kısa bir süre) sonra başka parçacıklara bozunur ve bu parçacıkların dedektörlerde oluşturdıkları sinyaller incelenerek daha önce gözlenmemiş parçacığın üretimi yorumlanır. En kuvvetli kanıt kütle çözünürlüğü en iyi olan iki bozunum

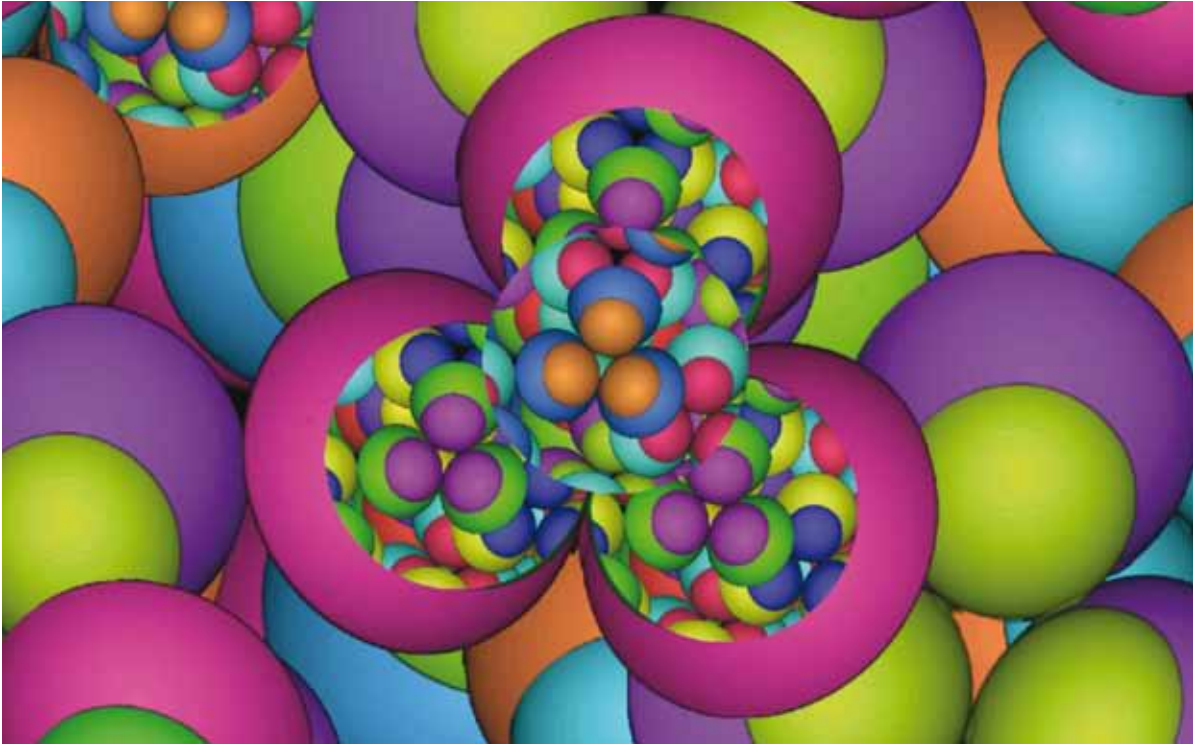
Çarpışma sonrası ortaya çıkan parçacıkları gözle görmek mümkün olmadığından çarpışma sonrasını inceleyebilmek için dedektörler kullanılır. Bu anlamda her çarpışma sonrası durumu Evren'in ilk zamanlarını anlamamıza yarayacak bir fotoğrafa benzetebiliriz

şeklinde gözlenmektedir; ilki iki fotona bozunma şekli, ikincisi ise iki çift yüklü leptona bozunma (elektronlar veya müonlar) şeklindedir.

Şekillerle bozunma

Şekil 1 ve Şekil 2'de CMS dedektörünün 2012'deki 8 TeV'lik (1 TeV = 1000 GeV) bir proton-proton kütle merkezi enerjisinde kaydettiği çarpışma sonrası anları görülebilir. Şekil 1, Higgs bozonunun bir çift fotona (kesikli sarı çizgiler ve yeşil kuleler) bozunumundan beklenen karakteristikleri göstermektedir. Şekil 2, Higgs bozonunun bir çift Z bozonuna bozunmasından beklenen karakteristikleri göstermektedir. Bunlardan birisi daha sonra bir çift elektrona (yeşil çizgiler ve yeşil kuleler) ve diğer Z bozonu da bir çift müona (kırmızı çizgiler) bozunmaktadır.

Değişik arama kanallarında bulunan sonuçlar, istatistiksel ve sistematik belirsizlik sınırları içinde, Standart Model'in öngördüğü Higgs bozonu için beklentilerle uyum içindedir. Bununla birlikte, bu yeni parçacığın Standart Model'in öngördüğü Higgs bozonunun bütün özelliklerine sahip olup

olmadığına veya bazı özelliklerinin uyuşmayıp Standart Model ötesinde veya yeni fiziğe işaret edip etmediğine karar vermek için daha fazla veri gerekmektedir.

BHÇ inanılmaz bir hızla yeni veriler sağlamaya devam etmektedir. 2012'nin sonuna kadar hem ATLAS hem de CMS Haziran ayına kadar topladıkları toplam veriyi üç-dört katına çıkarmayı amaçlamaktadırlar. Ağustos ayı itibarıyla toplam veri iki katına çıkmıştır. İlave veriler, bu yeni parçacığın doğasının daha iyi açıklığa kavuşmasını sağlayacaktır.

BHÇ 2008 yılından beri çalışıyor ancak CERN'nin tarihi çok daha eskiye gider.

CERN 1954 yılında faaliyete geçmiş bir laboratuvardır. Kurulduğu günden beri parçacık fiziği alanının öncüsü olmuş olan CERN ile bağlantılı beş fizik nobel ödülü vardır. CERN'de yapılmış olan böylesi önemli fizik araştırmalarını gerçekleştirebilmek için geliştirilmiş teknolojinin ise insanlığa önemli katkıları olmuştur.

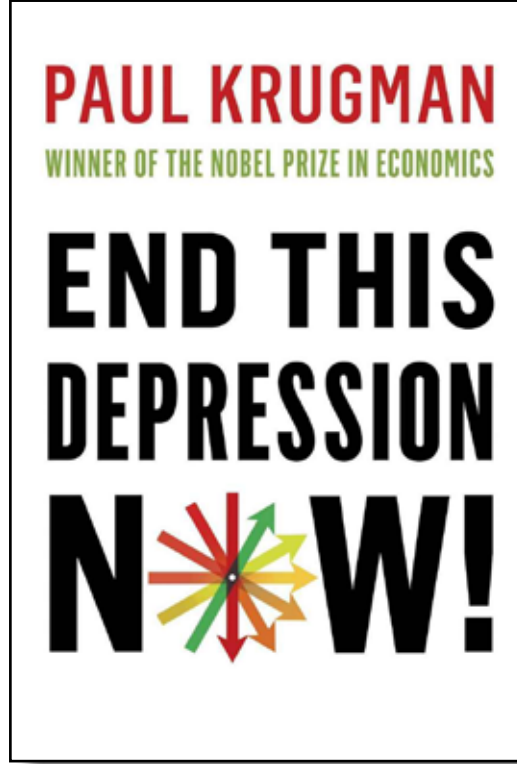
İki çarpıcı örnek

Her şeyi burada sıralamak tabii ki mümkün değil, ancak çarpıcı olduğunu düşündüğüm iki örnek

Yaşadığımız Evren'i daha önce hiçbir teorelin açıklayamadığı kadar iyi açıklayan bu teori henüz tamamlanmış değil.

vermek yerinde olur. Hızlandırıcı teknolojisinin tıp alanında sayısız uygulaması vardır, kanser tedavisi için kullanılan proton terapisi bu uygulamalardan biridir. İnternetin arayüzü (www) fizikçiler arasındaki iletişimi daha verimli sağlayabilmek için CERN'de geliştirilmiştir, bugün onsuz bir dünya hayal etmek dahi mümkün değildir. Dünyanın araştırmaları için geliştirilen teknoloji bugün hayatımızda farklı alanlarda ciddi faydalar sağlarken, bugünün araştırmaları için geliştirilen teknolojinin yarın bize daha birçok alanda yararlı olacağı aşikar. Bu sebeple CERN hem içinde yaşadığımız Evren'i daha iyi anlamamızı mümkün kılmaya, hem de geliştirdiği teknoloji ile hayatımızı olumlu yönde etkilemeye devam edecek. ■

Bunalımı bitirin artık!

Cemal Yardımcı

Paul Krugman 2008 yılında Nobel ödülünü aldığı anda, bu ödüle 60 yaşını aşmadan layık görülen birkaç ekonomistten biriydi. Ödülün açıklandığı 2008 Ekimi ise küresel krizin en şiddetli günleriydi. Nobel ödülünü alacak kişinin belirlenmesi bir yıla yayılan, kuralları belirli, uzun bir süreci gerektiriyor; yine de zamanlamanın böyle denk düşmesinde bir anlam aramaktan kendini alamıyor insan. Çünkü Krugman parlak akademik çalışmaları kadar gündemdeki ekonomik ve politik konuları ele alan bir 'kamusal aydın' olarak faaliyetleri ile de tanınıyor.

End This Depression Now! (Bu Bunalımı Bitirin Artık!), Krugman'ın genel kamuoyuna

seslenme amacıyla kaleme aldığı onuncu kitabı. ABD ekonomisine odaklanarak, ama Avrupa'yı da tartışarak, küresel krizi ve ardından gelen durgunluğu ele alıyor. Raflarda giderek daha fazla yer kaplayan kriz kitaplarından farklı olarak 'Nasıl oldu?' sorusuna değil, durgunluğa son vermek için 'Ne yapmalı?' sorusuna yoğunlaşıyor.

Finansal krizin patlak vermesinden bu yana dört yıl geçti. ABD ve Avrupa ekonomileri, finansal krizleri genellikle takip eden türden uzun bir durgunluktan kendilerini kurtaramadıkları gibi ikinci bir çöküş tehdidini üzerlerinde hissediyor. Güney Avrupa ülkelerindeki kadar dramatik boyutlarda olmasa da, işsizlik oranları bir türlü istenen

hızda aşağı inmiyor. Uluslararası ticaret toparlanma eğilimini koruyamadı; şu sıralar artış hızının sıfıra yaklaşması sadece ABD ve Avrupa için değil, yükselen piyasa ekonomileri açısından da tehlike çanlarının çalması anlamına geliyor.

Krugman bu ekonomik manzaranın adının konmasından yana: Depresyon, yani bunalım. Sadece krizin eşliğindeki Yunanistan, İspanya, İtalya, İrlanda gibi ülkeler için değil, ABD başta olmak üzere, teknik olarak resesyondan çıkmış olarak değerlendirilen ülkeler için de, düşük ekonomik faaliyet düzeylerine ve kabul edilemez işsizlik oranlarına bakarak bunalımın sürdüğünü savunuyor. İşsizliğin yarattığı muazzam insani tahribata dikkat çekerek bir an önce bunalımı sona erdirecek önlemlerin hayata geçirilmesini talep ediyor.

Kitabın temel iddiası şu: Bunalımı bitirmek üzere atılması gereken adımları esas olarak biliyoruz. Keynes ve sonrası ekonomik analizin kazandırdığı bilgi birikimi ve iktisat tarihinden çıkarılan dersler yapılması gerekeni apaçık ortaya koyuyor. Likidite tuzağındaki ekonomiyi canlandırmak, istihdam yaratmak ve üretim düzeyini yükseltmek için büyük bir mali paketle kamu harcamalarını artırmak.

Krugman'a göre sorunu çözmek için gereken bilgiye ve araçlara sahip olmamıza rağmen bencil çıkarlar ve ideolojik önyargılar atılacak adımlara engel oluyor. Dolayısıyla kitap, Krugman'ın kelimeleriyle, "Genel kabul gören yıkıcı önyargıların egemenliğini kırmayı ve en başından beri uygulanması gereken genişlemeci, istihdam yaratıcı politikaların yerindeliğini göstermeyi amaçlıyor."

Krugman bu şekilde belirlediği amacı doğrultusunda küresel kriz öncesinde şekillendiği haliyle ana akım ekonominin, krizle birlikte itibar kaybı yaşamasına rağmen hala gücünü koruyan varsayımlarını ve özellikle hükümet müdahalelerine kural olarak karşı çıkan yaklaşımı eleştiriyor. Ekonomi alanında kriz öncesinde hakim olan görüşün

Paul Krugman Yale Üniversitesi'nden mezun oldu ve doktorasını MIT'de tamamladı. Akademik hayatını Stanford, UC Berkeley, Yale ve London

School of Economics'de sürdürdü. 2000 yılından bu yana Princeton Üniversitesi'nde ve London School of Economics'de çalışıyor. Çalışmaları uluslararası ticaret, uluslararası finans ve ekonomik coğrafya alanlarında yoğunlaşıyor. Ölçek ekonomisi ile tüketici tercihlerinin uluslararası ticarete etkilerini çözümleyen ve 'yeni ekonomik coğrafya' kavramıyla coğrafi analizi ana akım ekonomiye yerleştiren çalışmaları Krugman'a 2008 yılında Nobel Ekonomi ödülünü kazandırdı.

Paul Krugman Nobel ödüllü bir akademisyen olmanın yanı sıra, kamuoyunu en çok etkileyen iktisatçılardan biri. 90'lı yıllardan bu yana, genel okura hitap eden on kitap yayınladı ve 1999 yılından bu yana New York Times gazetesinde köşe yazarı yazıyor.

'bunalım ve krizlerin geçmişte kaldığı' doğrultusunda olduğunu hatırlatıyor ve bu durumun ancak Keynes'in ve onun ardından gelen neoklasik sentezin unutulmuş olmasıyla açıklanabileceğini söylüyor. 'Unutmayı' kısmen akademik dünyanın iç dinamiklerine kısmen de politik ortama bağlayarak, ne yapılması gerektiği konusunda kimsenin bir şey bilmediği 1929 krizi günlerini taş devrine, bugünü ise 'bilginin ve uygarlığın keşfedildikten sonra yitirildiği karanlık ortaçağlara' benzetiyor.

Tarihsel örnekler

Krugman bu kitabında, içinde bulunduğumuz koşullarda büyük ölçekli genişlemeci mali politikaların yüksek enflasyona ve yüksek faiz oranlarına yol açabileceği endişesini güçlü savlarla ve tarihsel örneklerle bertaraf etmeye çalışıyor. FED'in %2 olan enflasyon hedefini ikiye katlaması gerektiğini öne sürüyor. ABD hükümetinin yapması gerekeni ise, "Şimdi, özel sektör ekonomiyi tekrar ileri götürmeye hazır hale gelene kadar, hükümetin daha az değil, daha fazla harcamasının zamanıdır" deyip ayrıntılandırıyor: Başta son bütçe kesintileri sırasında işlerini kaybeden 300.000 öğretmen olmak üzere, çalışanları yeniden işe almaları için eyaletler ve yerel yönetimler için bir destek paketi oluşturmak, kemer sıkma politikası nedeniyle ertelenen veya iptal edilen yol, su ve benzeri altyapı işlerine yeniden girişmek, motgage kredilerini geri ödeyemeyecek durumdaki ev sahiplerinin borçlarının silinmesi için cesur adımlar atmak, vb.

Krugman'ın, Avrupa'daki ekonomik duruma ilişkin değerlendirmeleri böyle ayrıntılı öneriler içermiyor. Yine de çizdiği kısa ama özlü tablo Avrupa ekonomilerinin ve Euro'nun

sıkıntılarını, açmazlarını çarpıcı bir biçimde sergiliyor. Bu tabloda Euro bölgesindeki hükümetlerin mali politika seçeneklerinin Euro yüzünden kısıtlanması, Yunanistan'ın durumunun özgüllüğü ve buna karşılık Avrupa'daki karar alıcı merkezlerin sorunu 'Yunanlaştırarak' algılamaları ve yansıtmaları, parasal destek önlemlerinin hep çok az ve çok geç uygulanması gibi boyutlar var. Ancak Krugman'a göre, Euro bölgesinin özgül açmazları bir yana, temel mesele kriz öncesinde Atlantik'in iki kıyısında da egemen olan ve krizle mücadeleyi zora sokan ekonomi anlayışı.

Kemer sıkmaya eleştiri

Politika önerilerinde enflasyonla mücadele ve mali disiplini başa koyan bu anlayışı, Krugman 'kemer sıkmacılık' (austerianism) terimiyle karikatürize ediyor ve şiddetle eleştiriyor. Onları, kemer sıkmanın durgunluk sırasında değil, ekonominin canlı ve hızlı büyüdüğü aşamada gündeme gelmesi gerektiği yolundaki Keynes'in temel dersini gözardı etmekle suçluyor.

Krugman'ın gazetecilik yıllarında geliştirdiği vurucu, anlaşılır, hedefini bulan bir üslubu var. Bu üslup karşıt görüştekilerle polemiğe giriştiğinde daha da keskinleşiyor. Kitap bu tür polemiklerden yana çok zengin. Elbette incelikli analizler, zengin bir birikime dayanan tarihsel örnekler, çarpıcı grafikler de var kitapta. Yine de, Krugman'ın temel fikirlerini paylaşımların keyifle, onunla hemfikir olmayan 'kemer sıkmacıların' öfkelenerek okuyacağı, ama her iki durumda da insanların daha fazla ilgileneceği ve aklında tutacağı parçalar, bu sivri dilli polemikler olacak.

Bu niteliği ile kitap akademik yönü ağır basan bir tartışma kitabı hiç değil. Karşı görüşte olanları serinkanlı bir tarzda ikna etmeye çalışmıyor; kamuoyunu bilgilendirmeyi ve görüşlerine kazanmayı hedefliyor. 'Akademisyen' ve 'kamusal aydın' şapkalarını dönüşümlü olarak kullanan Krugman'ın bilinçli bir tercihi bu. Reagan döneminin ekonomi yönetiminde, genç bir ekonomist olarak kısa bir süre çalıştığı günlerden bu yana, Krugman ekonomik politikaları belirlenmesinde

Obama mı, Romney mi?

Kasım ayındaki ABD seçimlerinin hala öngörülemeyen sonuçları Krugman'ın önerilerinin hayata geçme şansını çok etkileyeceği muhakkak. Obama'nın ikinci dönemi, bu önerilerin (Demokratların Temsilciler Meclisi ve Senato'da azınlık ya da çoğunluk olmasına göre değişen oranda yumuşatılarak) uygulamaya sokulması açısından doğal olarak daha uygun bir ortam yaratacaktır.

doğrudan çalışmamış. Dolaylı bir yolu tercih etmiş: 'Bilgilendirilmiş kamuoyu aracılığıyla bir baskı oluşturarak işin akışını değiştirmek.'

'İşin akışı' ekonomik analizle değil, ancak politikayla değişebileceğine göre Krugman'ın seçtiği yolun beyhude olup olmadığı sorulabilir. Krugman kitabını bu soruyu yanıtlayarak bitiriyor. Seçimlerin arefesindeki bu çabasının boşuna olmadığına inandığını vurguluyor.

Ancak Krugman, Romney'in başkan seçilmesi durumunda da, politikacıların pragmatizminden kaynaklanan bir ihtimal olduğu görüşünde. Bitmek bilmeyen bir kemer sıkma dönemi ve yüksek işsizlik halkın sabrını zorlamaya başladığında politikacıların kamu harcamalarını kısmak yerine borçlanarak harcamayı tercih edebileceği düşünülürse, Cumhuriyetçi bir başkan döneminde, Krugman'ın genişlemeci politika önerileri, kısmen de olsa, pekala hayata geçirilebilir. ■

Görüş Dergisi aboneliği için
0212 - 249 19 29 no.lu telefondan veya
borhan@tusiad.org adresinden
Burcu Orhan'la irtibata geçebilirsiniz.

TÜSİAD “Bu Gençlikte İş Var!” Projesi

İyi iş fikirleri yarışıyor...

nedir

TÜSİAD'ın girişimleriyle, üniversite öğrenci topluluklarının katkılarıyla organize edilen, öğrencilerin gruplar halinde katıldığı, iyi iş fikirlerinin yarıştığı bir platformdur.

amaç

Amacımız gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarından olan genç işsizliğine dikkat çekmek, geleceğin liderleri, siyasileri, yatırımcıları ve yöneticileri olacak üniversite gençliğinde farkındalık yaratmak ve girişimcilik perspektifiyle çözüm yollarını aramaktır.

tema

Bu yıl yarışma sürecinde iyi iş fikirlerine paralel olarak, teknoloji ve istihdam ilişkisi üzerinde durulacak, etkileşimleri öğrenciler tarafından ele alınacaktır.

rehber

Yarışma süresince öğrenciler, iş dünyası ile daha yakın temas halinde çalışacaklar, iş dünyasının önemli simaları ile birlikte iş fikirlerini birlikte hazırlayıp, değerlendirme fırsatı bulacaklardır. Elemeyi geçen her grup bir TÜSİAD Rehberi ile yakın temas halinde olacak, hem tecrübelerinden, hem de bilgi ağlarından yararlanacaktır.

eğitim

Ön elemeyi geçen gruplara konusunda uzman akademisyenler ve iş hayatının gurularından; iş plan geliştirme, girişimcilik ve fikir haklarının korunmasıyla ilgili eğitimler verilecektir.

staj

TÜSİAD üyelerinin sunduğu ve sunacağı staj imkanlarına, öğrencilerin daha rahat ulaşmasının sağlanacağı, dijital bir ortam yaratılacaktır. Öğrencilere ve TÜSİAD Rehberlerine, yarışma anısına katılım ve eğitim sertifikaları verilecektir.

Proje ile ilgili ayrıntılı bilgi için www.bugenclikteisvar.com